

דוח

התנהגות מינית פוגעת של קטינים

היקף התופעה והטיפול של הגופים הציבוריים בה

תוכן העניינים

3	מבוא ותמצית.....
7	1. רקע.....
11	2. עיקרי הטיפול במקרי פגיעה מינית של קטינים.....
12	2.1 שלבי הטיפול העיקריים בקטינים פוגעים מינית במערכת אכיפת החוק והרווחה.....
15	2.2 עיקרי החקיקה.....
16	מסגרת החקיקה העוסקת בילדים ובבני נוער שביצעו עבירות, ובהן עבירות מין.....
17	מסגרת החקיקה העוסקת בעבריינות מין בכלל.....
21	3. תיקי משטרה עם עבירות מין של קטינים, בדגש על קטינים בגיל האחריות הפלילית.....
21	3.1 נתונים כלליים.....
23	3.2 תיקי עבירות מין עם חשודים או נילונים קטינים מעל גיל 12.....
24	3.2.1 עבירות בתיקים.....
26	3.2.2 נתונים על הנפגעים בתיקי עבירות מין עם חשודים קטינים.....
27	3.3 החשודים בביצוע עבירות מין.....
29	3.4 זיקה בין חשוד לקורבן וזירת העבירה.....
30	3.5 זירת העבירה (מתוך התיקים עם עבירות מין מחוץ למשפחה).....
30	3.5.1 עבירות מין הקשורות למרחב המקוון.....
32	4. סטטוס הטיפול בתיקים ואתגרים הקשורים בכך.....
35	4.1 הגשת כתבי אישום בתיקי עבירות מין עם חשוד או נילון קטין.....
36	נתונים של פרקליטות המדינה על הגשת כתבי אישום.....
37	4.2 תיקים עם החלטה שיפוטית.....
39	נתונים של פרקליטות המדינה על תוצאות ההליך המשפטי.....
39	4.3 תיקים שנסגרו לפי סיבה לסגירת תיק.....
41	5. אתגרים בטיפול במקרי עבירות מין של קטינים במערכת האכיפה והמשפט.....
43	6. הפניית קטינים שפגעו מינית לטיפול מותנה או להליכים חלופיים להליך פלילי.....
45	6.1 עיקרי הליך טיפול מותנה ותיקים משטרתיים שנסגרו בהליך זה.....
47	6.2 הליך קד"ם: קבוצות דיון משפחתיות.....

48.....	ועדת פטור מחובת הדיווח למשטרה על קטין שפגע בקטין	.7
50.....	טיפול גורמי הרווחה.....	.8
51.....	8.1 השירות לחקירות ילדים	
52.....	8.2 שירות המבחן לנוער	
54.....	8.2.1 תוכניות הטיפול.....	
59.....	תקציב התוכניות	
60.....	8.3 טיפול בקטינים פוגעים מינית במרכזי טיפול אזוריים לילדים ובני נוער נפגעי פגיעות מיניות..	
63.....	תקציב הטיפול בקטינים פוגעים מינית במרכזים אזוריים.....	
63.....	8.4 סוגיות במתן טיפול לקטינים עם התנהגות לא מותאמת או פוגעת במסגרת שירותי הרווחה..	
66.....	.9 טיפול בקטינים פוגעים מינית במתקנים של שירות בתי הסוהר.....	
68.....	.10 טיפול מערכת החינוך	
68.....	10.1 מדיניות.....	
69.....	10.2 עיקרי המענים של המערכת החינוך לפגיעות מיניות של תלמידים.....	
70.....	10.3 נתונים.....	
71.....	10.4 סוגיות במתן טיפול לקטינים עם התנהגות לא מותאמת או פוגעת במערכת החינוך	

מבוא ותמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חברת הכנסת מיכל שיר סגמן, יושבת-ראש הוועדה לזכויות הילד ולבקשת חברת הכנסת לשעבר שרון רופא-אופיר ועניינו פגיעות מיניות של קטינים, **בדגש על קטינים (שגילם עד 18) בגיל האחריות הפלילית (12 ומעלה)**. במסמך מוצגים נתונים המדווחים לרשויות על קטינים עם התנהגות מינית לא מותאמת לגילם, ועל קטינים החשודים בביצוע עבירת מין או שביצעו עבירת מין (להלן: קטינים פוגעים מינית או קטינים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת), ומידע על דרכי הטיפול של הגורמים הממשלתיים האמונים על כך בקטינים אלה.

יש סוגיות רבות בקשר להיבטים שונים של טיפול המדינה בקטינים פוגעים מינית, ובהן: מורכבות הזיהוי והאיתור, ניהול התיקים המשטורתיים ואתגרים בהגשת כתבי אישום, העברת מידע בין מוסדות, סוגיות בהחלטה על המסגרת הטיפולית והמסגרת השיקומית בעבור הפוגעים, ושינויי חקיקה בתחום הטיפול והפיקוח.

במסמך מוצגת בחינה של היבטים מרכזיים בנושא זה, הנובעים מן המידע שנמסר מגורמים המעורבים בטיפול בתחום שאליהם פנינו: משטרת ישראל (המשרד לביטחון הפנים), האחראית על האכיפה ועל חקירה כאשר יש חשש לביצוע עבירות פליליות בכלל ועבירות מין בפרט; פרקליטות המדינה, האחראית על הגשת כתבי אישום נגד החשודים בביצוע עבירות פליליות; הסניגוריה הציבורית, האמונה על ייצוג קטינים בהליך פלילי; משרד החינוך, האחראי על ליווי תלמידים שנפגעו ותלמידים פוגעים ועל תחום המניעה של פגיעות במוסדות החינוך ובכלל; משרד הרווחה והביטחון החברתי (להלן גם: משרד הרווחה), המפעיל כמה אגפים האחראים על מתן טיפול ושיקום לקטינים עוברי עבירה בכלל ועבירות מין בפרט; עמותת על"ם שמפעילה תוכניות טיפוליות ייעודיות לקטינים שפגעו מינית במסגרת שירות המבחן לנוער וכמה מהמרכזים האזוריים לטיפול בפגיעה מינית של ילדים ונוער.

במסמך לא מובאת הרחבה בנושא של פגיעה מינית בין אחים – נושא מורכב, הדורש בחינה נפרדת. נוסף על כך, במסמך אין התייחסות לפדופיליה (התנהגות פדופילית מאובחנת ככזו מגיל 16 ומעלה), ולא נבחנו במסמך היבטים רפואיים הקשורים לטיפול בדחף המיני בגיל צעיר.

יצוין כי הטיפול של גופים כגון המשטרה, הפרקליטות ושירות המבחן לנוער בקטינים פוגעים מינית בגיל האחריות הפלילית, הוא חלק מהטיפול הרחב יותר בקטינים עוברי חוק, המבוסס על חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) התשל"א-1971. החוק אינו מבחין בין עבירות שונות של קטינים, ולכן מדיניות הטיפול במקרים כאלה אינה תלויה רק בסוג העבירה. לפיכך, עיקרי הטיפול של כל אחד מהגורמים בקטינים פוגעים מינית מוצג לצד הסבר קצר על עיקרי הטיפול של כל אחת מהמערכות בקטינים במסגרת ההליך הפלילי.

מן המסמך עולים הממצאים האלה:

- התנהגות מינית לא מותאמת אצל ילדים ומתבגרים מוגדרת בספרות המקצועית כ"בעית התנהגות מינית" (Sexual Behavior Problem – SBP). התנהגויות מסוג זה נמצאות על רצף, שבקצהו המסוכן יש התנהגות מינית מתעללת. **מרבית הקטינים המתנהגים התנהגות מינית לא מותאמת אינם מתעללים מינית.**
- בין הגורמים להתפתחות התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת אצל ילדים ובני נוער אפשר למנות: חשיפה לתכנים פורנוגרפיים; חשיפה להתעללות; חוויית טראומה כלשהי או פגיעה מינית או פיזית. **לא כל הילדים שחוו התעללות מינית יפגינו התנהגויות מיניות לא מותאמות, ולא לכל הילדים עם התנהגויות מיניות לא מותאמות יש בהכרח היסטוריה של התעללות מינית.**

- יש חשיבות להבחנה גילית בין ילדים לבין מתבגרים ומבוגרים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת, הנובעת מהשוני בהתפתחותם הפיזית, הקוגניטיבית, ומהבשלות המינית שלהם. מהבחנה זו נגזרים עיקרי ההתייחסות של הרשויות לקטין ולטיפול הדרוש לו. בני נוער בגיל האחריות הפלילית החשודים בביצוע עבירות מין מטופלים במישור הפלילי והטיפול, בהתאם להחלטות של המשטרה, של הפרקליטות, של גורמי הרווחה ועוד.

- הנתונים על היקף התופעה המדווחת מגיעים ממקורות שונים, ובהם: תיקים משטרתיים; תוכניות טיפול ייעודי לקטינים פוגעים מינית שמפעיל שירות המבחן לנוער; מרכזים אזוריים לטיפול בפגיעה מינית של ילדים ונוער; ועדות פטור מחובת דיווח למשטרה; מערכת החינוך (נתונים על פגיעות בין תלמידים). עם זאת, על בסיס נתונים אלה אי-אפשר לקבוע את ההיקף המלא של התופעה, בין השאר גם בשל תת-דיווח על פגיעות מיניות.

הנתונים מעידים על כמה מאות בני נוער שגילם 12 ומעלה, הפוגעים מינית מדי שנה:

- **מדי שנה בין השנים 2017-2021 נפתחו בין כ-500 לכ-640 תיקי חקירה משטרתיים בגין עבירות מין של קטינים;** בכ-16% מהתיקים במוצע הנפגע היה בגיר (18 ומעלה). בכ-5% מהתיקים הפוגע היה קטין שגילו פחות מ-12. תיקי עבירות מין של קטינים הם כחמישית מכלל התיקים שנפתחו בגין חשש לעבירות מין שבוצעו נגד קטינים בעשור האחרון (תיקים גלויים, ושאינם גלויים – שבהם זהותו של הפוגע אינו ידוע).

- **בשנת 2021 נפתחו 636 תיקים בגין חשד לעבירות מין של קטינים, שבהם היו מעורבים 665 קטינים בני 12 ומעלה. בתיקים אלה נרשמו 861 עבירות מין, יותר ממחציתן הוגדרו מעשה מגונה (56%); כ-25% הוגדרו עבירת אינוס או מעשה סדום; כ-10% מהעבירות היו קשורות לאינטרנט, אך אין להסיק מנתון זה על היקף התופעה של פגיעה מינית על ידי קטינים ברשת, בהיעדר הגדרה לנושא בסעיפי חוק העונשין הרלוונטיים.**

- **רוב הקטינים הפוגעים מינית הם בנים יהודים בני 14 ומעלה:** בתיקים שנפתחו ב-2021 הבנים היו 97% מכלל החשודים; 83% מהקטינים שנפתח להם תיק בגין חשד לעבירות מין בשנה זו היו יהודים; 78% מהחשודים היו בני 14 ומעלה.

- **15% מכלל תיקי עבירות המין של קטינים מהשנים 2017-2021 נפתחו בגין עבירות בתוך המשפחה. תיקים אלה הם 24% מהתיקים שבהם ידועה הזיקה בין החשוד לקורבן (בכ-37% מהתיקים אין מידע מדויק בעניין זה). בכ-11% מהתיקים שנפתחו בגין עבירות שלא במסגרת המשפחה, זירת האירוע הייתה מוסד חינוכי.**

- **מדי שנה מוגשים על ידי הפרקליטות כ-100 כתבי אישום בתיקי עבירות מין שבוצעו על ידי קטינים.**

- **ב-17% מהתיקים שנפתחו בשנים 2017-2018, ב-10% מהתיקים שנפתחו ב-2019 וב-1% מהתיקים שנפתחו ב-2021 התקבלה החלטה שיפוטית.** נתונים מהשנתיים האחרונות עשויים להשתנות, מאחר שחלק גדול מהתיקים עדיין נמצאים בשלבי חקירה או תביעה. **70% מהתיקים שנפתחו ב-2017-2018 נסגרו. הסיבה העיקרית לסגירת התיקים: חוסר ראיות.**

- **כ-14% מהתיקים שנסגרו (כ-8% מכלל התיקים שנפתחו), נסגרו בהליך טיפול מותנה (להלן גם: ט"מ),** שבמסגרתו הקטין לא יועמד לדין, עניין פתיחת התיק לא יירשם במרשם הפלילי ופרטיו האישיים לא יירשמו במרשם המשטרתית. בשלוש השנים האחרונות הופנו קטינים פוגעים מינית להליך צדק מאחה בכמה עשרות מקרים בלבד.

בפרק 5 מפורטים אתגרים של מערכות האכיפה והמשפט בטיפול בתיקי עבירות מין של קטינים.

- **ב-2020 נחקרו 145 קטינים שגילם עד 14 על ידי חוקרי נוער בגין חשש לביצוע עבירות מין; 610 קטינים בני 12 ומעלה הופנו לשירות המבחן לנוער – כ-5% מכלל המטופלים על ידי שירות המבחן באותה שנה.**
- שיעור הקטינים שטופלו בגין התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת מכלל מטופלי המרכזים האזוריים לטיפול בפגיעה מינית בילדים של משרד הרווחה ב-2020 היה כ-18%. **כמחצית מהילדים ובני הנוער המטופלים במרכזים בגין פגיעה מינית נפגעו מקטין; בחלק לא מבוטל מהמקרים מדובר על פגיעה בין אחים.**
- **כ-16% מכלל הבקשות שהוגשו לוועדת פטור מחובת דיווח למשטרה על עבירה בקטין (1,419) היו בקשות בדבר פגיעה מינית בין אחים במשפחה.** אין בידינו נתונים על שאר המקרים של פגיעות מיניות של קטינים בקטינים, שטופלו על ידי הוועדה, וכן אין לנו מידע בדבר מספר הבקשות שהוגשו לוועדה בעניין זה ואושרו.
- השירות הפסיכולוגי-ייעוצי במשרד החינוך קיבל בשנת הלימודים התשפ"א 1,496 פניות להיוועצות בשל אירועים שהיה להם אופי מיני בין התלמידים; קרוב למחצית הפניות היו בגין מקרים של תלמידים שגילם יותר מ-12.

שירות המבחן לנוער מפעיל תוכניות ייעודיות לטיפול בנערים פוגעים מינית במסגרת הקהילה ובמסגרות חוץ-ביתיות:

- כל תיק שנפתח במשטרה לקטין בגין חשד לפלילים מועבר לשירות המבחן לנוער. בשירות המבחן לנוער פותח קצין מבחן בחקירה פסיכו-סוציאלית כדי לעמוד על צרכי הטיפולים והשיקומיים של הקטין. משירות המבחן לנוער נמסר כי במהלך 2020 הופנו 610 קטינים לטיפולם של קציני המבחן בגין חשד לביצוע עבירות מין (מהמשטרה נמסר כי באותה שנה נפתחו תיקים ל-607 בני נוער בחשד לביצוע עבירות מין). על בסיס חקירה זו ממליץ קצין המבחן למשטרה על המשך הטיפול בתיק הפלילי או על סגירתו (ההחלטה הסופית מתקבלת על ידי המשטרה) ועל מתן טיפול ייעודי לפוגעים מינית.

הטיפול הייעודי לקטינים פוגעים מינית ניתן בקבוצות. ב-2020 הפעיל שירות המבחן לנוער 29 קבוצות:

- **19 בקהילה ו-10 במסגרת מעונות של רשות חסות הנוער.** שירות המבחן טרם העביר לידינו את מספרם הכולל של המטופלים בקבוצות. אפשר להעריך שבכל נקודת זמן במהלך שנת 2020 טופלו בקבוצות בקהילה 170-230 בני נוער. בקבוצות שפעלו במסגרת המעונות של רשות חסות הנוער טופלו כ-420 נערים.
- לא תמיד הטיפול הקבוצתי מתאים, ולעיתים יש צורך בטיפול מותאם אישי. משירות המבחן לא נמסר מספר הנערים שטופלו באופן זה. לא ברור אם טיפול כזה, שניתן לרוב על ידי קציני המבחן לנוער – שאומנם עברו הכשרה בתחום, אך לא כולם מומחים בו – יעיל ואיכותי. נוסף על כך, אין כיום מסגרת טיפולית לנערים עם מוגבלות, שאינם מתאימים להשתלב בטיפול קבוצתי. ועוד, לא תמיד הטיפול הקבוצתי אפקטיבי כאשר לנערים הפוגעים יש רקע של קשיים כגון הפרעות קשב וריכוז, טראומה מפגיעה שעברו הם עצמם, בעיות התנהגות וכיוצא באלה.
- תקציב שירות המבחן לנוער בעבור הטיפול בקטינים פוגעים מינית עלה בכ-50% משנת 2017 עד שנת 2021 והגיע ל-3.082 מיליון ש"ח.

קטינים שלא ננקטו כלפיהם הליכים פליליים מופנים על ידי עובדים סוציאליים ברשויות לטיפול במרכזים אזוריים לטיפול בפגיעה מינית בילדים ונוער:

- בארץ פועלים 21 מרכזים אזוריים לטיפול בפגיעה מינית המיועדים לילדים ולבני נוער. **ב-2020 טופלו 244 נערים בני 12 ומעלה במרכזים אלה. נוסף על כך, 78 נערים טופלו בטיפול פרטני אצל ספקי שירות**

- **חיצוניים**, שניתן כחלופה בתקופה שבה קטינים פוגעים מינית לא טופלו במרכזים, בשל היעדר מקום. רוב המטופלים במרכזים הם בנים; כשליש מהם פגעו באח או אחות.
- מספר הקטינים הפוגעים המטופלים במרכזים עולה בשנים האחרונות ומספר המטופלים בחלופות חיצוניות יורד. התקציב שהועבר למרכזים בגין הטיפול בקטינים בני 12 ומעלה בשנת 2020 היה 3.26 מיליון ש"ח, תקציב יותר מכפול מהתקציב ב-2019 (1.44 מיליון ש"ח).
- **השתתפות של קטין בטיפול במרכזים כפופה להסכמתו ולהסכמת הוריו לטיפול. לא ברור מה נעשה במקרים שאין הסכמה כזאת.**
- קטינים ששוהים היום במסגרות חוץ-ביתיות של משרד הרווחה לא יכולים לקבל טיפול במרכזים בשל "כפל הועדות" ומקבלים אותו במסגרת הפנימייה, אך יש מחסור באנשי טיפול בתחום בכלל (ובעיקר בעבור קטינים בגיל האחריות הפלילית) ובפנימיות בפרט.
- סוגיות נוספות במתן טיפול לקטינים פוגעים מינית במסגרות משרד הרווחה ראו בפרק 8.4.

מדי שנה שוהים כמה עשרות קטינים עצורים ואסורים בגין עבירות מין במתקני שירות בתי סוהר (להלן: שב"ס) ללא טיפול ייעודי בתחום הפגיעה המינית וללא מעקב לאחר השחרור:

- ב-2021 שהו במסגרות של שב"ס 83 קטינים עצורים ואסורים בגין עבירות מין. מאז 2017 אי-אפשר מענה ייעודי לבני נוער פוגעים מינית בשל הצורך בטיפולים מכינים מקדימים לטיפול כזה (כגון טיפול בהתמכרויות או במצב נפשי והתנהגותי), יתרת מאסר קצרה, והיעדר מוטיבציה לטיפול מצד חלק מהנערים.
- **יחידת צור**, האמונה על פיקוח על עברייני מין משוחררים, מפקחת על בגירים שגילם יותר מ-19 ואינה עורכת מעקב על תאריך ביצוע העבירה, ולכן אין בידיה נתון על מי שהם מפוקחים כיום, אולם את העבירה ביצעו כשהיו קטינים.

מדיניות הטיפול במקרים של פגיעה מינית במערכת החינוך מעוגנת בחוזרי מנכ"ל משרד החינוך שמנחים כיצד יש לפעול וכיצד יש ללוות את התלמידים החשודים בפגיעה. הטיפול הייעודי בתלמידים פוגעים מינית אינו באחריות המשרד:

- שני חוזרי מנכ"ל של משרד החינוך מנחים כיצד יש לפעול מרגע שיש חשד לפגיעה מינית בתלמידים, כיצד ללוות אותם, ואיך לטפל בחשוד בפגיעה. ההנחיות משתנות בהתאם לסוג האירוע. בימים אלה מסתיימת במשרד החינוך כתיבתו של חוזר חדש בדבר העברת מידע בין מוסדות חינוך, המתייחס למצבים שבהם לא ניתנה הסכמת הורים להעברת מידע גם במקרים של פגיעה מינית.
- השירות הפסיכולוגי החינוכי (להלן גם: שפ"ח) מלווה את הצוותים החינוכיים ואת ההורים – הן של הנפגעים והן של הפוגעים. **המענים הטיפוליים לקטינים הפוגעים מינית הם בהפנייה אל גורמי הרווחה הרלוונטיים ואין טיפול שניתן להם במערכת החינוך. אין במערכת החינוך תקציב ייעודי לטיפול בתלמידים פוגעים מינית.**
- במערכת החינוך מתמודדים עם אתגרים רבים בתחום הטיפול במקרים של פגיעות מיניות ובמתן מענה לנפגע ולפוגע הלומדים באותו בית הספר, למעבר מידע בין הגורמים, כשהפוגע עובר למסגרת חינוכית אחרת ולקושי בקבלת מידע מגורמים מחוץ למערכת (למשל, מגורמי האכיפה לאחר הדיווח). להרחבה ראו בפרק 10.4.
- נושא החינוך למיניות ומניעת פגיעה מינית נקבע כנושא חובה במערכת החינוך על ידי שרת החינוך החל משנת הלימודים התשפ"ג.

1. רקע

הגדרות ומאפיינים

על פי מכון "חרוב", המכון להכשרה ולמחקר בתחום של ילדים נפגעי התעללות והזנחה, התנהגות מיניות בעייתית או לא מותאמת אצל ילדים ומתבגרים מוגדרת בספרות המקצועית כ"בעית התנהגות מינית" – SBP – Sexual Behavior Problem. התנהגויות מסוג זה נמצאות על רצף, כאשר בקצהו המסוכן התנהגות מינית מתעללת. מרבית הילדים או המתבגרים המציגים התנהגות מינית גסה או התנהגות מינית לא מותאמת, אינם מתעללים מינית.¹

ישנה חשיבות להבחנה גילאית בין ילדים לבין מתבגרים ומבוגרים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת. ההבדלים נובעים מהשוני בהתפתחותם הפיזית, הקוגניטיבית הרגשית וכן מבחינת הבשלות המינית שלהם. מהבחנה זו אף נגזרת ומותאמת צורת ההתייחסות של הרשויות והטיפול בילד או במתבגר המפגין התנהגות מינית לא מותאמת² או פוגעת.

בספרות המחקרית ניתן למצוא מגוון שמות והגדרות לילדים פוגעים מינית, הנובעות מגישות שונות. ישנם גורסים שיש להתייחס לילדים עם התנהגות מינית "לא נורמטיבית" כעל עבריינים או פוגיעים. לעומת זאת, אחרים סבורים כי יש להתייחס אליהם כעל ילדים עם בעיות בהתנהגות המינית או ילדים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת.³ ואכן, בעשורים האחרונים מתרחש שינוי בגישה המתייחסת לקטין שפגע מינית כאל עבריין הסובל מתסמונות בעלות אופי התמכרותי, אשר יש להגן על הציבור מפניו, בדומה להתייחסות לעבריינות מין אצל בגירים. השינוי בתפיסת הטיפול של קטינים פוגעים מינית כעברייני מין צעירים התרחש על רקע מחקרים שהראו כי אין המשכיות בין הילדות לבגרות בדפוסי הפגיעה המינית. המחקרים חשפו, כי רוב מכריע מבין הקטינים שפגעו מינית אינם בסיכון מוגבר לביצוע עבירות מין בעתיד בהשוואה לקטינים אשר לא פגעו מינית ומצאו רמת רצידיביזם נמוכה.⁴

יש הבחנה גילאית בין ילדים לבין מתבגרים ומבוגרים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת. ההבדלים נובעים מהשוני בהתפתחותם הפיזית, הקוגניטיבית הרגשית, הבשלות המינית. מכאן נגזרים התייחסות הרשויות והטיפול בקטין הפוגע

¹ מכון חרוב, המכון להכשרה ולמחקר בתחום של ילדים נפגעי התעללות והזנחה: [התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת אצל ילדים ומתבגרים](#), כניסה אחרונה: מרץ 2022.

² שם.

³ ד"ר חניטה קושר: [מודל לשילוב בין טיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית לבין טיפול בילדים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת](#), עמותת בית לכל ילד, פברואר 2020.

העמותה מפעילה כמה מרכזים לטיפול בפגיעות מיניות בילדים – מרכזי מיטל (בירושלים, אשדוד, פתח תקווה, ביתר עלית ולוד). המרכזים מטפלים הן בילדים שנפגעו מינית והן בילדים שהתנהגותם המינית אינה מותאמת או פוגעת ושלא מתנהל בעניינם הליך פלילי. המרכזים פועלים בפיקוח ובשיתוף פעולה של משרד הרווחה.

⁴ סקירה של פעילות משרד הרווחה והביטחון החברתי בתחום השירותים החברתיים לשנת 2010: [חלק ד': מדיניות הטיפול בקטינים בגיל האחריות הפלילית, הפוגעים מינית](#).

בין הגורמים להתפתחות התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת אצל ילדים ובני נוער ניתן למנות: סקרנות טבעית (פעמים רבות הפגיעה היא חלק מהתנהגות מינית או סקרנות מינית טבעית ונורמלית שהשתבה, ועל פי רוב היא אינה נובעת מכוונה ארוטית או מינית); חשיפה לתכנים פורנוגרפיים; חשיפה להתעללות; חוויית טראומה כלשהי או פגיעה מינית או פיזית.⁵

יש הסתייגויות ביחס לקשר בין פגיעה מינית לבין התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת אצל קטינים: ראשית, פגיעה מינית בילדות היא גורם מסביר לפיתוח התנהגויות מיניות לא מתאימות עבור חלק מהקטינים הפוגעים, אך היא אינה גורם הכרחי, ולכן לא כל הילדים שחוו התעללות מינית בהכרח יפגינו התנהגויות מיניות לא מותאמות, ולא לכל הילדים עם התנהגויות מיניות לא מותאמות יש בהכרח היסטוריה של התעללות מינית. שנית ובהמשך לכך, ידוע כיום שהפגיעה המינית לבדה אינה הגורם היחיד המשפיע וכי יש גורמים מתערבים נוספים כמו הגיל שבו הילד נפגע מינית, סוג הקרבה לפוגע, הסביבה המשפחתית שלו, המצב סוציו-אקונומי של המשפחה ועוד.⁶

ממצאי מחקר חלוץ שנערך בארץ (2013-2017), בו נבדקו המאפיינים של 91 נערים פוגעים מינית שטופלו במסגרת התוכנית הייעודית לבני נוער פוגעים מינית של שירות המבחן לנוער, עלה כי 24% מן הנערים שנכללו בפילוט נפגעו בעבר מאלמות מינית. כמו כן נמצא כי ל-48% מן הנערים היה לקות למידה ו/או הפרעות קשב וריכוז; 44% מן הנערים נפגעו מאלמות או מהזנחה בתוך המשפחה ו-31% נפגעו מאלמות מחוץ למשפחה; 56% נפגעו באחת הזירות לפחות.⁷

הבחנה גילאית בטיפול בילדים ונוער עם התנהגות מינית לא תואמת או פוגעת

הבסיס החוקי ומדיניות הטיפול של רשויות האכיפה והמערכת המשפטית נשענים על המאפיינים השונים של פוגעים מינית וכן על גיל האחריות הפלילית שנקבע בחוק הישראלי - גיל 12.⁸ גם בטיפול בילדים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת של מערכות הרווחה והחינוך, גיל הקטין מהוה אחד המאפיינים המרכזיים בקביעת אופן הטיפול. למרות שלעתים אותם גורמים מעורבים בטיפול בקטינים עם התנהגות מינית לא מותאמת משתי קבוצות הגיל, בשל השוני שקיים הן ברמת ההתפתחות של הילדים בגילאים השונים, בהתייחסות החוק ובאופן הטיפול בהם, ניתן לבחון את הנתונים המצביעים על היקף התופעה ואת דרכי הטיפול בה לגבי כל אחת מקבוצות הגיל הרלוונטיות בנפרד, לפי החלוקה הבאה:

⁵ ד"ר חניטה קושר: [מודל לשילוב בין טיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית לבין טיפול בילדים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת](#), עמותת בית לכל ילד, פברואר 2020.

⁶ שם.

⁷ טלי טופילסקי, מיכל פיליפוב, טל ארזי: [תוכנית הטיפול הקבוצתי בנערים פוגעים מינית: סיכום ממצאי מדידה בפילוט "מיזם תוצאות"](#), מכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל, 2017.

⁸ על פי [חוק העונשים, תשל"ז-1977](#), פרק ה'1: סייגים לאחריות פלילית, סימן ב': סייגים לפלילויות המעשה, סעיף 134: לא יישא אדם באחריות פלילית בשל מעשה שעשה בטרם מלאו לו שנים עשרה שנים.

הבסיס החוקי ומדיניות הטיפול של רשויות האכיפה והמערכת המשפטית נשענים על גיל האחריות הפלילית שנקבע בחוק הישראלי - גיל 12. גם בטיפול של מערכת הרווחה והחינוך, גיל הקטין מהוה אחד המאפיינים המרכזיים בקביעת אופן הטיפול.

1. ילדים מתחת לגיל 12;

2. ילדים ובני נוער בגיל 12 ומעלה, קטינים בגיל האחריות הפלילית.

באשר לקבוצה הראשונה, מערכת הרווחה אחראית על הטיפול בילדים פוגעים מינית שגילם מתחת לגיל האחריות הפלילית. עובד סוציאלי לחוק הנוער אחראי להפנות את הילד לטיפול על פי חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960, ובמקביל להעביר למשטרה את המידע על המקרה בצירוף המלצה לפעול. גורמי המשטרה אחראים על החקירה של הילד על-ידי חוקר ילדים. כמו כן, גורמי המשטרה יערכו מעקב עתידי על תפקודו של הילד הפוגע. הטיפול מטעם גורמי הרווחה עשוי להתחיל לאחר סיום החקירה המשטרתית. בהיעדר הסכמת הורים לטיפול, העובד הסוציאלי לחוק הנוער יכול לפנות לבית משפט לנוער בבקשה להכריז על הילד כעל קטין נזקק ולקבוע דרכי טיפול והשגחה לרבות חיוב של הילד לקבל טיפול הולם.⁹

באשר לקבוצה השנייה, בני נוער בגיל האחריות הפלילית (בני 12 ומעלה) החשודים בביצוע עבירות מין יטופלו במישור הפלילי ו/או במישור הטיפולי, ובהתאם להחלטה של גורמי המשטרה והפרקליטות בשיתוף עם גורמי הרווחה. כאמור, במסמך הנוכחי ההתייחסות הינה לילדים ובני נוער פוגעים מינית בגיל האחריות הפלילית (בני 12 ומעלה).

היקף התופעה

נתוני משטרת ישראל על התיקים שנפתחו בגין חשד לעבירות מין שבוצעו על-ידי קטינים בעשור האחרון מלמדים כי מדי שנה נפתחים בממוצע קרוב ל-600 תיקים שבהם קטין שחשוד בביצוע עבירת מין. **בכחמישית מהתיקים שנפתחים בגין כלל עבירות המין נגד קטינים (תיקים גלויים, בהם ידוע על זהותו של הפוגע, ואינם גלויים - בהם זהותו של הפוגע אינו ידוע), החשודים בביצוע עבירות מין כלפי קטינים היו קטינים בעצמם.**¹⁰ עוד עולה מנתוני המשטרה,

⁹ מכון חרוב - המכון להכשרה ולמחקר בתחום של ילדים נפגעי התעללות והזנחה: [התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת אצל ילדים ומתבגרים; מדיניות הטיפול בקטינים שקיים חשד שפגעו מינית](#), כניסה אחרונה: מרץ 2022.

¹⁰ נתונים כלליים על התיקים שנפתחו על-ידי המשטרה בגין החשש לביצוע עבירות מין כלפי קטינים: המועצה הלאומית לשלום הילד: שנתון ילדים בישראל 2021, תרשים 13 ט': מספר התיקים הפליליים והגשת כתבי אישום בעבירות מין כלפי קטינים 2010/2020, עמ' 493, ינואר 2022: מבחינת נתוני המשטרה משנים 2017-2020, עולה כי מדי שנה נפתחים על-ידי משטרת ישראל בין כ-2,200 לכ-2,400 תיקים בגין החשד לביצוע עבירות מין כלפי קטינים.

הנתונים על התיקים שנפתחו בגין החשש לביצוע עבירות מין כלפי קטינים כשהפוגע הנו קטין בתוך: עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, קצינת יעוץ וחקיקה, מדור נוער, משטרת ישראל: מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, כולל הבהרות, 9 בפברואר 2022.

מהנתונים שהתקבלו בעבר בממ"מ עלה כי בין השנים 2018-2020, מדי שנה נפתחו כ-1,300 תיקים בגין החשד לעבירות מין כלפי קטינים כשהפוגע הנו בגי. אין ביכולתנו להשוות בין העבירות שנבדקו במסגרת המענה מהעבר לבין הנתונים שהתקבלו במענה שהוכן לבקשת הממ"מ עבור המסמך הנוכחי, לכן לא נוכל לחשב את השיעורים המדויקים של התיקים בהם הפוגע הוא קטין מכלל התיקים של פגיעה מינית בקטינים. בהנחה שבשני המענים נבדקו עבירות דומות, ניתן להעריך שתיקי עבירות מין עם פוגעים קטינים מהווים כשליש מתיקי עבירות מין כלפי קטינים. להרחבה על נתוני אלימות בגירים כלפי קטינים ראו: מריה רבינוביץ: [אלימות בגירים כלפי הילדים: נתוני האכיפה \(לרבות בתקופת הקורונה\) וסוגיות בתחום הענישה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוקטובר 2021.

מדי שנה נפתחים מאות תיקים משטריים בגין חשד לביצוע עבירות מין על-ידי קטינים. כמו כן, מאות קטינים מטופלים בטיפול ייעודי לקטינים פוגעים מינית. עם זאת, נתוני הרשויות מתייחסים אך ורק למקרי פגיעה מינית מדווחים, ועל בסיסם לא ניתן לקבוע את ההיקף המלא של תופעת הפגיעות המיניות של קטינים

כי בין השנים 2017-2021 בכ-16% בממוצע מהתיקים של עבירות מין של קטינים, הנפגע היה בגיר (מעל גיל 18). בכ-5% מהתיקים הפוגע היה קטין מתחת לגיל 12.¹¹

על פי נתוני משרד הרווחה והביטחון החברתי (להלן: משרד הרווחה), ב-2020 שיעור הקטינים שטופלו בגין התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת מכלל מטופלי המרכזים לטיפול בפגיעה מינית בילדים עמד על כ-18% (שיעור זה היה נמוך ב-2019 ועמד על כ-12%, אך מספר המרכזים הפועלים היה נמוך יותר ויתכן שזה מסביר חלק מההבדל).¹² לדברי המפקחת הארצית על פעילות המרכזים, עו"ס איזבל שרי-לוי, כמחצית מהילדים ובני הנוער המטופלים במרכזים בגין פגיעה מינית - נפגעו מקטין, שבחלק גדול מהמקרים קרוב לגיל הנפגע; בחלק לא קטן מהמקרים מדובר על פגיעה בין אחים.¹³

עם זאת, יש להתייחס לעובדה כי נתוני הרשויות מתייחסים אך ורק למקרי פגיעה מינית מדווחים (כלומר שדווחו לרשויות או שזוהו על-ידיהן), ועל בסיסם לא ניתן לקבוע את ההיקף המלא של תופעת הפגיעות המיניות שבוצעו על-ידי קטינים. כך, על פי הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות, שהתחילה את פעילותה באוגוסט 2020, קיימת הסכמה בין החוקרים והחוקרות בתחום כי לא ניתן לאמוד את המספר המדויק של ילדים וילדות שעוברים פגיעה מינית, וכי קיים תת-דיווח של התופעה ועל כן שיעורה אף גדול יותר מהנתונים הקיימים. מתוך העדויות של נפגעי עבירות מין בילדות שנאספו על-ידי הוועדה במהלך השנים 2021-2020, עולה כי ברוב מקרי הפגיעה המינית בילדות, היא לא נחשפה: מרבית הנפגעים בוחרים שלא להגיש תלונה בגין הפגיעה שחוו.¹⁴ רק בכ-41% מהמקרים שהובאו בפני הוועדה הציבורית הייתה חשיפה של הפגיעה מצד הילד או מצד גורמים בסביבתו שנחשפו לקיומה של הפגיעה.¹⁵ מכאן עולה גם כן, כי לא ניתן להעריך את ההיקף המלא והמדויק של פגיעה מינית שנעשת על-ידי קטינים אך אינה מדווחת או אינה מאותרת.

במסגרת כתיבת המסמך לא ערכנו סקירה השוואתית של היקף התופעה במדינות השונות בעולם. עם זאת, מסקירה בנושא שנערכה ביוזמתה של עמותת "בית לכל הילד", שמפעילה כמה מהמרכזים לטיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית בארץ, עולים ממצאים ביחס לשיעור

¹¹ עו"ד רחל גריבין, רפ"ק, קצינת יעוץ וחקיקה, מדור נוער, משטרת ישראל: מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, המענה הראשוני מ-21 בדצמבר 2021, נשלח לממ"מ ב-27 בדצמבר 2021; השלמת נתונים: 29 בדצמבר 2021, נשלח לממ"מ ב-9 בינואר 2022; הבהרות לנתונים נשלחו ב-9 בפברואר 2022.

¹² המועצה הלאומית לשלום הילד: שנתון ילדים בישראל 2021, תרשים 14 כ"ז: מטופלים במרכזים האזוריים לטיפול בפגיעות מיניות בילדים ובני נוער, 2019-2020, עמ' 574, ינואר 2022.

¹³ איזבל שרי-לוי, מפקחת ארצית לפגיעות מיניות בילדים ובני נוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי; בתוך: פרוטוקול מס' 12 מדיון הוועדה לזכויות הילד בנושא: הצגת מסקנות הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות, 19 באוקטובר 2021.

¹⁴ דוח הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות, 2021; אוניברסיטת תל-אביב, מכון "חרוב"; עמ' 77.

¹⁵ נייר עמדה של הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות בראשותה של פרופ' כרמית כץ; הוגשה לדיון הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בנושא הצגת ממצאים ראשוניים מעבודת הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות, 19 באוקטובר 2021.

הקטינים פוגעים מינית בבריטניה וארה"ב, על פיהם כרבע מהפוגעים מינית בילדים בארה"ב הם קטינים וכי בחמישית עד כשליש מכל הפגיעות המיניות בילדים בבריטניה מעורבים ילדים ומתבגרים כפוגעים.¹⁶

2. עיקרי הטיפול במקרי פגיעה מינית של קטינים

כאמור, בעבר נהוג היה להתייחס אל קטינים פוגעים מינית כאל עבריינים שסובל מתסמונת בעלת אופי התמכרותי, וגישה זו לוותה במתן יחס וטיפול זהה לזה הניתן למבוגרים. השינוי בגישה זו והשינוי בתפיסת הטיפול של קטינים שפגעו מינית התחולל על רקע מחקרים שהראו כי הרוב המכריע מקרב הקטינים שפגעו מינית אינם נמצאים בסיכון מוגבר לביצוע עבירות מין בעתיד. על כך, יש לראות את העבירות המיניות שביצעו על-ידי קטינים יותר כהפרעת התנהגות כללית הקשורה בגבולות לא ברורים, חינוך לקוי, הפרעות קשב וריכוז, ויסות לקוי של מרחק בין-אישי, אי התאמה חברתית ועוד גורמים רבים.¹⁷

על פי משרד הרווחה, כיום, ההתייחסות לקטינים עוברי חוק בארץ וגם בעולם בכלל הינה ייחודית ושמה דגש על מיצוי דרכי טיפול, שיקום וחינוך בטרם ענישה. תפיסה זו נשענת על הנחת יסוד בסיסית לפיה אישיותם של ילדים ובני נוער העוברים על החוק אינה מעוצבת דיה ועודנה ניתנת לשינוי.¹⁸ **גם עבודת המשטרה עם קטינים החשודים בביצוע עבירות פליליות כיום, משלבת בין מניעה לאכיפה, תוך העדפת הליכי מניעה ושיקום ללא הותרת רישום פלילי, ככל שהקטין ונסיבות העבירה מתאימים לכך.**¹⁹

עקרונות אלה באים לידי ביטוי גם בפסיקת בית המשפט העליון, אשר התייחס בבואו לדון בעניין שיקומו של קטין פוגע מינית, הגדיר עניין זה כאינטרס ציבורי ראשון במעלה. עם זאת, בפסיקה התייחסה גם לעניין חומרת המעשה של קטין ובה צוין כי "קטינות אינה מעניקה חסינות מפני ענישה ראויה כשהמדובר במי שביצע פשע חמור. הצורך להגן על הציבור מפני עבריינים אלימים חל גם במקום שמבצע הפשע הוא קטין".²⁰

¹⁶ ד"ר חניתה קושר: [מודל לשילוב בין טיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית לבין טיפול בילדים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת](#), עמותת בית לכל ילד, פברואר 2020.

¹⁷ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא מדיניות קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

¹⁸ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא מדיניות קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

¹⁹ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובע לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

²⁰ ע"פ 49/09 מדינת ישראל נ' פלוני, [פורסם בבנו] 8.3.09 (פסקאות 11 ו-12); בתוך: תזכיר חוק: חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (קטינים פוגעים מינית), התשע"ה-2014; משרד הרווחה והשירותים החברתיים, לשכת הרווחה.

עקרון השיקום נקבע בסעיף העקרונות של חוק הנוער (שפיטה, ענישה, ודרכי טיפול), תשל"א - 1971, כשיקול מרכזי הרלוונטי לכל ההליכים הנוגעים לנוער עובר חוק, כמו גם עקרון שילובו בחברה ותקנת השבים. עקרונות אלו מעוגנים גם באמנה הבינ"ל לזכויות הילד עליה חתומה מדינת ישראל.²¹

ישנם כמה גורמים אחראים על הטיפול במקרים של פגיעה מינית או חשש לפגיעה מינית על-ידי קטינים, בהם:

- משטרת ישראל, שאמונה על חקירת תלונות על פגיעה מינית וניהול תיקים פליליים שנפתחים לקטינים בני 12 ומעלה בגין החשש לביצוע עבירות מין על-ידם;
- פרקליטת המדינה האחראית על הגשת כתבי אישום נגד הנאשמים בביצוע עבירה ומרכזת פעילות של וועדות פטור לעניין חובת דיווח על ביצוע עבירה למשטרה; הסניגוריה הציבורית שמעניקה הגנה לקטינים המעורבים בפלילים;
- גורמי הרווחה, כגון שירות המבחן לנוער והרשות חסות הנוער, המטפלים בבני נוער המעורבים בפליליים, השירות לחקירות ילדים, אגף השירות אישיים וחברתיים, האחראי, בין היתר, למתן סיוע בקהילה לקטינים עם התנהגות מינית פוגעת, להם לא נפתח תיק פלילי במשטרה;
- גורמי מערכת החינוך, המתמודדים עם המקרים של פגיעה מינית במוסדות החינוך ואמונים על פעילות המניעה של פגיעות מיניות במסגרות החינוך.

2.1 שלבי הטיפול העיקריים בקטינים פוגעים מינית במערכת אכיפת החוק והרווחה

טיפול במקרי פגיעה מינית על-ידי קטינים מתחיל כאשר דיווח עליהם מגיע למשטרה או לגורמי הרווחה האמונים על הטיפול במקרי אלימות כלפי קטינים, או כאשר מקרי הפגיעה מזוהים או מאותרים על-ידי גורמים אלה או אחרים (כגון גורמי החינוך). הדיווח על הפגיעה יכול להגיע מכל אדם או גורם: מהנפגע עצמו, מסביבתו – משפחה, חברים, שכנים, ממסגרת חינוכית או רפואית ועוד.

לא כל דיווח על מקרי פגיעה מינית של קטינים מגיע תחילה למשטרה ומטופל על-ידי גורמי אכיפת החוק. חלק ממקרי הדיווח על הפגיעה שהגיעו לעובדים סוציאליים עשויים לעלות לדיון **בוועדת פטור מחובת דיווח**, שפועלות בלשכות מחוזיות של פרקליטות המדינה, בשיתוף עם גורמי הרווחה, המשטרה והפרקליטות. מקרים שבהם הוועדה מאשרת מתן פטור מחובת דיווח

²¹ עו"ד רחל דניאלי, ממונה ארצית על ייצוג נוער, הסניגוריה הציבורית הארצית, משרד המשפטים: [נייר עמדה של הסניגוריה הציבורית להצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הרחבת סמכות בית המשפט בנושא קטינים\), התשפ"ב-2021 והצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הגבלת אזור מגורים לעבריין מין שנשלח למעון\), התשפ"ב-2021](#), 22 במאי 2022. הוגש ליו"ר ועדת ביטחון הפנים של הכנסת חה"כ מירב בן ארי בדיון הוועדה על הצעות החוק ב-23 במאי 2022.

למשטרה מטופלים על-ידי גורמי הרווחה, **והטיפול בהם עשוי להתקיים במישור האזרחי במסגרת המרכזים האזוריים לטיפול בפגיעות מיניות לילדים ובני נוער** (ראו פרק 8.3).

במקרים שדיווח על הקטין שחשוד בעבירת מין מגיע למשטרה והמשטרה מצאה שיש יסוד סביר לחשד, יפתח תיק חקירה משטרתי, אלא אם נסיבות העניין אינן מתאימות לפתיחה בחקירה. את המשך הטיפול ניתן להסביר באמצעות שלבים הבאים:

- מיד לאחר ההחלטה לפתוח תיק לקטין שחשוד בביצוע עבירה פלילית, הוא מופנה אל שירות המבחן לנוער, שפועל במשרד הרווחה, בצו המשטרה בהליך שנקרא "הפניית קטין".

- שירות המבחן לנוער מבצע חקירות פסיכו-סוציאליות לקטנים החשודים בעבירה, ובתוך זה הערכות מסוכנות, ובסיום התהליך עשוי להמליץ למשטרה אם לסגור את התיק, להמשיך לטפל בקטין במישור האזרחי או להמשיך לטפל בו במישור הפלילי - אם עולה חשש כי הקטין יתדרדר וימשיך לבצע עבירות. ההחלטה הסופית על מצב התיק היא בידי התביעה המשטרית או הפרקליטות, המהווה גם את אחד הגורמים המוסמכים להחליט אם יוגש כתב אישום נגד הקטין.

- כאמור, ההתייחסות לקטינים עוברי חוק הינה ייחודית ושמה דגש על מיצוי דרכי טיפול, שיקום וחינוך בטרם ענישה. לפי גישה זו, קיימים כיום הליכים ייחודיים לקטינים החשודים בביצוע העבירה: טיפול מותנה – ט"מ (הפניית תיק משטרתי לטיפול מותנה משמעותה הוצאת החשוד מהליך פלילי וטיפול בו ללא רישום פלילי), והליכי צדק מאחה, כגון קבוצות דיון משפחתיות – הליך קד"ם (הליך זה ניתן להפעיל כהליך חלופי להליך הפלילי או כהליך בתוך ההליך הפלילי). הליכים אלה ניתן להפעיל בשלבים השונים של הטיפול בתיק משטרתי או תיק הפרקליטות (למשל, ההפניה להליך קד"ם יכולה להיעשות לפני או אחרי הגשת כתב האישום).

הקטין עשוי להיות מופנה להליכים אלה בהתקיים קריטריונים מוגדרים, הכוללים התייחסות לחומרת העבירה, נטילת אחריות על מעשיו ומידת שיתוף הפעולה. במסגרת הליכים אלה **ניתן גם לגנוז את התיק הפלילי בלי שיוותר לקטין רישום במרשם הפלילי או במרשם המשטרתי של תיקים סגורים**. נקדים ונאמר כי שימוש בהליכים אלה נדיר בתיקי עבירות מין של קטינים בגיל האחריות הפלילית. **הקטין שמופנה להליכים אלה עשוי לקבל הפניה לטיפול ייעודי לקטינים פוגעים מינית של שירות המבחן לנוער בקהילה** (ראו פרק 8.2).

- בסיום החקירה, התיק מועבר לפרקליטות או לתביעה המשטרית לשם קבלת החלטה על הגשת כתב אישום. גם לאחר הגשת כתב האישום, כאמור, יש עדין אפשרות להפנות את הקטין להליך חלופי פלילי. גם במקרים אלה תישקל הפנייה לטיפול ייעודי לקטינים פוגעים מינית של שירות המבחן לנוער בקהילה.

- במקרים בהם כתב האישום מוגש ללא אפשרות להליך חלופי - הקטין יובא לבית המשפט לנוער. אם הקטין הואשם בביצוע העבירה - שירות המבחן לנוער יגיש את תסקירו עם המלצות להמשך הטיפול במקרה לבית המשפט.
 - יש מגוון דרכי ענישה וטיפול אפשריות במקרים של בני נוער המעורבים בביצוע עבירות מין, החל בקלות ביותר שהן מתן אזהרה ו/או קנס או שירות למען הציבור, עד לפיקוח של קצין מבחן לנוער תחת צו פיקוח,²² צו מעון או צו מעון נעול מכוח צו טיפול, עד למאסר בפועל, מאסר על תנאי או מאסר בעבודות שירות (דרכי ענישה) במקרים החמורים ביותר.
 - במקרים של דרכי טיפול - הטיפול הייעודי בקטינים פוגעים מינית של שירות המבחן לנוער מתקיים בקהילה או במעונות הנעולים, בהתאם לצו, בקבוצות טיפוליות או באופן פרטני, במידת הצורך, על-ידי קציני מבחן לנוער.
 - במקרים קיצוניים כאשר נערים מגיעים למסגרת המאסר, הטיפול ניתן על-ידי גורמי השירות בתי הסוהר, בהתאם לצורך בטיפול מקדים (למשל, טיפול ייצוב מצב נפשי, התמכרויות) והטיפול בהתנהגות מינית פוגעת תלוי ביתרת תקופת המאסר ובמוטיבציה של קטין להשתלב בטיפול.²³ נקדים ונאמר כי משנת 2017 אין טיפול ייעודי בקטינים פוגעים מינית במסגרות השב"ס (ראו [פרק 9](#)).
- להלן תרשים שלבי טיפול עיקריים של רשויות המדינה במקרים של קטינים בגיל האחריות הפלילית פוגעים מינית.
- יצוין כי למערכת חינוך תפקיד בזיהוי ואיתור מקרי פגיעה מינית ותפקיד בפעילות מניעתית דרך תוכניות למידה בתחום. עם זאת, על-פי משרד החינוך במסגרות החינוך לא מטופלים מקרים של פוגעים מינית ברמה של מתן טיפול ושיקום. לפיכך, אופן התייחסות ופעילות של מערכת החינוך לא הובא לידי ביטוי בתרשים שלהלן (להרחבה ראו [פרק 10](#)).

²² בטי חנון, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות למבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי, שיחות טלפון, אפריל 2021, מאי - יוני 2022.

וגם, מכון חרוב: [מדיניות הטיפול בקטינים שקיים חשד שפגעו מינית](#), כניסה אחרונה: מרץ 2022.

²³ שירות בתי הסוהר: מענה למרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022; התקבל בממ"מ ב-24 בינואר 2022.

תרשים 1: שלבי טיפול במקרים של פגיעה מינית שנעשתה על-ידי קטינים²⁴

2.2 עיקרי החקיקה²⁵

להלן מוצגים עיקרי החקיקה הרלוונטית למקרים של עבירות שבוצעו על-ידי קטינים. הדברים יוצגו לפי החלוקה הבאה:

1. מסגרת החקיקה העוסקת בילדים ונוער שביצעו עבירות, לאו דוקא עבירות מין;

²⁴ "פגיעה מינית" – כולל חשד לפגיעה מינית.

תודה לגב' בטי חנון, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות המבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי, על הערותיה לתרשים.

²⁵ הפרק נכתב בסיוע של: עו"ד ת. סלע; עו"ד צ. בן יהודה; עו"ד נ. מנחמי; עו"ד א. לוי נחום; עו"ד נ. ברודסקי לוי, הלשכה המשפטית, כנסת; 13 ביולי 2022.

2. מסגרת החקיקה העוסקת בעבריינות מין, וחלה בעיקר על בגירים שביצעו עבירות מין עם חריגים מסוימים, וכן נעשו תיקונים והוגשו הצעות חוק במטרה להרחיב תחולה על קטינים פוגעים מינית בנסיבות מסוימות.

מסגרת החקיקה העוסקת בילדים ונוער שביצעו עבירות, בהן – עבירות מין

החקיקה בעניין זה יוצרת הבחנה מהותית בין קטין לבגיר בדרכי החקירה, השפיטה, הענישה והטיפול:

החוק המרכזי המנחה את הטיפול בבני נוער עוברי חוק בכלל ובבני נוער שעברו על עבירות מין בפרט, הינו חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) תשל"א-1971. החל על אוכלוסיית הנערים בגילאי 12-18.

עקרון השיקום נקבע בסעיף העקרונות של חוק הנוער (שפיטה, ענישה, ודרכי טיפול), תשל"א-1971, כשיקול מרכזי הרלוונטי לכל ההליכים הנוגעים לנוער עובר חוק, כמו גם עקרון שילובו בחברה ותקנת השבים. עקרונות אלו מעוגנים גם באמנה הבינ"ל לזכויות הילד עליה חתומה מדינת ישראל.²⁶

כך למשל, אין להעמיד לדין אדם על עבירה שביצע בהיותו קטין אם חלפה שנה מיום ביצוע העבירה, אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה. ככלל, קטין לא יועמד לדין יחד עם בגיר ולא יוחזק במעצר יחד עם בגיר, למעט במקרים המפורטים בחוק. קטין נשפט בבית משפט לנוער, בפני שופט נוער ובהתאם להסדרים המיוחדים הקבועים בחוק הנוער: כך, למשל הדיון מתקיים בנוכחות קצין מבחן; הדיון מתקיים בדלתיים סגורות במטרה למנוע פרסום וחשיפת זהות הקטין. בהכרעת הדין, קובע שופט הנוער אם הקטין ביצע את העבירה (לא מרשיע בשלב זה) ומורה על הגשת תסקיר קצין מבחן בכל מקרה ומקרה לפני מתן החלטה סופית.²⁷ לאחר שמוגש תסקיר בית המשפט מחליט אם להרשיע או לא ועל קביעת דרכי טיפול או ענישה או שילוב ביניהן.

כאמור, **עקרון השיקום נקבע בסעיף העקרונות של חוק הנוער, כשיקול מרכזי שחל על כל ההליכים הנוגעים לנוער עובר חוק כמו גם עקרון שילובו בחברה ותקנת השבים.** על פי משרד הרווחה, החוק מאפשר התייחסות למאפיינים הפסיכו-סוציאליים ומאפשר התייחסות לכל ההיבטים הכרוכים במתן טיפול-אינטגרטיבי, בעיקר בגיל בו ישנם שינויים משמעותיים בהתפתחותו של הקטין". בהתאם לכך, ישנה חשיבות במניעת תיוגם בשלב זה של חייהם, לשלבם בקהילה בתהליך הטיפול וזאת, על מנת שלא לפגוע בעתידם-בבגרותם. כל קטין משולב

²⁶ עו"ד רחל דניאלי, ממונה ארצית על ייצוג נוער, הסניגוריה הציבורית הארצית, משרד המשפטים: [נייר עמדה של הסניגוריה הציבורית להצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הרחבת סמכות בית המשפט בנושא קטינים\), התשפ"ב-2021 והצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הגבלת אזור מגורים לעבריין מין שנשלח למעון\). התשפ"ב-2021, 22 במאי 2022. הוגש ליו"ר ועדת ביטחון הפנים של הכנסת חה"כ מירב בן ארי בדיון הוועדה על הצעות החוק ב-23 במאי 2022.](#)

²⁷ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

בתכניות טיפוליות בהתאם לצרכים והדאגות שעולים כתוצאה מביצוע העבירה, מתפקודו והתנהגותו במישורי חייו השונים.²⁸

חוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), תשט"ו - 1955, קובע, בין היתר, כיחקירת קטין שטרם מלאו לו 14 החשוד בביצוע עבירת מין (וכן ברשימת עבירות אחרות המפורטות בתוספת לחוק), מבוצעת על ידי חוקר ילדים. מערך חוקרי הילדים משתייך לשירות חקירות ילדים וחקירות מיוחדות במשרד הרווחה והביטחון החברתי. חוקרי הילדים הם עובדים סוציאליים שעוברים הכשרה מיוחדת לעניין זה (להרחבה ראו [פרק 8.1](#)).

מסגרת החקיקה העוסקת בעבריינות מין בכלל

חקיקה זו חלה בעיקר על בגירים שביצעו עבירות מין, למעט מקרים של:

- קטינים שביצעו את העבירה במסגרות חינוך וטיפול או במשפחה (מקרים של פגיעה על ידי אחים בוגרים), עליהם חלו הורות חוק העונשין בדבר חובת דיווח על עבירה בקטין או בחסר ישע;

- קטינים שביצעו את העבירה בגילאים הבוגרים ושחררו או שכתב האישום הוגש בהיותם בגירים (ראו פירוט בהתייחסות לחוקים הספיציפיים), זאת בהתאם לתפיסה שתוארה לעיל שלפיה קטינים פוגעים מינית אינם נתפסים כמשתייכים לקטגוריה של "עברייני מין" ואינם בסיכון מוגבר לביצוע עבירות מין בעתיד אלא יש להתייחס אליהם כאל ילדים עם קשיים ובעיות התנהגות שבאים לביטוי גם בהתנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת.

חוק העונשין, תשל"ז 1977 (תיקון- תש"נ, 1989) פרק י' - סימן ו'1, עוסק בפגיעה בקטינים ובחסרי ישע. בחוק נקבעו הוראות עונשיות מיוחדות למי שתוקף קטין או חסר ישע או מתעלל בהם, והוטלה חובת דיווח על התעללות בקטינים או בחסרי ישע על-ידי אחראים עליהם או על התעללות או פגיעה מינית במעון, במוסד או בכל מסגרת חינוכית או טיפולית.

חובת הדיווח מוטלת על כל אזרח במקרה שהארוע התרחש לאחרונה ("זה מקרוב"); ולצדה הוטלה על איש מקצוע חובת דיווח מוגברת ורחבה יותר (שהפרתה היא עבירה חמורה יותר). הדיווח נעשה לעובד סוציאלי לפי חוק הנוער (לשעבר: פקיד סעד) או לגורמי משטרה.

החשיבות של חובת הדיווח בהקשר של פגיעה מינית על ידי קטינים היא בעיקר במקרים של פגיעה על ידי אחים בוגרים וכן בין קטינים במסגרות חינוך וטיפול ועל ידי מדריכים או מאמנים שהם קטינים.

לצד חובת הדיווח נקבע בחוק שיוקמו ועדות שיכולות לפטור מהדיווח במקרים מתאימים. בהתאם לחוק הוקמו בפרקליטות המדינה, הגורם האחראי על יישום החוק, ועדות פטור מחובת הדיווח למשטרה במקרי חשד להתעללות בקטינים. פניה לוועדת פטור נשקלת כשטובת הקטין

²⁸ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

מצריכה זאת, למשל, כמו במקרים בהם הדיווח למשטרה צפוי לסכן את חיי הקטין או את חייו של בן משפחה אחר או במקרים של פגיעה מינית בין אחים.

חוק הגנה על הציבור מפני ביצוע עבירות מין, התשס"ו-2006 מציע כלים ייחודיים להתמודדות עם עברייני מין בגירים בדרכים של הערכת מסוכנות, הטלת הגבלות ופיקוח, וקביעת דרכי שיקום מונע של אותם עבריינים.²⁹ חוק הגנה על הציבור חל בעיקר על מי שביצע עבירת מין בהיותו בגיר, לאור הרציונלים שביסודו, אך גם על מי שביום ביצוע העבירה היה קטין וביום הגשת כתב האישום נגדו מלאו לו 19 שנים או שנידון למאסר ובמועד שחרורו מלאו לו 19 שנים.

במהלך הדיונים על הצעת החוק ההגנה על הציבור מפני ביצוע עבירות מין, הגורמים המקצועיים המטפלים בקטינים עוברי חוק הביעו התנגדות להחלת ההסדרים המוצעים בחוק גם על קטינים. ההתנגדותם התבססה על התפיסה הייחודית, שכאמור, על פיה אין להתייחס לקטין שפגע מינית כאל עבריין שסובל מתסמונת בעלת אופי התמכרותי, שיש להגן על הציבור מפניו (כפי שקיימת התייחסות ביחס לבגירים, להגנה על הציבור מפניהם). על כך נטען כי עקרונות חוק ההגנה על הציבור אינם עולים בקנה אחד עם תפיסה זו. הכנסת החליטה, לקבל את עמדתם של הגורמים המקצועיים, שלא להחיל את חוק ההגנה על הציבור על קטינים. יחד עם זאת, נטען שיש לייצר הסדר דומה, ייחודי ומתאם לקטינים פוגעים מינית, בשל החשיבות ותוך מתן זכות לטיפול.³⁰

במהלך השנים התקיימו שולחנות עגולים במשרד המשפטים בשיתוף משרד הרווחה עם כלל הגורמים הנוגעים להצעת החוק הגורמים המקצועיים (משטרה, המשרד לביטחון פנים, שב"ס, משרד הבריאות, סניגוריה ציבורית, המועצה לשלום הילד ועוד), ובהשתתפותם של מומחים מקצועיים מתחום הפגיעות המיניות בארץ, זאת על מנת להגיע לנוסח מוסכם. טיוטת נוסח החוק המוסכמת גובשה ב-2018, לאחר ההערות והמסקנות מהשולחנות העגולים שפעלו בנושא ואף פורסם לציבור תזכיר החוק, שטרם קודם.³¹

חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה, התשס"ה - 2004 מסמיך את בית המשפט להגביל, בצו, אדם שביצע עבירת מין בהיותו בגיר מלגור, לעבוד או ללמוד בקרבת

²⁹ משרד הרווחה והביטחון החברתי, הלשכה המשפטית: תזכיר חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (קטינים פוגעים מינית), התשע"ה-2014.

לצורך הגשמת התכלית משלב החוק שלושה נדבכים: (1) הערכת מסוכנות לעבריין מין בשלבים שונים של ההליך המשפטי, בטרם מתקבלת החלטה בעניינו, ובפרט לקראת שחרור ממאסר, כדי להתחשב במידת המסוכנות ומאפייניה טרם קבלת החלטה; (2) הטלת הגבלות שונות ואיסורים בצו פיקוח על ידי בית המשפט, וכן פיקוח על עבריין מין, לאחר שחרורו מהכלא, או לאחר מתן גזר דין בעניינו על ידי יחידת פיקוח מיוחדת, במטרה להפחית את מסוכנות עבריין המין; (3) שיקום מונע (הפרק הוכנס לחוק בשנת 2011): טיפול לעבריין מין בקהילה או בבית הסוהר, במטרה להפחית את רמת המסוכנות לביצוע עבירות מין נוספות על ידי העבריין, ולאפשר הקלת המגבלות החלות עליו. מקור: הלשכה המשפטית של הכנסת, הבהרות לפרק זה במסמך; 13 ביולי 2022.

³⁰ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

³¹ שם.

מקום המגורים, העבודה או הלימודים של נפגע העבירה. תכליתו למנוע נזק נפשי נוסף לנפגע העבירה כתוצאה ממפגשים תכופים עם הפוגע.

גם חוק זה חל על מי שפגע מינית בהיותו בגיר, אך בתיקון משנת 2018 הוחל גם על מי שביום ביצוע העבירה היה קטין ונידון למאסר בפועל, להחזקה במעון נעול במסלול שלפי חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971 או שאושפז, ובמועד שחרורו מהמאסר, מהמעון הנעול או מהאשפוז, מלאו לו 19 שנים.³²

בדיון שקדם לתיקון החוק הודגש שבקביעת המגבלות על בית המשפט להימנע ככל האפשר מלפגוע בשיקום הקטין וכי מדובר על מקרים שבוצעו בנסיבות חמורות יחסית – וכך ניתן ביטוי לאיזון בין הרצון להגן על נפגעי עבירה מנזק נפשי נוסף בשל המפגש התכוף עם מי שפגע בהם, מצד אחד, ובין הקושי להטיל מגבלות על מי שהיה קטין בעת ביצוע העבירה, סיים לרצות את עונשו ובפרט אם הוא נמצא בהליך שיקום.

בכנסת ה-24 הוגשו ואף נדונו לקראת קריאה ראשונה, אך לא הבשילו לחקיקה, הצעות חוק שמטרתן הרחבה נוספת של תחולת החוק על קטינים מבצעי עבירות מין. **הצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה (תיקון מס' 9) (הרחבת הוראות החוק לגבי מבצעי עבירה קטינים השהים במעון נעול לפי פקודת המבחן), התשפ"ב-2022**³³ הונחה על שולחן הכנסת לקריאה הראשונה לאחר שאושרה בוועדת ביטחון הפנים של הכנסת ב-22 ביוני 2022.³⁴

הצעות החוק הפרטיות³⁵ בנוסחן המקורי התייחסו לכלל סוגי המעונות ולהרחבת סמכויות בית המשפט. ההצעה שאושרה בוועדה לבטחון הפנים לקריאה ראשונה מצומצמת יותר ולפיה ההגדרה "עבריין מין" תכלול גם קטינים שהוחזקו במעון נעול לפי פקודת המבחן. הרחבה זו היתה בתיאום עם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר (משרד הרווחה ומשרד המשפטים). בדיון הודגש כי מדובר באיזונים עדינים וכי יש צורך להמשיך את העבודה בנושא כפי שאף צוין בדברי ההסבר: "בעת הכנת הצעת החוק לקריאה השנייה ולקריאה השלישית תבחן ועדת ביטחון הפנים של הכנסת את הצורך בעריכת איזונים נוספים ואת החלתו של החוק על אוכלוסיות נוספות, וזאת כדי לקבוע הסדר המביא לידי ביטוי את החשיבות שבהגנה על נפגע העבירה בהתאם למטרתו העיקרית של החוק מחד גיסא ואת החשיבות שבשיקום של הקטין הפוגע מאידך גיסא."

³² חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה, תשס"ה-2004, הגדרות.

³³ הצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה (תיקון מס' 9) (הרחבת הוראות החוק לגבי מבצעי עבירה קטינים השהים במעון נעול לפי פקודת המבחן), התשפ"ב-2022.

³⁴ בדיון הוועדה שהתקיים ב-22 ביוני 2022.

³⁵ הצעת חוק מס' פ/24/2464: הצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה (תיקון - הרחבת סמכות בית המשפט בנושא קטינים), התשפ"ב-2021, פ/24/2061: הצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה (תיקון - הגבלת אזור מגורים לעבריין מין שנשלח למעון), התשפ"ב-2021.

עוד נכתב בדברי ההסבר כי חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה, התשס"ה-2004, מאפשר לבית המשפט להטיל מגבלות שונות על עבריין מין שהורשע בדין במטרה למנוע מפגש בינו לבין נפגע העבירה, לאחר שהשתכנע כי לנפגע העבירה עלול להיגרם מכך נזק נפשי של ממש. עם זאת, החוק כלשונו כיום אינו מאפשר להטיל מגבלות על עבריין מין קטין, אלא אם שהה במעון טיפולי נעול או בכלא והשתחרר בגיל 19. ישנם מקרים בהם על אף שהעבריין הקטין ביצע עבירה חמורה, ופגישתו המחודשת עם הקורבן עלולה ליצור נזק נפשי כבד, העבריין מושם במעון פתוח מסיבות שונות. תיקון החוק נועד למנוע מצב בו עבריין מין קטין יעשה שימוש לרעה בנוסחו המצומצם של החוק על מנת להטריד, להלך אימים או לפגוע בעצם נוכחותו במצבו הנפשי של נפגע העבירה.

לצד התמיכה של גורמי פרקליטות המדינה ואגף הסיוע המשפטי בהצעת החוק, מתוך ההנחה שהיא מהווה אחד הכלים לסייע לנפגעים,³⁶ הסניגוריה הציבורית הביעה את התנגדותה להרחבת תחולת חוק המגבלות על כלל הקטינים השוהים במעונות טיפוליים במסגרת גזר דינם. לפי עמדתה של הסניגוריה, הרחבה שכזו עשויה לפגוע בשיקומם של קטינים שעברו הליכי שיקום ארוכים במעונות בהתאם לצווים שיפוטיים.³⁷ לתפיסתה של הסניגוריה, אחת הסיבות לכך שאין להחיל חוקים המיועדים לעברייני מין בגירים על קטינים היא ההבנה של אנשי אקדמיה וטיפול על ההבדלים בין קטינים פוגעים מינית לעברייני מין בגירים (שצוינו לעיל) הנובעים גם מהמניע לביצוע העבירה, יכולת השיקום ושיעור גבוה יחסית של אי-חזרתיות על ביצוע עבירות מין בעתיד אצל קטינים.³⁸

חוק נוסף שמטרתו הרחקה של עברייני מין העלולים לפגוע בציבור, הוא חוק למניעת העסקה של עברייני מין במוסדות מסוימים, תשס"א-2001. החוק חל רק על מי שביצע את עבירת המין בהיותו בגיר, ועל כן אינו חל על קטינים פוגעים מינית. החוק בא למנוע מאדם שהורשע בעבירות מין בהיותו בגיר לעסוק במקומות רבים בהם שוהים קטינים חסרי ישע או אנשים עם מוגבלות שכלית או התפתחותית (לדוגמה: מוסדות חינוך, מעונות יום, פנימיות, גופי תרבות וספורט לילדים, גני חיות, בריכות שחייה).

³⁶ להרחבה על עמדתם של משרדי ממשלה שונים (משרד רווחה והביטחון החברתי וכו') וגורמים נוספים בנוגע לשינוי החוק המוצע ראו בתוך: פרוטוקול מס' 94 מדיון בוועדת ביטחון הפנים של הכנסת בנושא: [הצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הרחבת סמכות בית המשפט בנושא קטינים\)](#), התשפ"ב-2021 - הכנה לקריאה ראשונה [...], 23 במאי 2022.

³⁷ עו"ד רחל דניאלי, ממונה ארצית על ייצוג נוער, הסניגוריה הציבורית הארצית, משרד המשפטים: [נייר עמדה של הסניגוריה הציבורית להצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הרחבת סמכות בית המשפט בנושא קטינים\)](#), התשפ"ב-2021, 22 במאי 2022. הוגש ליו"ר ועדת ביטחון הפנים של הכנסת חה"כ מירב בן ארי בדיון הוועדה על הצעות החוק ב-23 במאי 2022.

³⁸ עו"ד רחל דניאלי, ממונה ארצית על ייצוג נוער; ענת משיח, ממונה בכירה ממשק טיפולי שיקומי, הסניגוריה הציבורית הארצית, משרד המשפטים, שיחת טלפון, 13 ביוני 2022.

3. תיקי משטרה עם עבירות מין של קטינים, בדגש על קטינים בגיל האחריות הפלילית³⁹

כאמור, עבודת המשטרה בכל הנוגע לקטינים החשודים בביצוע עבירות פליליות, משלבת בין מניעה לאכיפה, תוך העדפת הליכי מניעה ושיקום ללא הותרת רישום פלילי, ככל שהקטין ונסיבות העבירה מתאימים לכך. מטרת ההתערבות, היא מניעת הישנות ביצוע עבירות ולשם כך, נדרשת תגובה מותאמת, בעלת משמעות, שתשלב בין היבטים חינוכיים, טיפוליים וסמכותיים, תוך שיתוף פעולה בין גורמים שונים. מדיניות זו משקפת את רוח והוראות חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א- 1971 ומתבטאת גם בפקודת המטה הארצי 14.01.05 "חקירת קטין".⁴⁰

3.1 נתונים כלליים

בפרק זה יוצגו נתונים על תיקי חקירה שנפתחו על-ידי משטרת ישראל בגין תלונה או חשש לביצוע עבירות מין על-ידי קטינים עד גיל 18. כאמור, במסמך התמקדנו בקבוצת הקטינים הפוגעים מינית החל מגיל 12, גיל האחריות הפלילית, ובחינת הנתונים העיקרית שתוצג להלן נערכה לגביהם. עם זאת, להשלמת התמונה המלאה על היקף פגיעות מיניות המדווחות של קטינים עד גיל 18 למשטרת ישראל, התבקשו תחילה להציג כמה נתונים שמתייחסים גם לפגיעות מיניות של ילדים שמתחת לגיל 12.

נזכיר כי נתוני המשטרה מתייחסים אך ורק לעבירות מדווחות למערכת אכיפת החוק או לכאלה שזוהו/אותרו על-ידיה, ועל בסיסם לא ניתן לקבוע את היקף התופעה כולה. כמו כן, התיקים שנסגרו עקב חוסר אשמה מלכתחילה אינם מופיעים בנתונים על התיקים שנפתחו וטופלו על ידי המשטרה.

יצוין כי נתוני המשטרה הונפקו במהלך חודש דצמבר 2021 ולכן הם אינם כוללים את השבועיים האחרונים של חודש דצמבר (דהיינו, הנתונים של 2021 נכונים לתקופה של 11 וחצי חודשים). הנתונים משנים אחרות שלבדקו מתייחסים לשנים שלמות.

נתונים כלליים על תיקי עבירות מין שבהם חשודים ונילונים קטינים

להלן יוצגו נתונים כלליים על תיקי חקירה משטרתיים שבהם חשודים ונילונים בביצוע עבירות מין קטין (עד גיל 18). יצוין כי הנתונים כוללים את התיקים עם כל המעורבים קטינים בתיקים – החשודים והנילונים גם יחד; חלק מהנילונים עשויים להפוך לחשודים תוך כדי חקירה.

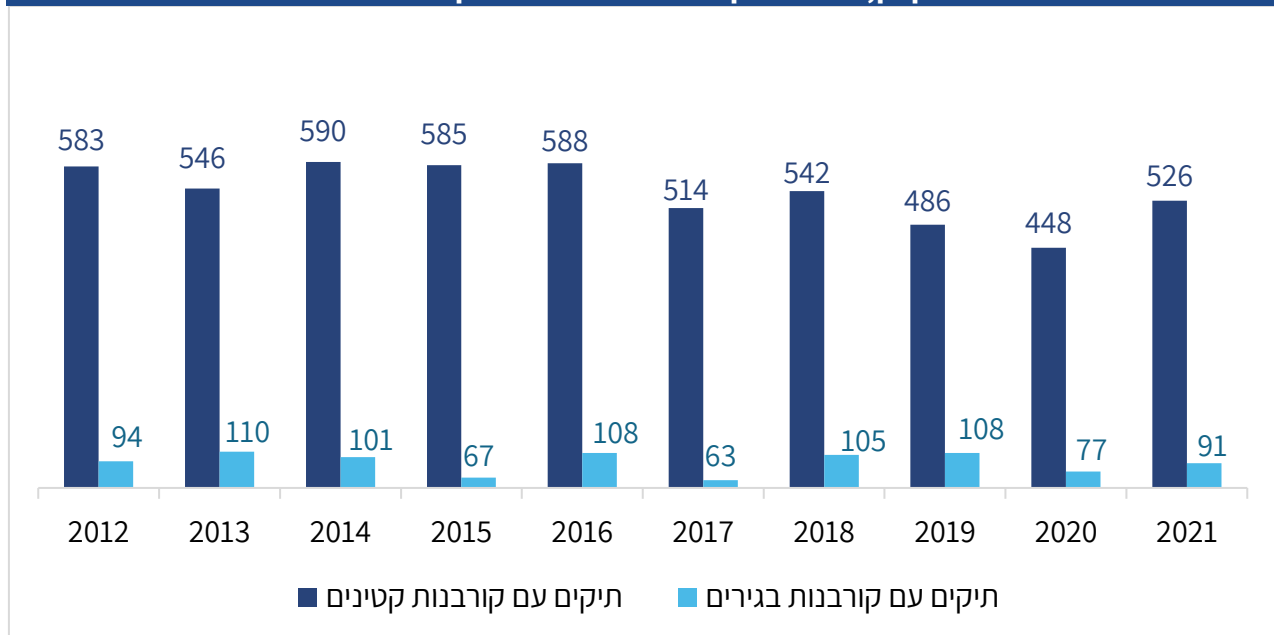
³⁹ אם לא יצוין אחרת, כלל נתונים המשטרה מתוך: עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, קצינת יעוץ וחקיקה, מדור נוער, משטרת ישראל: מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, המענה הראשוני מ-21 בדצמבר 2021, נשלח לממ"מ ב-27 בדצמבר 2021; השלמת נתונים: 29 בדצמבר 2021, נשלח לממ"מ ב-9 בינואר 2022; הבהרות לנתונים נשלחו ב-9 בפברואר 2022.

⁴⁰ משטרת ישראל, מדור פקודות המשטרה: [פקודת המטה הארצי 14.01.05 "חקירת קטין"](#), 14.01.2005.

הנתונים יוצגו לגבי עשר השנים שבין 2012 ל-2021. בעשר השנים שנבדקו נפתחו על-ידי המשטרה 5,408 תיקים שבהם חשוד/נילון בביצוע עבירות מין שהוא קטין וקורבן קטין ו-924 תיקים שבהם חשוד/נילון קטין וקורבן בגיר.

להלן יוצגו הנתונים על תיקים אלה בפילוח לפי שנת פתיחת התיק וגיל הקורבן. יתכן שישנה חפיפה בין הנתונים, שנובעת מספירה חוזרת בכל אחת מהקטגוריות של התיקים בהם יש כמה קורבנות, בגירים וקטינים. לא ידוע לנו על היקף החפיפה ולכן לא נציג כאן את סך כל התיקים שנפתחו כלפי קטינים בגין חשש לפגיעה מינית. נתון זה יוצג בפרק הבא לגבי חלק מהשנים.

תרשים 2: תיקי חקירה משטרתית שנפתחו בין 2012-2021 עם חשוד/נילון בביצוע עבירת מין קטין, לפי גיל הקורבנות שרשומים בתיקים אלה

מנתוני התרשים עולה כי:

- ברוב התיקים שנפתחים בחשד לביצוע עבירת מין על-ידי קטין – הקורבנות הנם קטינים. עם זאת, מדי שנה נפתחים עשרות תיקי חקירה לקטינים החשודים בביצוע עבירות מין בבגירים.
- מספר התיקים שבהם קורבנות קטינים שנפתחו ב-2021 נמוך ממספר התיקים שנפתחו ב-2012 בכ- 10%. מספר התיקים שבהם קורבנות בגירים דומה בשתי נקודות זמן אלו. עם זאת, לא נצפית מגמה ברורה בתיקים אלה במהלך השנים בעשור שנבדק; ישנן שנים עם עליה בנתונים בקבוצה אחת וירידה בקבוצה אחרת או ללא שינוי כלל, וההפך.
- בשנת הקורונה הראשונה – 2020 – מספר התיקים שבהם קורבנות קטינים היה הנמוך ביותר בעשור שנבדק; גם מספר התיקים שבהם קורבנות בגירים ב-2020 היה בין הנמוכים בעשור שנבחן. יתכן שניתן לתלות את הירידה, באופן חלקי, במאפייניה

בעשר השנים שבין 2012 ל-2021 נפתחו 5,408 תיקים שבהם קטינים פוגעים מינית וקורבנות קטינים ו-924 תיקים עם קטינים פוגעים מינית וקורבנות בגירים

הייחודיים של שנה זו – השנה הראשונה של מגפת הקורונה, במהלכה צומצמו מפגשים חברתיים ומוסדות החינוך היו סגורים תקופות ממושכות. יתכן שבשל כך ירד גם היקף הפגיעות. מנגד, יתכן שבתקופה זאת הצטמצמה עוד יותר היכולת של מערכות החינוך, הרווחה וגורמי אכיפת החוק לזהות ולאתר אלימות בכלל ואלימות מינית בפרט ולנפגעים היו פחות אפשרויות להתלונן.

3.2 תיקי עבירות מין עם חשודים/נילונים קטינים מעל גיל 12

להלן נציג בחינה מעמיקה יותר של הנתונים על תיקי חקירה עם עבירות מין בהם החשודים/הנילונים הינם קטינים בני 12 ומעלה (להלן: קטינים). בחינת הנתונים נערכה לגבי תיקים שנפתחו על-ידי המשטרה בכל אחת מהשנים שבין 2017 ל-2021.

הנתונים מתייחסים לכמות התיקים, לעבירות בתיקים אלה, ולמספר האנשים המעורבים בהם - החשודים/נילונים (מהצד הפוגע) והנפגעים (הקורבנות). יש לשים לב כי מספר התיקים לרוב שונה ממספר העבירות או מספר המעורבים בתיקים אלה מאחר שבתיק אחד יכולים להופיע כמה מעורבים (פוגעים וקורבנות) וכמה עבירות בגינן נפתח התיק. מנגד – ישנם תיקים בהם אין קורבנות שאותרו או חשודים רשומים.

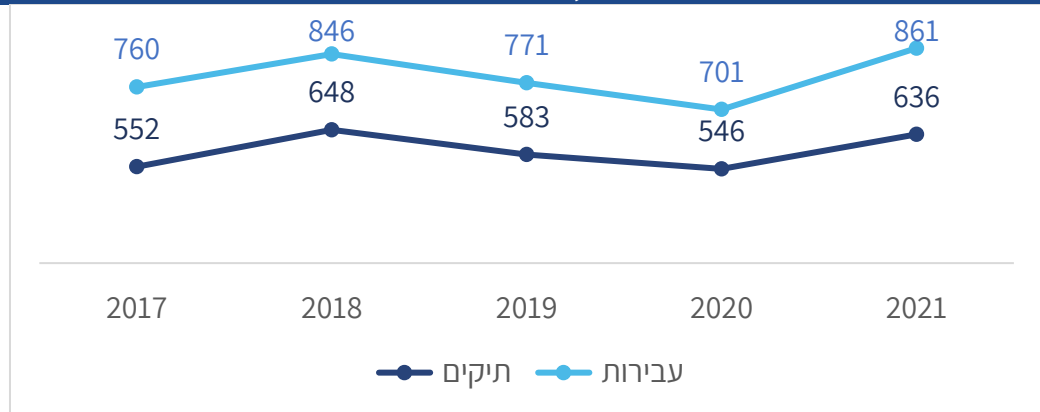
בין השנים 2017-2021 נפתחו מדי שנה בין כ-500 לכ-640 תיקי חקירה משטרתיים בגין עבירות מין של קטינים; בכ-16% מהתיקים במוצע, הופיע נפגע בגיר (מעל גיל 18).⁴¹ בכ-5% מהתיקים הפוגע היה קטין מתחת לגיל 12.

במהלך חמש השנים שבין השנים 2017-2021 נפתחו 2,965 תיקים בגין עבירות מין עם חשודים/נילונים קטינים בני 12 מעלה; בתיקים אלה מופיעות 3,939 עבירות מין שנעברו (כאמור, בתיק אחד יכולות להופיע יותר מעבירה אחת). **מדי שנה נפתחו בין כ-550 לכ-650 תיקים, בהם בין 760 ל-860 עבירות. בשנים שנבחנו, המספר הגבוה ביותר של התיקים והעבירות נרשם בשנים 2018 ו-2021.** מספר התיקים והעבירות הנמוך ביותר היה בשנת 2020 – השנה הראשונה של מגפת הקורונה. להלן הנתונים וההסבר:

בחמש השנים שבין
2017 ל-2021 נפתחו
כ-3,000 תיקים בגין
עבירות מין עם
חשודים/נילונים
קטינים בני 12 מעלה;
בתיקים אלה כ-
4,000 עבירות מין
שנעברו

⁴¹ בתיק אחד עשויים להיות כמה נפגעים. כך, ככל הנראה בחלק מהתיקים היו רק נפגעים קטינים, בחלק מהתיקים רק נפגעים בגירים וישנם תיקים בהם יש גם נפגעים קטינים וגם בגירים.

תרשים 3: תיקי עבירות מין עם חשודים/נילונים קטינים מעל גיל 12 והעבירות בתיקים אלה, 2017 – 2021

מנתונים התרשים עולה:

- בשנים שנבדקו לא ניתן להצביע על מגמה בפתיחת תיקים בגין עבירות מין של קטינים. ניתן לראות כמה שינויים – עליות וירידות - שהתרחשו במספר התיקים שנפתחו לאורך השנים. כך, מספר התיקים שנפתח ב-2018 עלה ביחס ל-2017. ב-2019-2020 מספר התיקים ירד ועלה שוב ב-2021.
- בין השנים שנבדקו, המספר הנמוך ביותר של התיקים ומספר העבירות בתיקים אלה נרשם בשנת 2020. גם כאן, יתכן שניתן לתלות חלק מהירידה במאפייניה הייחודיים של השנה הראשונה של מגפת הקורונה.
- ביחס לשנת 2020, מספר התיקים שנפתחו ב-2021 עלה בכ-16%. שיעור עליה זה דומה לשיעור העלייה במספר התיקים שנפתחו בין השנים 2017 ל-2018 (כ-17%).

3.2.1 עבירות בתיקים

להלן מוצגים הנתונים על עבירות מין שהופיעו בתיקים שנפתחו בין השנים 2017-2021. הנתונים מוצגים לפי קבוצות סטטיסטיות של העבירות, כפי שהן סווגו על-ידי המשטרה ובהתאם לסעיפים של חוק העונשין והזיקה בין העבירות בתוך כל אחת מהקבוצות. בלוח 1 ניתן לראות את פירוט העבירות שנכללות בכל אחת מהקבוצות הסטטיסטיות. משום שמדובר ברשימה ארוכה של עבירות כמעט בכל אחת מהקבוצות, יוצגו כאן באופן מקוצר רק העבירות הנפוצות ביותר, שמופיעות בתיקי המשטרה בשכיחות גבוהה ביחס לעבירות אחרות, ללא פירוט מלא.

לוח 1: קטגוריות של עבירות אלימות והעבירות שנכללות בהן	
קבוצה סטטיסטית של העבירה	עבירות עיקריות שנכללות בקבוצת העבירה הנפוצות ביותר בתיקים שנבדקו
אינוס/מעשה סדום	בעילה שלא בהסכמה חופשית; בעילה ללא הסכמה או בהסכמה עד גיל 14 או בהסכמה שהושגה במרמה; מעשה סדום שלא בהסכמה חופשית; מעשה סדום אסור בהסכמה (בגילאי 14-16 בהסכמה או עד גיל 18 על רקע יחסי תלות ואמון); מעשה סדום בקטין בן משפחה; אונס קטינה מתחת לגיל 14 במשפחה.
בעילה/ מעשה סדום אסורים	מעשה סדום בקטין מתחת לגיל 14, אף בהסכמה; בעילת קטינה מתחת לגיל 14; מעשה סדום: העושה מעשה סדום בקטין בן 14 - 16.
הטרדה מינית	המטריד מינית אדם בנסיבות המפורטות בסעיפים 3(א)(3); פרסום תצלום/סרט/הקלטה של אדם, המתמקד במיניותו.
מעשה מגונה	מעשה מגונה בקטין מתחת לגיל 16 שלא בהסכמה חופשית; מעשה מגונה בקטין עד 14; מעשה מגונה באדם על פי סעיף 345 (א)(1); מעשה מגונה באדם שלא עפ"י ס' 345; מעשה מגונה בפומבי; מעשה מגונה בקטין עד 16; מעשה מגונה בקטין ע"י בן משפחה-אחר; מעשה מגונה בקטין עפ"י 348(א) במשפחה; מעשה מגונה בנסיבות מחמירות בקטינה שטרם מלאו לה ארבע; מעשה מגונה תוך שימוש בכח או איומים.

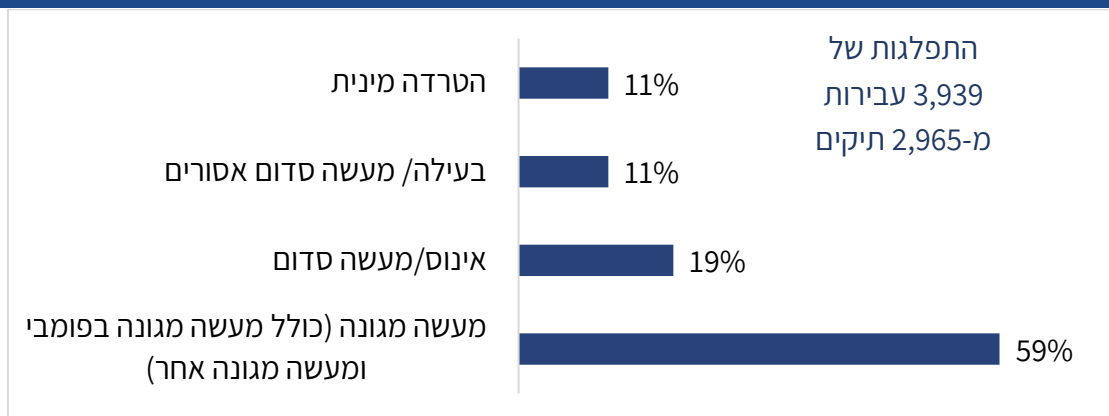
להלן הנתונים על העברות בתיקים שנפתחו בין השנים 2017-2021 לפי קבוצת העבירה:

לוח 2: עבירות מין בתיקים עם חשוד/נילון קטין מעל גיל 12, 2017-2021					
קבוצה סטטיסטית של העבירה	2017	2018	2019	2020	2021
מעשה מגונה	441	507	475	405	485
אינוס/מעשה סדום	135	170	128	124	174
בעילה/ מעשה סדום אסורים	113	96	92	67	79
הטרדה מינית	71	73	76	105	123
סה"כ	760	846	771	701	861

מנתוני הלוח עולה כי העבירות הנפוצות ביותר בתיקי פגיעה מינית של קטינים הן עבירות מסוג "מעשה מגונה". בשנים שנבחנו, מדי שנה מופיעות בין 400 ל-500 עבירות מעשה מגונה בתיקים אלה.

להלן התפלגות כלל העבירות בכל התיקים הרלוונטיים שנפתחו בין השנים שנבדקו:

תרשים 4: התפלגות כלל עבירות מין בכל התיקים עם חשוד/נילון קטין מעל גיל 12 2021-2017

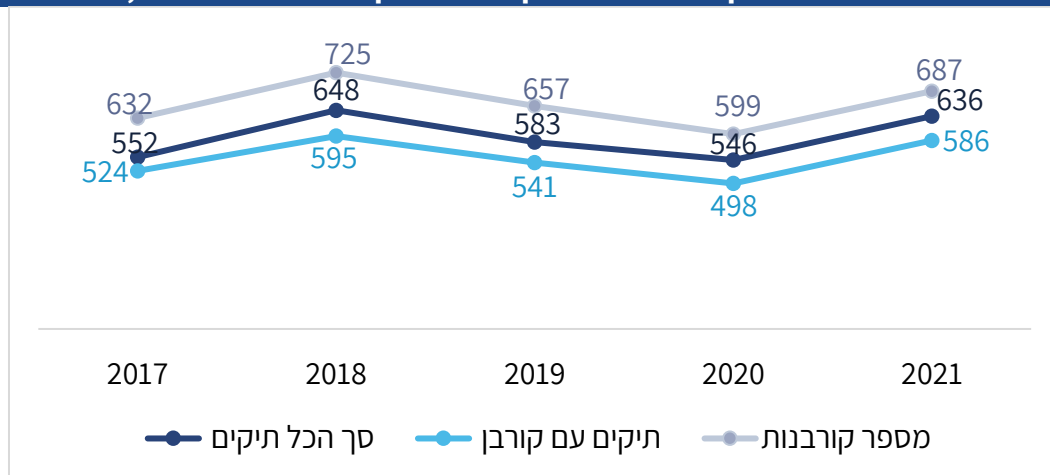
3.2.2 נתונים על הנפגעים בתיקי עבירות מין עם חשודים קטינים

להלן מוצגים נתונים על נפגעי עבירות מין (קורבנות) בתיקים בהם החשודים/הנילונים בביצוע העבירות הנם קטינים בני 12 ומעלה. יצוין כי תיק משטרתי אחד עשוי לכלול יותר מנפגע אחד. עם זאת, לעתים, התיק עשוי שלא לכלול נפגעים רשומים בכלל. כך, סך כל התיקים שנפתחו על-ידי המשטרה בגין עבירות מין עם חשוד קטין שבהם יש נפגע רשום - 2,744 תיקים - נמוך מסך כל התיקים שנפתחו בין 2017 ל-2021, כאמור - 2,965 תיקים.

כמו כן, מהמשטרה התקבל מידע על גילם של כ-3,000 נפגעים, על פיהם כ-85% קטינים בעצמם, אך ישנם גם כ-15% בגירים מעל גיל 18.

בתרשים להלן מוצגים נתונים על סך כל התיקים שנפתחו בגין עבירות מין עם חשודים/נילונים קטינים מעל גיל 12, מספר התיקים עם קורבן רשום ומספר הקורבנות הרשומים בתיקים אלה. מספר הקורבנות מוצג לפי מספרם של האנשים שנפגעו ולא לפי התיקים בהם מופיעים, כלומר, אם קורבן היה מעורב במספר תיקים, הוא נספר רק פעם אחת.

תרשים 5: נפגעי עבירות מין שבוצעו על ידי קטינים והתיקים בהם הם מופיעים, 2021-2017

מנתוני התרשים עולה כי:

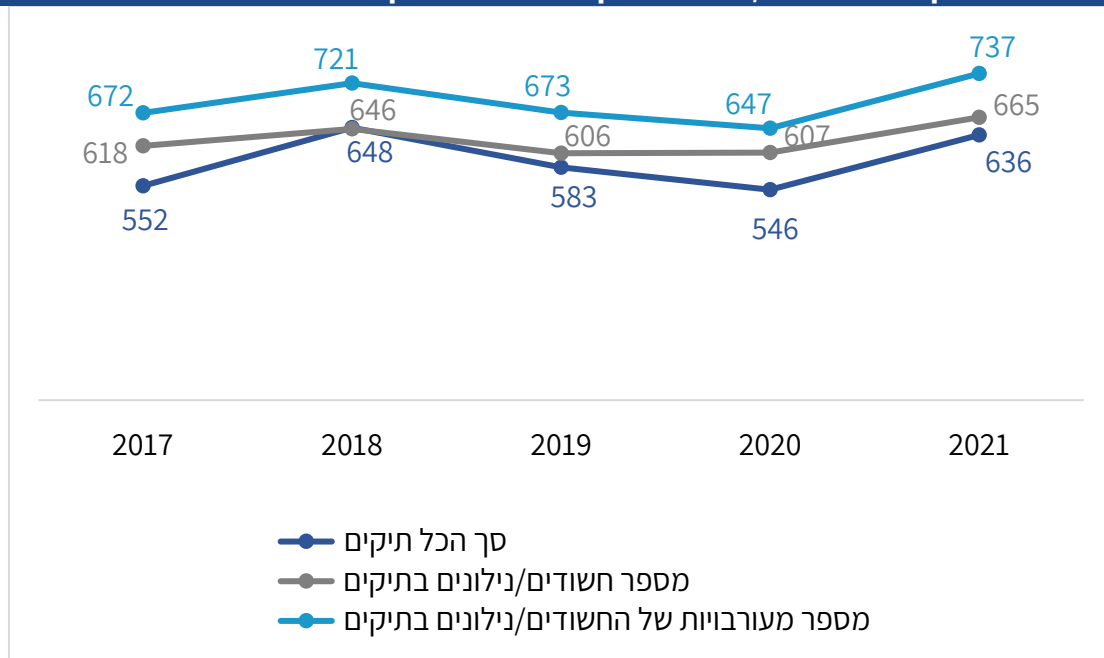
- מספר הקורבנות בתיקי עבירות מין עם חשודים/נילונים קטינים מעל גיל 12 משתנה בין השנים שנבדקו באופן דומה לשינויים במספר התיקים הנפתחים מדי שנה.
- בכל שנה מספרם של סך כל התיקים שנפתחו על-ידי המשטרה בגין עבירות מין שנבחנו שבהם יש נפגע רשום נמוך מסך הכל תיקים שנפתחו. הדבר מצביע על מצב שישנם תיקים בהם לא ידועה זהותו של הקורבן. לפיכך, ניתן לומר כי בפועל מספר הקורבנות בעבירות מין שבוצעו על-ידי קטינים גדול יותר מהידוע למערכות אכיפת החוק.

3.3 החשודים בביצוע עבירות מין

כפי שתיק משטרתי אחד עשוי לכלול יותר מנפגע אחד, כך **בתיק אחד יכולים להיות יותר מחשוד או נילון אחד** (ישנם גם תיקים בהם אין חשודים ספציפים כלל, אך תיקים אלה לא נכללים במידע שמוצג במסמך הנוכחי, מאחר שעל מנת לבחון תיקי פוגעים מינית קטינים נלקחו רק תיקים בהם חשוד או נילון רשומים ויש מידע על גילם). הנתונים כוללים את כל המעורבים בתיקים – החשודים והנילונים גם יחד; כאמור, חלק מהנילונים עשויים להפוך לחשודים תוך כדי חקירה.

בתוך 2,965 תיקים עם עבירות מין של קטינים בני 12 ומעלה שנפתחו על ידי המשטרה בין השנים 2017-2021 רשומים 2,998 חשודים/נילונים. להלן הנתונים בפילוח לפי שנת פתיחת התיק.

תרשים 6: קטינים חשודים/נילונים בתיקים עם עבירות מין שנפתחו בשנים 2017-2021

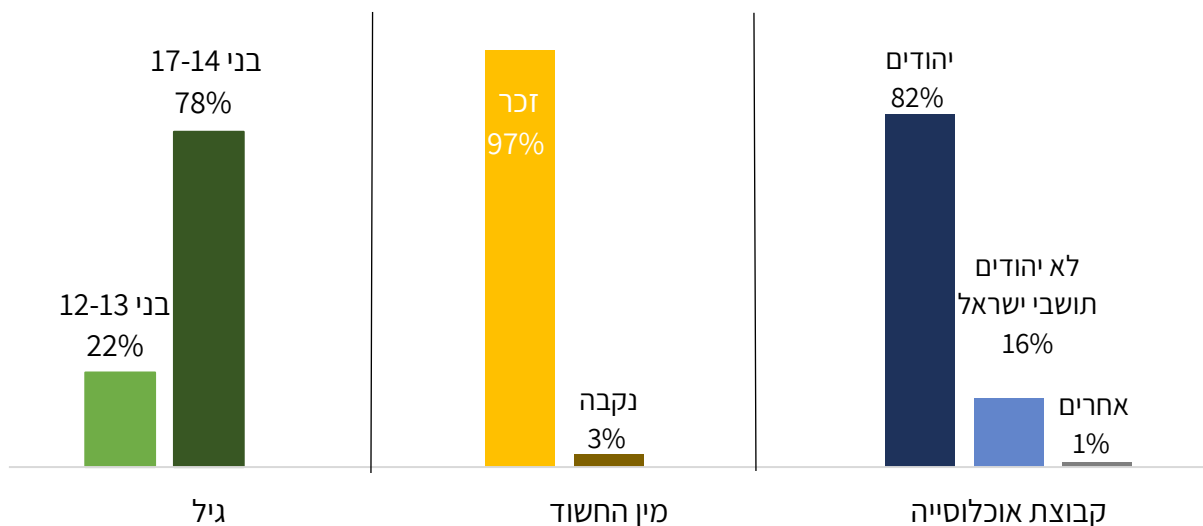

מנתוני התרשים עולה כי מספר יותר גבוה של חשודים/נילונים ממספר התיקים מצביע על כך שישנם תיקים בהם מעורבים יותר מחשוד/נילון אחד. עם זאת, יש לציין כי לא ברור אם כל חשוד/נילון הופיע בתיקים אלה רק בגלל שביצע כמה עבירות מין או בגין עבירות פליליות אחרות שנרשמו באותם תיקים, כגון: עבירות סמים, עבירות אלימות, עבירות סדר ציבורי.

להלן מוצגים נתונים על המאפיינים הדמוגרפיים של החשודים/נילונים בביצוע עבירות מין בקטינים. רובם בנים יהודים בני 14-17.

יצוין כי בפילוח לפי קבוצת אוכלוסייה, נכללים 15 חשודים/נילונים מקבוצה שמוגדרת "אחרים" (כחצי אחוז מכלל החשודים/נילונים בתיקים שנבדקו) ו-34 חשודים/נילונים פלסטינים, המהווים כ-1.1% מכלל החשודים/נילונים בתיקים שנסקרו בשנים 2017-2021. שתי קבוצות יחד הוגדרו בתרשים שלהלן כ"אחרים" והם מהווים כ-1.6% מכלל החשודים/נילונים בתיקים שנסקרו בשנים 2017-2021. יצוין כי קבוצת האוכלוסייה מוגדרת בתרשים 6 לפי הגדרות המשטרה: "יהודים", "לא יהודים" ואחרים.

תרשים 7: מאפיינים של חשודים/נילונים קטינים בני 12 ומעלה בתיקי עבירות מין בקטינים, ממוצע 2017-2021

מנתוני התרשים עולה כי:

- בתיקים שנבחנו, רוב הקטינים הפוגעים הנם בני 14 ומעלה.
- הרוב המוחלט של קטינים בני 12 ומעלה הפוגעים מינית הנם בנים. מצב זה ממשיך גם בקרב בגירים: מנתוני המשטרה עולה כי גברים בני 18 ומעלה הם רוב מוחלט של החשודים בתיקים משטרתיים שנפתחו בגין פגיעה מינית של בגירים (96% בפגיעה בגברים ובנים ו-99% בפגיעה בנשים וילדות).⁴²
- שיעור הקטינים היהודים הפוגעים מינית עומד על 82% מכלל הפוגעים; שיעורם של קטנים שאינם יהודים, תושבי ישראל עמד על כ-16%. על פי הנתונים של הלמ"ס שיעור קטינים ערבים בקבוצת הגילאים הרלוונטיים מכלל הקטינים בקבוצת גיל זו נכון לשנת 2020 עמד על כ-24%.⁴³

⁴² עדו אבגר: [ריכוז נתונים על עבירות מין, בדגש על עבירות כלפי נשים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נובמבר 2021.

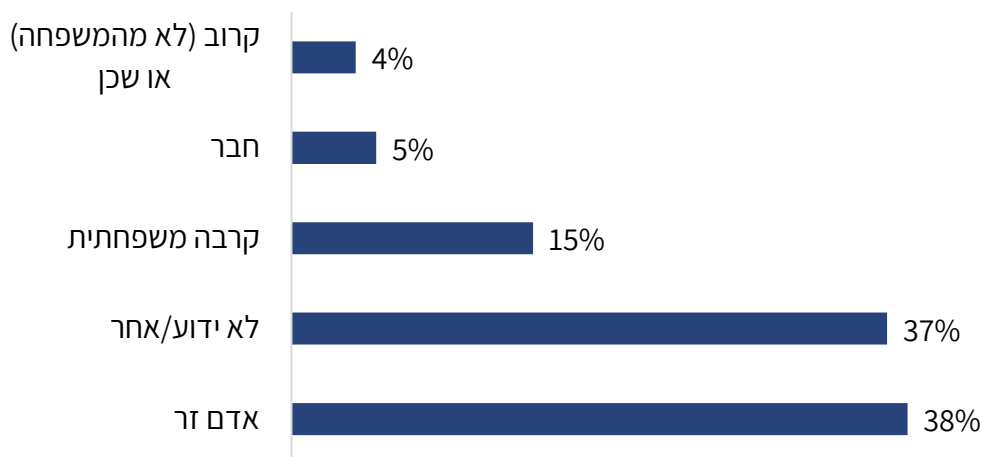
⁴³ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: [שנתון סטטיסטי לישראל מס' 72, 2021](#): לוח 2.3: אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, ממוצע 2020.

3.4 זיקה בין חשוד לקורבן וזירת העבירה

להלן מוצגים נתונים בדבר הזיקה בין חשוד לקורבן. לפני הצגת הנתונים יצוין כי מידע על "זיקה בין חשוד לקורבן" במערכת המשטרתית הממוחשבת על-ידי חוקרים, מתוך רשימה סגורה של אפשרויות. שיעור גבוה מהתיקים (כ-37% מכלל התיקים) שנפתחו בגין פגיעה מינית של קטינים אינם מכילים מידע בדבר הזיקה בין החשוד לקורבן, ונתונים אודותה מסוכמים בקטגוריות תחת השם "אחר" או "קרוב אחר". כמו כן, בכמה עשרות מהתיקים שנפתחו בגין עבירות מין של קטינים בתוך המשפחה, מופיעים נתונים על הורים/הורים חורגים – נתון שאינו מסתדר עם זהותם האפשרית של חשודים/נילונים שאמורים להיות קטינים. משום כך, נציג את הנתונים על הזיקה בין חשוד לקורבן בתוך המשפחה תחת קטגוריה אחת של "קרבה משפחתית", אך נציין כי ברוב המקרים (כ-74%) מדובר על קרבה של אחים – דהיינו, שהחשוד/נילון בתיק פגיעה מינית במשפחה הנו אח/אחות.

בהתאם למגבלות הנתונים שצוינו לעיל יש להתייחס לנתונים שלהלן כאל אומדן בלבד והם אינם מספקים את התמונה המלאה בנושא הזיקה.

תרשים 8: זיקה בין חשוד וקורבן בתיקי עבירות מין קטינים מעל גיל 12, 2021-2017

מנתוני התרשים עולה כי:

- בכ-37% מהתיקים, כאמור, אין מידע מדויק על הזיקה בין חשוד לקורבן.
- 15% מכלל תיקי עבירות המין של קטינים נפתחו בגין עבירות שהתרחשו בתוך המשפחה. תיקים אלה מהווים 24% מהתיקים שבהם ידועה הזיקה בין החשוד לקורבן.
- בכ-38% מכלל התיקים החשוד בפגיעה מינית הינו אדם זר. תיקים אלה מהווים 61% שבהם ידועה הזיקה בין החשוד לקורבן.
- בשאר המקרים (כ-9% מכלל התיקים וכ-15% מהתיקים שבהם ידועה הזיקה בין החשוד לקורבן) החשוד בפגיעה הנו חבר, שכן או קרוב (לא מהמשפחה) אחר.

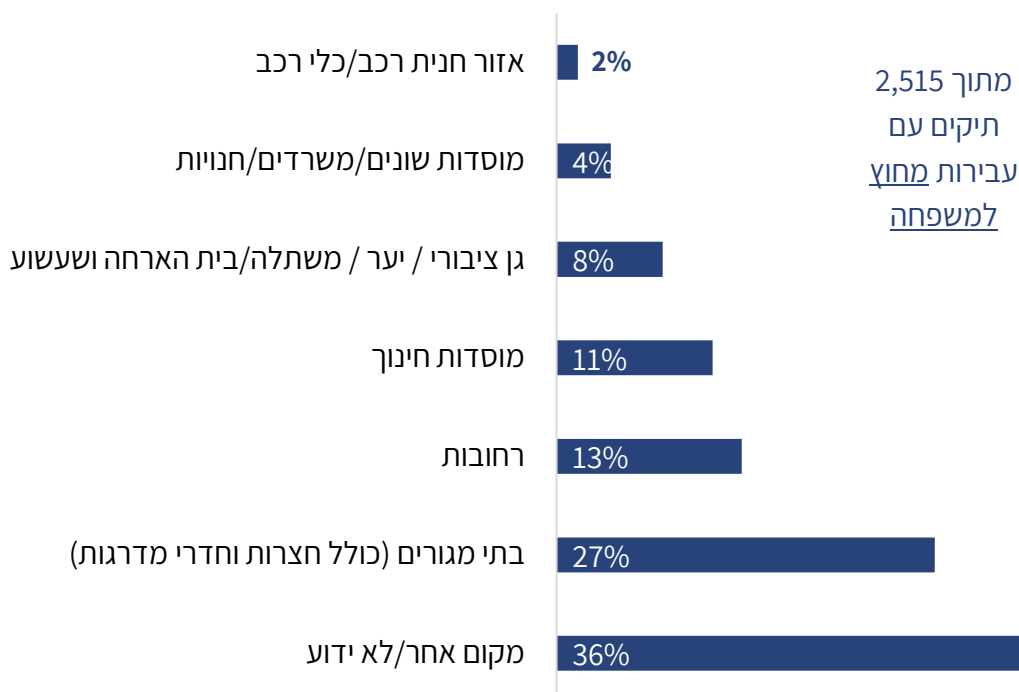
ב-37% מתיקי עבירות מין של קטינים אין מידע על הזיקה בין החשוד לקורבן. בתיקים בהם קיים מידע זה, ב-61% מהמקרים החשוד הנו אדם זר; בכ-24% החשוד הנו בן משפחה של הקורבן, לרוב אח או אחות; ב-15% מהמקרים החשוד הנו חבר או מוכר אחר

3.5 זירת העבירה (מתוך התיקים עם עבירות מין מחוץ למשפחה)

להלן יוצגו נתונים על זירות העבירות המופיעות בתיקים שנסקרו. מדובר על זירות העבירות שאירעו מחוץ למשפחה.

יצוין כי ביותר משליש מהתיקים (36%) זירת העבירה הוגדרה ברישומים של המשטרה כ"מקום אחר" (909 תיקים מתוך 2,515). בקטגוריה זו נמצאים גם כמה עשרות תיקים בהם מקום העבירה אינו ידוע כלל (54 תיקים). לפיכך, יש להתייחס לנתונים על זירת האירוע כאל אומדן בלבד. חלק מהקטגוריות קובצו לקטגוריה אחת. הזירות שכלולות בכל אחת מהקטגוריות מופיעות בשם הקטגוריה שבתרשים.

תרשים 9: זירות עבירות מין מחוץ למשפחה בתיקי עבירות מין עם חשודים קטינים, ממוצע 2017-2021

מנתוני התרשים עולה כי:

- הזירה הנפוצה ביותר בה התרחשו עבירות מין שבוצעו על-ידי קטינים מחוץ למשפחה הינה בתי מגורים. זירה זאת מופיעה ביותר מרבע מכלל התיקים שנפתחו בין השנים 2017-2021. קטגוריה זו כוללת כ-600 תיקים, בהם 80 תיקים שבהם העבירה התרחשה בחצרות/חדרי מדרגות.
- בקצת יותר מעשירית מהתיקים (כ-11%), עבירות המין התרחשו במוסדות החינוך.

3.5.1 עבירות מין הקשורות למרחב המקוון

כפי שבא לידי ביטוי בעבודת יחידה 105, שהינה חלק מהמטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, ולדברי גורמי המשטרה, זירה משמעותית ומאתגרת שבה מתרחשות פגיעות מיניות הינה רשת

האינטרנט, ובכלל זה הפצת תמונות וסרטונים בעלי אופי מיני. **על פי המידע של יחידה 105, בשנים האחרונות חלה עלייה משמעותית בכמות עבירות המין המבוצעות ברשת, וכן בחומרת העבירות.** העבירות יכולות להתרחש בכל זירה ברשת - אפליקציות, הרשתות החברתיות, פורומים, צ'טים, אתרי אינטרנט ופלטפורמות נוספות. **כרבע מהפניות המגיעות לטיפול במוקד 105 עניינן עבירות מין. ככלל, כל עבירה שיכולה להתבצע במרחב הפיזי יכולה להתבצע במרחב הווירטואלי ובעידן הדיגיטלי עבירות רבות אכן מועתקות לשם.**⁴⁴

הנגישות והשימוש ברשתות, הרחיבו את זירות הפגיעה ואת קלות ביצועה, באופן שעשוי להביא לתוצאות הרסניות הכוללות גם את ההיבט של התיעוד ברשת. התמודדות עם פגיעות אלו, מערבת גם פעילות חשיפה והיבטים חוקיים וטכנולוגיים נוספים וכוללת גם פעילות להסרת התכנים בשיתוף פעולה עם הפלטפורמות האינטרנטיות ופרקליטות המדינה.⁴⁵

גורמי המשטרה התבקשו להציג נתונים על עבירות מין בהן חשודים/נילונים הנם קטינים מעל גיל 12 שהתרחשו במרחב המקוון (רשת האינטרנט). הנתונים התקבלו לגבי העבירות שקשורות לאינטרנט (מתוך כלל העבירות בתיקי עבירות מין של קטינים כלפי קטינים שנבחנו במסגרת המענה והוצגו לעיל). גורמי המשטרה ציינו כי **לאור היעדר סעיף עבירה נפרד בחוק העונשין לגבי עבירות המבוצעות באינטרנט, הנתונים מתבססים על הרישום של החוקר על כך שהעבירות קשורות לאינטרנט.** לפיכך, יתכן כי אין בנתונים אלה בהכרח לשקף את התמונה המלאה על העבירות מסוג זה ואת היקפן.

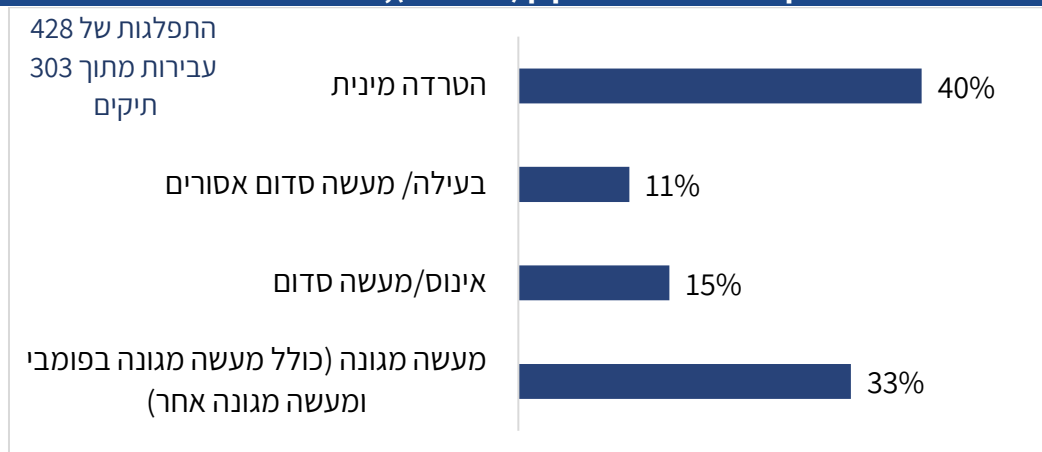
בתקופה שבין השנים 2017-2021, מתוך כ-3,000 תיקים שנפתחו בגין כ-4,000 עבירות מין של קטינים כלפי קטינים, בכ-300 תיקים הופיעו כ-430 עבירות מין שלגביהן נרשם על-ידי החוקרים שהנן קשורות לאינטרנט (כ-11%). להלן התפלגות העבירות הקשורות לאינטרנט בתוך עבירות מין בתיקים שנפתחו בין השנים 2017-2021.

מתוך עבירות המין של קטינים מעל גיל 12 בשנים שנבדקו, ידוע כי כ-10% קשורות לרשת האינטרנט. אין להסיק מנתון זה על היקף התופעה בהיעדר הגדרה נפרדת לנושא בכלל סעיפי החוק הרלוונטיים

⁴⁴ המשרד לביטחון הפנים, [המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, מוקד 105: אינוס וירטואלי](#), כניסה אחרונה: אפריל 2022.

⁴⁵ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב - תשובה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

תרשים 10: התפלגות עבירות בתיקי עבירות מין עם חשודים/נילוני קטינים מעל גיל 12 שקשורות למרחב המקוון (אינטרנט), 2017-2021

מנתוני התרשים עולה כי העבירות השכיחות ביותר שביצעו קשורה לרשת האינטרנט הן עבירות הטרדה מינית ועבירות מעשה מגונה.

קרוב למחצית העבירות שבקטגוריה "הטרדה מינית" (79 עבירות מתוך 172 עבירות הטרדה מינית), בשנים שנבדקו ונרשם לגביהן שהן קשורות לרשת האינטרנט, הן עבירות פרסום תצלום/סרט/הקלטה של אדם, המתמקד במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום. עבירות אלה הן כחמישית מסך העבירות שנעברו בין השנים שנבדקו שלגביהן נרשם שהן קשורות לאינטרנט. לגבי עבירות אלה נוסף כי הן מעוגנות בחוק למניעת הטרדה מינית, התשע"ד - 2014,⁴⁶ (תיקון 10 לחוק זה, המוקנה גם "חוק הסרטונים"), אך החוק אינו קובע תנאים מפורשים לשימוש ברשת האינטרנט להפצתם, לכן, כמו לגבי שאר העבירות – ההחלטה לציין האם ביצעו קשור או אינו קשור לרשת האינטרנט הינה בידי החוקרים שמנהלים את התיקים. נציין כי בכל התיקים בהם החשוד/הנילוני לעבירת מין הינו קטין, שנפתחו על-ידי המשטרה בין השנים 2017-2021, מופיעות 143 עבירות על "חוק הסרטונים", בהן רק לגבי 79 עבירות, כאמור, נרשם כי הן קשורות לאינטרנט.

4. סטטוס הטיפול בתיקים ואתגרים הקשורים בכך

להלן נציג נתונים על סטטוס הטיפול בתיקים משטרתיים שנפתחו בגין החשש לביצוע עבירות מין על-ידי קטינים ועל תוצאות ההליכים המשפטיים בתיקים שהגיעו לבתי המשפט. הנתונים בפרק זה מתבססים על נתוני המאגר המשטרתי בלבד.

הנתונים יוצגו לפי כמה שלבי טיפול עיקריים: התיק נמצא בחקירה; התיק עבר לתביעה משטרתית או לפרקליטות המדינה להליך משפטי; בתיק ניתנה החלטה שיפוטית כלשהי (זיכוי או הרשעה וכו'). הנתונים על התיקים שנסגרו יוצגו לפי עילות הסגירה (כולל תיקים שנמצאים

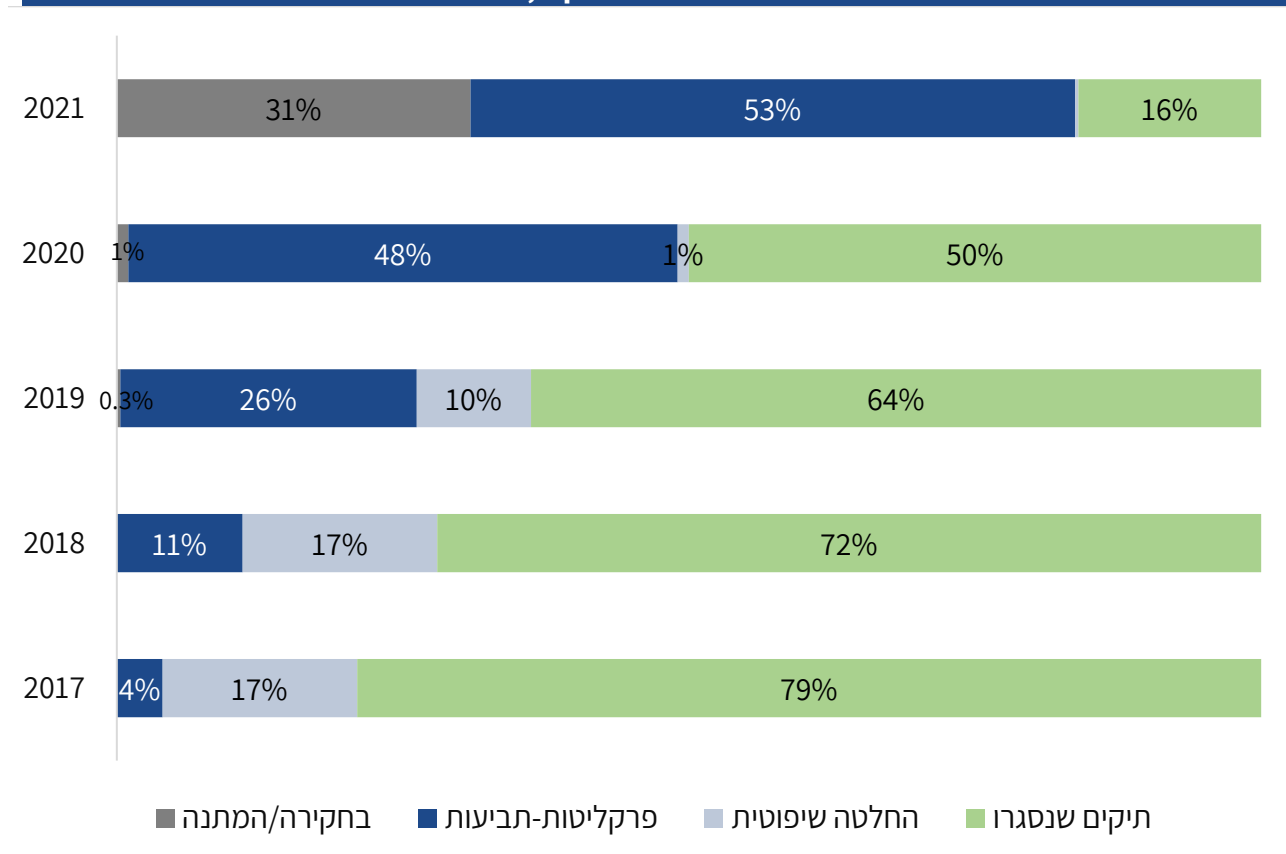
⁴⁶ תיקון 10 של חוק למניעת הטרדה מינית, התשע"ד - 2014, סעיף 3(א)5(א).

בתהליך סגירה). נזכיר, שהתיקים שנסגרו עקב חוסר אשמה מלכתחילה אינם מופיעים בנתונים על התיקים שנפתחו וטופלו על ידי המשטרה.

מבין התיקים שנפתחו בכל אחת מהשנים שנבדקו, ישנם תיקים שנסגרו וכאלה שהעבודה בהם נמשכת, במיוחד אם מדובר על תיקים חדשים, שנפתחו במהלך השנתיים האחרונות. חקירת התיק, ההחלטה בדבר העברתו לפרקליטות או לתביעה המשטרתית והתהליכים משפטיים בתיק נמשכים לעתים תקופות שעולות על מספר חודשים ואף על מספר שנים. כך, חלק גדול מהתיקים מהשנים 2020-2021 עדיין נמצאים בחקירה או בטיפול של התביעה המשטרתית; כרבע מהתיקים שנפתחו במהלך 2019 עדיין נמצאים בידי גורמי תביעה משטרתית או פרקליטות. לפיכך, יתכן שמספר כתבי האישום וההחלטות השיפוטיות עשוי לגדול בסופו של דבר, כמו גם מספר התיקים שייסגרו מסיבות שונות, ללא החלטה שיפוטית. מאחר שמדובר בנתונים דינמיים, הם נכונים למועד הנפקתם (סוף דצמבר 2021).

הנתונים על סטטוס הטיפול בתיקים יוצגו לפי כל אחת מהשנים בהן תיקים אלה נפתחו:

תרשים 11: סטטוס הטיפול בתיקים, 2017-2021

מנתוני התרשים עולה כי:

- ב-17% מכלל התיקים שנפתחו בשנים 2017-2018 התקבלה החלטה שיפוטית כלשהי.
- בשנת 2019 - ב-10% מהתיקים; כ-25% מהתיקים שנפתחו בשנה זו עדיין נמצאים בתביעה/פרקליטות. רק ב-1% מהתיקים שנפתחו במהלך 2020 ניתנה כבר החלטה

שיפוטית עד סוף 2021; כאמור, כמחצית התיקים שנפתחו בשנה זו עדיין נמצאים בטיפול של פרקליטות/תביעה משטרתית. נתונים אלה יכולים להצביע על הימשכות הליכי חקירה והליכים משפטיים, שעשויים להימשך חודשים ואף יותר. עם זאת, ללא אינדיקציות נוספות להימשכות תהליכים אלה בתיקי עבירות אחרות (שאינן עבירות מין) אין ביכולתינו לומר האם מדובר בתקופות חריגות - ממושכות יותר או פחות מהמצופה.

להימשכות הליכי חקירה וקבלת ההחלטה על הגשת כתב האישום חשיבות מיוחדת בתיקים שנפתחו בגין החשד למעורבות קטינים בפלילים בכלל ובעבירות מין בפרט: על-פי חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א – 1977, אם העבירה על החוק בוצעה על-ידי קטין, וכתב האישום הוגש לפני הגעתו לגיל 19 – יישפט הנאשם בבית המשפט לנוער; אם ביצע את העבירה כקטין, אך כתב האישום הוגש אחרי הגעתו לגיל 19 – יישפט בבית המשפט שאינו לנוער, אך יחולו עליו חלק מההסדרים הנוהגים בבית המשפט לנוער.⁴⁷ משמעות הדבר שלגבי החשודים שבעת ביצוע העבירה היו קטינים, אך בעת הגשת כתב האישום נגדם הפכו לבגירים מעל גיל 19, ההחלטה השיפוטית תתקבל ככלל בהתאם לדין הבגיר ולא לפי הקבוע בחוק לגבי קטינים. יצוין כי בהתאם להוראת סעיף 14 לחוק הנוער, על כתב אישום נגד קטין להיות מוגש תוך שנה מיום ביצוע העבירה (חריגה מסד זמנים זה מצריכה אישור מפורש של היועץ המשפטי לממשלה).⁴⁸

- **כמחצית מהתיקים שנפתחים בחשש לעבירות מין שבוצעו על ידי קטינים - נסגרים. בשנים שנבדקו, מתוך 2,968 תיקים שנפתחו במהלך 2017-2021, עד סוף דצמבר 2021 נסגרו 1,585 תיקים (53%).** כאשר מוציאים מהחישוב את נתוני התיקים הסגורים של השנה האחרונה (2021), שבה, כאמור, רוב גדול של התיקים עדיין נמצאים בהליכי חקירה או הליכים משפטיים, שיעור התיקים שנסגרו עולה ל-64%. בשנים 2018-2017 שיעור התיקים שנסגרו עולה על 70% מכלל התיקים שנפתחו. הסיבות לסגירת התיקים ייפורטו בהמשך, אך נקדים ונאמר כי מהנתונים עולה **שרובם נסגרים ללא הליך משפטי; כ-65% מהתיקים שנסגרו - נסגרו בשל חוסר ראיות.**
- כשליש מהתיקים שנפתחו בשנת 2021 עדיין בחקירה/המתנה לחקירה. כמחצית התיקים שנפתחו בשנים 2020-2021 נמצאים בתביעה משטרתית או בפרקליטות המדינה בשלבים שונים של הגשת כתבי אישום והליכים משפטיים שונים.

⁴⁷ תיקון 14 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א – 1977: [שפיטת בגיר בעבירה שבוצעה בהיותו קטין, סעיף 5א. \(א\), 5א. \(ב\).](#) [הסניגוריה הציבורית הארצית, מחלקת הנוער, מצגת: חקיקה: תיקון 14 לחוק הנוער](#), 2009; סקירת השירותים החברתיים: סקירת העשור 2009-2018: [פרק 2 חלק ג: 1. אוכלוסיות בטיפול של שירות המבחן לנוער](#), 2019.

⁴⁸ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

4.1 הגשת כתבי אישום בתיקי עבירות מין עם חשוד/נילון קטין

כתב אישום הנו מסמך המוגש לבית משפט בתחילת ההליך המשפטי ובו פירוט של המעשים והראיות המגבשות את החשד נגד החשוד בדבר ביצועה של עבירה פלילית. מסמך זה מוגש כאשר רשויות התביעה מחליטות כי בתיק החקירה יש די ראיות להוכחת אשמתו של חשוד ונסיבות העניין בכללותן מתאימות להעמדתו לדין. אדם אשר הוגש נגדו כתב אישום הופך מחשוד לנאשם.⁴⁹ כתבי האישום אינם כוללים תיקים עם הצעות להסדר מותנה, עליהם יפורט בפרק הבא.

כאמור, בהתאם להוראת סעיף 14 לחוק הנוער, על כתב אישום נגד קטין להיות מוגש תוך שנה מיום ביצוע העבירה (חריגה מסד זמנים זה מצריכה אישור מפורש של היועץ המשפטי לממשלה). לפי פרקליטות המדינה, תנאי זה מקשה על ההגעה לעמדתו של קטין לדין בגין עבירות מין.⁵⁰

להלן יוצגו הנתונים של משטרת ישראל על התיקים בהם הוגשו כתבי אישום (להלן בטבלה: כ"א). נגד קטינים הנאשמים בביצוע עבירות מין. הנתונים יוצגו על התיקים עם כתבי האישום מתוך התיקים שנפתחו על-ידי המשטרה בשנה מסוימת שבין השנים 2017-2021, וכן לפי שנת ההגשה של כתב האישום, ללא קשר לשנת פתיחת התיק. נדגיש שמדובר בתיקים עם כתב אישום ולא על מספר כתבי אישום שהוגשו נגד נאשמים בביצוע העבירה – נתונים אלה זמינים בפרקליטות המדינה והם יוצגו מיד לאחר הצגת הנתונים על תיקי המשטרה.

לוח 3: כתבי האישום שהוגשו כנגד קטינים שהיו חשודים בעבירות מין, 2017-2021			
שנה	סה"כ תיקים עם עבירות מין וחשוד/נילון קטין	מס' ושיעור התיקים עם כ"א מתוך התיקים שנפתחו באותה השנה	תיקים עם כ"א לפי תאריך הגשת כ"א (שלא רק מתוך התיקים שנפתחו באותה השנה)
סה"כ	2,965	550 (18.5%)	617
2017	552	105 (19.0%)	122
2018	648	146 (22.5%)	102
2019	583	133 (23.0%)	139
2020	546	109 (19.9%)	149
2021	636	57 (9%)	108

⁴⁹ משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי 2020, מאי 2021, עמ' 18.

⁵⁰ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

מנתוני הלוח עולה כי בשנים שלפני 2021, מדי שנה מוגשים בכ-20% מהתיקים כתבי אישום. בשנת 2021 טרם עלה שיעור התיקים לשיעור דומה, ככל הנראה בגלל שמדובר בתיקים חדשים יחסית, שבחלק הגדול מהם עדיין מתנהלות חקירות (כפי שעולה גם מנתוני התרשים 10 לעיל). נוסף כי על פי נתוני המשטרה, מכלל התיקים הגלויים שנפתחים על-ידי המשטרה בגין ביצוע/חשש לביצוע עבירת פליליות (לא רק עבירות מין), שיעור התיקים עם כתבי אישום עומד על כ-25%.⁵¹ יתכן שהדבר נובע בין היתר מהקושי הכללי לאסוף ראיות מספקות להגשת כתבי אישום בתיקי עבירות מין.

נתונים של פרקליטות המדינה על הגשת כתבי אישום⁵²

פרקליטות המדינה היא הגורם התביעתי המופקד, על פי רוב, על הטיפול בתיקי עבירות מין, בהיותן בחלקן הגדול עבירות פשע חמור, אשר העונש הגזור בגינן הינו מאסר ממושך. בתוך כך, מטפלת הפרקליטות גם בתיקים בהם הפוגע הינו קטין (לרבות פגיעות בתוך המשפחה, המתאפיינות במורכבות רבה).

מדיניות הפרקליטות בכל הנוגע לפעילותה בתיקי עבירות מין של קטינים מעוגנת בהוראות המחוקק והחלטות בתי המשפט, כמו גם בהנחיות מנהליות המתקבלות על-ידי הגורמים המוסמכים, בין היתר – ההנחיות של פרקליט המדינה והמשנה לפרקליט המדינה. בין ההנחיות – הנחיות הרלוונטיות לכלל ההליכים עבור בני נוער עוברי החוק (כגון: ההנחיה בדבר העמדת קטין לדין לאחר חלוף שנה ממועד ביצוע העבירה;⁵³ והנחייה בדבר החלטת פרקליט מחוז בדבר העמדת קטין לדין בפני בית המשפט שלום לנוער בעבירה מסוג פשע שאינה בסמכותו העניינית של בית המשפט השלום⁵⁴), והנחיות ייעודיות לעבירות מין של קטינים (כגון: ההנחייה בדבר שיקולי העמדה לדין ועמדות התביעה לנוש בעבירות מין בקטין שנקבעה לגביהן תקופת התיישנות;⁵⁵ הנחייה בדבר חקירה והעמדה לדין בעבירות של פרסום תצלומים, הקלטות או סרטים של אדם, בעל אופי מיני, ללא הסכמתו, הכוללת דגשים ייעודיים ביחס לקטינים⁵⁶).

בשנים 2017-2021 נפתחו בפרקליטות המדינה 2,771 תיקים שבהם לפחות חשוד קטין אחד באחת מעבירות המין (סעיפים 345-351 לחוק העונשין; לעתים כסעיף העבירה החמור ביותר בתיק החקירה ולעתים לצד סעיפי עבירות נוספים ואף חמורים יותר⁵⁷). בשנים אלה נפתחו

⁵¹ [משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי 2020](#), מאי 2021, עמ' 26.

⁵² אם לא יצוין אחרת, מקור המידע והנתונים בפרק זה: עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

⁵³ [הנחיית פרקליט המדינה מספר 1.15: העמדת קטין לדין לאחר חלוף שנה ממועד ביצוע העבירה](#), 30 באוגוסט 2021.

⁵⁴ [הנחיית פרקליט המדינה מספר 1.7: העמדת קטין לדין בפני בית המשפט שלום לנוער בעבירה מסוג פשע שאינה בסמכותו העניינית של בית המשפט השלום](#), 27 ביוני 2021.

⁵⁵ [הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.21: שיקולי העמדה לדין ועמדות התביעה לנוש בעבירות מין בקטין שנקבעה לגביהן תקופת התיישנות](#), 15 באוקטובר 2020.

⁵⁶ [הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.29: חקירה והעמדה לדין בעבירות של פרסום תצלומים, הקלטות או סרטים של אדם, בעל אופי מיני, ללא הסכמתו](#), 4 באוקטובר 2021.

⁵⁷ בפרקליטות המדינה מצוינים כי בהמשך, סעיפים אלה עשויים להשתנות בהתאם לשיקול דעתה של הפרקליטות.

בפרקליטות מדי שנה בין כ-500 לכ-600 תיקים בגין העבירות האמורות שבהם לפחות אחד החשודים הנו קטין. יצוין כי תיק פרקליטות אחד עשוי לכלול מספר תיקי חקירה, מספר חשודים ומספר סעיפי עבירה.

בשל שונות באופן רישום ותיעוד התיקים בין הפרקליטות לבין המשטרה והיעדר סנכרון בין מערכות המידע והנתונים שכל גוף מנהל בנפרד בהתאם למטרותיו וצרכיו הייחודיים, אין להשוות בין מספרי התיקים המשטרתיים שהוצגו לעיל לבין מספרי התיקים של פרקליטות המדינה. כמו כן, כפי שעלה מנתוני המשטרה שהוצגו לעיל, עדיין יש תיקים בחקירה משטרתית, במיוחד תיקים שנפתחו בשנים 2020-2021, ומכאן שלא כל התיקים הועברו עדיין לטיפול הפרקליטות, ומספרם עשויים להשתנות בהמשך.

על פי נתוני הפרקליטות, בתקופה הנבדקת – 2017-2021, הוגשו 470 כתבי אישום נגד 516 נאשמים קטינים. כתבי אישום אלה כללו לפחות עבירה אחת מבין עבירות המין שבסעיפים הרלוונטיים בחוק העונשין.

יובהר, כי תיקי הפרקליטות שבגינם הוגשו כתבי האישום הללו נפתחו בשנה שבה הוגש כתב האישום או בשנים מוקדמות יותר ולכן לא בהכרח תהיה חפיפה בין הנתונים על תיקי הפרקליטות שנפתחו בשנה מסוימת לבין כתבי האישום שהוגשו באותה השנה.

לוח 4: מספר כתבי אישום שהוגשו לנאשמים קטינים בעבירות מין ומספר הנאשמים קטינים בכתבי האישום, 2017-2021						
סה"כ	2021	2020	2019	2018	2017	
470	81	112	92	96	89	מספר כ"א
516	87	133	93	102	101	מספר הנאשמים

הנתון של הפרקליטות, לפיו בשנת 2020 הוגש מספר כתבי אישום הגבוה ביותר מבין השנים שנבדקו, תואם את הנתון של המשטרה שהוצג לעיל, לפיו בשנה זו הוגש מספר גבוה ביותר של כתבי האישום באותן השנים. הדבר נכון גם לגבי הנאשמים בעבירות מין בכתבי אישום אלה.

4.2 תיקים עם החלטה שיפוטית

בסעיף זה יוצגו נתונים על תיקי עבירות מין של קטינים של משטרת ישראל, בהם התקבלה החלטה שיפוטית. מדובר על נתוני ההרשעות שנלקחו ממערכת המרשם הפלילי לפי שנת ההחלטה בפסק דין, שהוצלבו על-ידי המשטרה אל מול רשימת התיקים שסטטוס הטיפול שלהם הוא החלטה שיפוטית.

להלן טבלה בה סוכמו הנתונים על פסקי דין שהתקבלו בתיקים עם עבירות מין של קטינים בין השנים 2017-2021. הנתונים מוצגים לצד נתונים על התיקים שנפתחו בשנים אלה בעבירות האמורות, אותם הצגנו לעיל. הנתונים מתייחסים לתוצאות ההליכים המשפטיים שהסתיימו בשנה שמוצגת, ולא בהכרח מתייחסים לתיקי המשטרה שנפתחו באותה השנה. **מהנתונים**

כמות התיקים בהם התקבלו פסקי הדין בשנים 2017-2021 (344) מהווה קרוב ל-12% מכמות התיקים שנפתחו בתקופה זו (כ-3,000 תיקים)

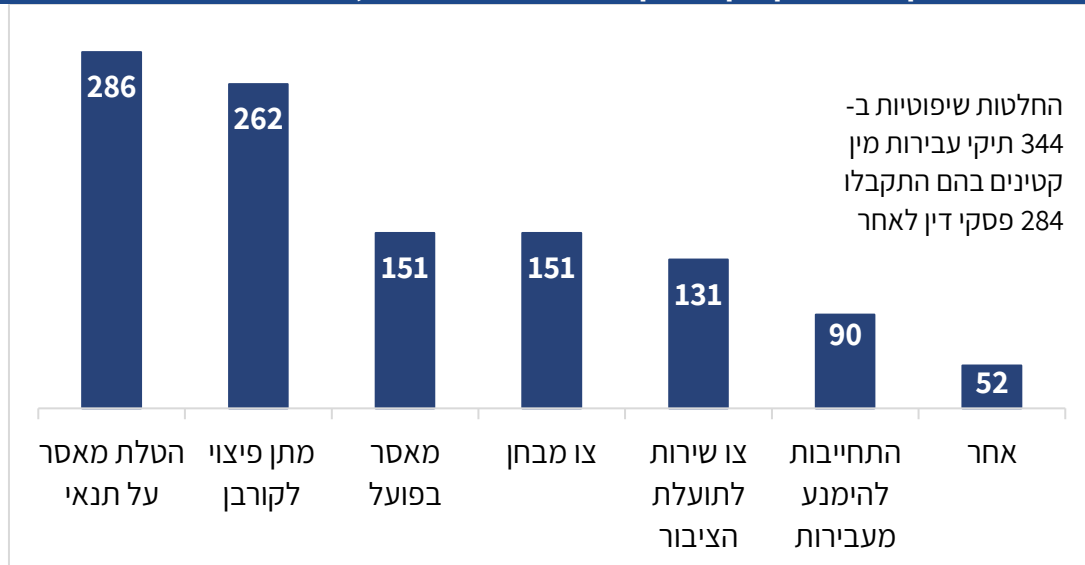
עולה כי בשנים 2017-2021 התקבלו 284 פסקי דין עם הרשעה ב-344 תיקים בהם נאשמו קטינים בעבירות מין והם נדונו בבתי המשפט.

לוח 5: פסקי דין שהתקבלו בתיקי עבירות מין של קטינים בשנים 2017-2021 (לפי שנת קבלת פסק הדין)			
שנה	סה"כ תיקים עם עבירות מין בהם חשוד/נילון קטין	מס' פסקי דין שהתקבלו	תיקים עם פסקי דין לפי תאריך פסק הדין (שלא רק מתוך התיקים שנפתחו באותה השנה)
סה"כ	2,965	284	344
2017	552	53	64
2018	648	63	77
2019	583	60	79
2020	546	59	78
2021	636	49	53

כפי שעלה מהנתונים שהוצגו לעיל, מדי שנה נפתחים בין כ-500 לכ-600 תיקים בגין החשד לביצוע עבירות מין על-ידי קטינים. מהנתונים של המשטרה עולה כי מדי שנה מתקבלים בין כ-50 לכ-60 פסקי דין שבהם הרשעה, בכ-50 עד כ-80 תיקים מסוג זה. כמות התיקים בהם התקבלו פסקי דין בשנים 2017-2021 עם הרשעה (344 תיקים) מהווה קרוב ל-12% מכמות התיקים שנפתחו בתקופה הנבדקת (כ-3,000 תיקים, כאמור).

בתרשים שלהלן מוצגים נתונים על התיקים עם פסקי דין לפי ההחלטה השיפוטית שניתנה לנאשמים במסגרתם. בפסק דין אחד עשויות להיכלל כמה החלטות שיפוטיות ולכן מספר ההחלטות יהיה גבוה ממספר פסקי הדין במסגרתם הן ניתנו.

תרשים 12: תיקים עם פסקי דין שהתקבלו בשנים 2017-2021, לפי סוג ההחלטה השיפוטית

הטלת מאסר על תנאי והטלת חובת מתן פיצויים לקורבן הינן ההרשעות השכיחות ביותר בפסקי דין שניתנו לקטינים הנאשמים בביצוע עבירות מין. הרשעה מסוג מאסר בפועל התקבלה בקרוב למחצית מפסקי הדין שניתנו.

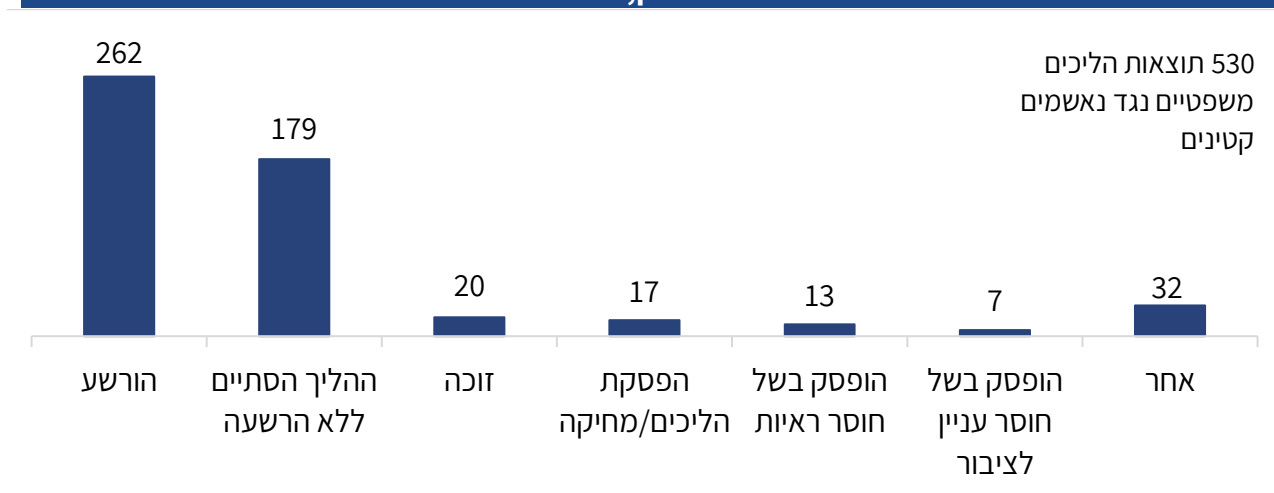
יצוין כי הנתונים שהוצגו לעיל מציגים תמונה חלקית על תוצאות ההליכים המשפטיים. להשלמת התמונה פנינו לפרקליטות המדינה ולהלן מוצגים הנתונים שהתקבלו.

נתונים של פרקליטות המדינה על תוצאות ההליך המשפטי⁵⁸

כהשלמה לנתונים משטרתיים להלן יוצגו נתוני פרקליטות המדינה על תוצאות ההליכים המשפטיים בתיקי עבירות מין של קטינים שהתקבלו בין השנים שנבדקו – 2017-2021. נזכיר כי בגלל אופן שונה של רישום התיקים והיעדר סנכרון בין מערכות המידע, אין להשוות בין מספרי התיקים המשטרתיים שהוצגו לעיל לבין מספרי התיקים של פרקליטות המדינה. נדגיש כי הנתונים על התוצאות השיפוטיות שיוצגו להלן אינם בהכרח מתייחסים לנתונים על כתבי האישום שהוצגו לעיל. דהיינו, אפשר שתוצאות ההליכים המשפטיים בכל אחת מהשנים התקבלו בחלק מכתבי האישום שהוגשו באותה שנה או קודם לכן.

בשנים 2017-2021 התקבלו 530 תוצאות של הליכים משפטיים נגד נאשמים קטינים, אשר כתב האישום בעניינם כלל לפחות אחד מבין סעיפי עבירות מין הנבדקות. בכמחצית המקרים התקבלה הרשעה בתיק (262 תיקים). בפרקליטות המדינה מציינים כי יתכן שבמקרה של הרשעה, מדובר בהרשעה בסעיף אחר שנכלל בתיק, ולא בסעיף של עבירת מין. לפיכך, יש לראות בנתונים אלה אומדן בלבד. ב-179 מקרים (כ-38% מכלל המקרים) – ההליך הסתיים ללא הרשעה; בכ-20 מקרים בלבד התקבל זיכוי (כ-4% מכלל המקרים שהגיעו למיצוי הליך שיפוטי). להלן סיכום הנתונים:

תרשים 13: תוצאות ההליכים משפטיים נגד נאשמים קטינים, שכתב האישום בעניינם כלל לפחות אחד מבין סעיפי עבירות מין, 2017-2021

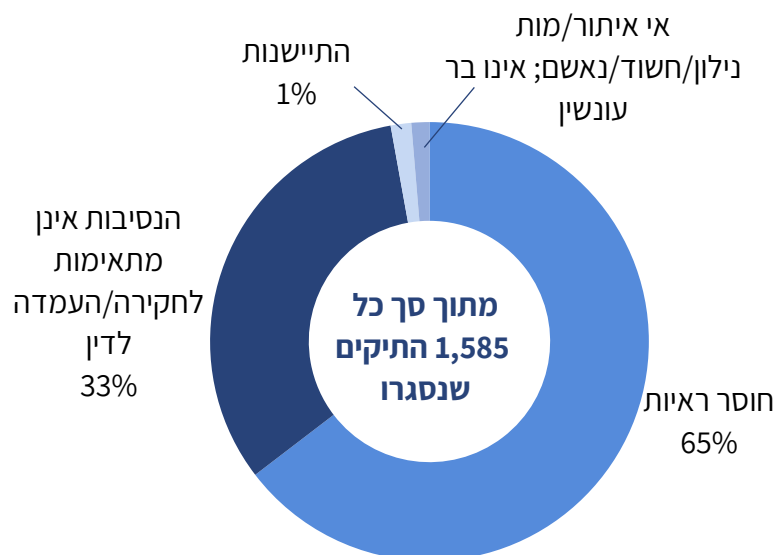
4.3 תיקים שנסגרו לפי סיבה לסגירת תיק

כפי שעולה מהנתונים שהוצגו בתרשים 10 לעיל, חלק גדול מהתיקים שנפתחים מדי שנה על-ידי המשטרה בגין חשש לביצוע עבירות מין על-ידי קטינים – נסגרים. להלן נציג את התפלגות

⁵⁸ אם לא יצוין אחרת, מקור המידע והנתונים בפרק זה: עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

הסיבות לסגירת התיקים. מאחר שרוב התיקים משנת 2021 עדיין נמצאים בשלבי חקירה או בטיפול התביעה המשטרתית או פרקליטות המדינה והתהליכים בהם טרם הסתיימו, הנתונים יוצגו לגבי תיקים שנפתחו בשנים 2017-2020 ונסגרו עד אמצע דצמבר 2021.

תרשים 14: סגירת תיקי משטרה שנפתחו בגין החשש לביצוע עבירות מין של קטינים, לפי סיבות הסגירה, 2017-2021

מנתוני התרשים עולה:

- הסיבה העיקרית לסגירת תיקי עבירות מין שבוצעו על-ידי קטינים היא חוסר ראיות. מכלל התיקים מסוג זה שנפתחים מדי שנה, בשנים שנבדקו, נסגרים בין 62% ל-67% מהתיקים בגין סיבה זאת.

יצוין כי מנתונים נוספים על עבירות מין שפרסם מרכז המחקר והמידע של הכנסת לאחרונה עולה כי שיעור תיקי עבירות מין שבוצעו כלפי נשים וילדות ונסגרו בגין חוסר ראיות גבוה גם הוא ועומד על כ-53% מכלל התיקים שנפתחו על-ידי המשטרה בשנת 2019.⁵⁹ עם זאת, ניתן לראות כי שיעור סגירת תיקי עבירות מין שבוצעו על-ידי קטינים מסיבה זו נמוך יחסית משיעור סגירת כלל תיקי עבירות מין שבוצעו כלפי נשים וילדות.

- כשליש מהתיקים נסגרים בעילה של נסיבות העניין אינן מתאימות לפתיחה בחקירה או להעמדה לדין, כאשר העילה של נסיבות העניין אינן מתאימות להעמדה לדין מהווה יותר משני שלישי מהמקרים.
- תיקים בודדים מדי שנה נסגרים בגין סיבות כגון: אי-איתור נילון/חשוד/נאשם או מותו; נילון/חשוד/נאשם אינו בר עונשין מטעמי אי שפיות או מטעמי גיל.

⁵⁹ עדו אבגר: [ריכוז נתונים על עבירות מין בדגש על עבירות כלפי נשים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נובמבר 2021.

5. אתגרים הנוגעים לטיפול במקרי עבירות מין של קטינים במערכת האכיפה והמשפט

להלן יוצגו אתגרים בכל הנוגע לטיפול במקרים של קטינים החשודים בביצוע עבירות מין העולים מן התשובות שמסרו לנו המשטרה⁶⁰ ופרקליטות המדינה.⁶¹

- קושי בחשיפת פגיעה מינית:** במשטרה מציינים כי בקרב קטינים שנפגעו ישנו חשש משיתוף מידע על פגיעות. תחושת הבושה והאשמה עצמית בקרב קטינים/ות מקשה על היכולת להתלונן; במגזרים מסוימים קורבנות ועבריינים מזהים התנהגות מינית חריגה כנורמה מקובלת ואינם רואים בה עבירה;
- מורכבות בהתמודדות עם פגיעות מיניות ברשת:** על פי המשטרה, וכפי שבא לידי ביטוי גם בעבודת יחידה 105 שהינה חלק מהמטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, זירה משמעותית מאתגרת בה מתרחשות פגיעות מיניות הינה רשת האינטרנט, ובכלל זה הפצת תמונות וסרטונים בעלי אופי מיני. הנגישות והשימוש ברשתות הרחיבו את זירות הפגיעה ואת קלות ביצועה, באופן שמביא לתוצאות חמורות הכוללות גם את ההיבט של התיעוד ברשת. במקביל - אין עדיין נוכחות מלאה של שיטור ברשת.

ההתמודדות עם פגיעות ברשת מערבת גם פעילות חשיפה והיבטים חוקיים וטכנולוגיים נוספים הדורשים בין היתר אישורים מגורמי פנים וחוץ בכדי לאסוף ראיות ולפעול גם להסרת התכנים בשיתוף פעולה עם הפלטפורמות האינטרנטיות ופרקליטות המדינה.
- מורכבות באיסוף ראיות בתיקי פגיעה מינית בקטינים:** על המורכבות זאת הצביעו הן המשטרה והן הפרקליטות. היותו של הנפגע קטין, שלעיתים אף קטן מהפוגע, יוצרת מורכבות בתחום איסוף ראיות בתיק. העבירה מבוצעת פעמים רבות ללא עדים והשפעות הפגיעה על הנפגעים מקשה על הגשת תלונות ומסירת עדות. כמו כן, ככל שנפגע העבירה קטן יותר, היכולת הורבלית, כמו גם היכולת למקם את הפגיעה במקום ובזמן, קטנה יותר. הדבר גורם לסגירת תיקים בגין חוסר ראיות. קשיים אלה נוכחים ביותר מקרי פגיעה בתוך המשפחה, שחשיפתה קשה ויש צורך להתמודד עם מאפיינים וחסמים חברתיים ותרבותיים שונים.
- זמן מוגבל להגשת כתב אישום בתיקי קטינים:** בהקשר לנקודה הקודמת, כאמור, בהתאם להוראת סעיף 14 לחוק הנוער, על כתב אישום נגד קטין להיות מוגש תוך שנה מיום ביצוע העבירה (חריגה מסד זמנים זה מצריכה אישור של היועץ המשפטי לממשלה). תנאי זה מקשה גם הוא על העמדתו של קטין לדין בגין עבירות מין. **גורמי**

⁶⁰ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובע לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

⁶¹ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

הפרקליטות מניחים כי גם בנקודה זאת מגולם פער בין הטיפול המערכתי בפוגע לעומת הטיפול המערכתי בנפגע.

- **מחסור בפרקליטים שהוכשרו לטיפול בתיקי קטינים:** על פי פרקליטות המדינה, מחזיקה התביעה בשני קצוות של האינטרס הציבורי עליו היא מופקדת ונדרשת לאזן ביניהם תמידית. מחד, האינטרס הציבורי מחייב לבוא חשבון עם פגיעה בערכי המוסר והחברה ומבקש להשמיע את קולם של נפגעי העבירה. מאידך, על פי החוק יש לכוון לשיקומו של הקטין הפוגע, השבתו לחברה ותקנת השבים. לרוב מדובר בכוחות מתנגשים. מדובר בהכרעות ערכיות המצריכות מיומנות, ידע, מקצועי ייחודי וניסיון בתחום הנוער. אלא שבפועל, לא תמיד יטופל תיקו של הקטין הפוגע על ידי פרקליט שהוכשר לטיפול בתיקי קטינים (לאו דווקא תיקי מין), מפאת אילוצים מערכתיים שונים.

- **קשיים הנוגעים לרכיבי ההרתעה והגמול בהליך משפטי ולהיעדר טיפול מתאים לנפגעי העבירה:** פרקליטים המטפלים בתיקי מין של קטינים פוגעים מינית מדווחים על בולטות של תופעת "העברת הפגיעה הלאה". כלומר, קטינים פוגעים מינית (רובם המוחלט בנים), אשר נפגעו מינית בעצמם וכתוצאה מכך (בין אם ישירות ובין אם בעקיפין), פגעו גם הם בקטין חלש מהם. הגם שיכולתה של מערכת אכיפת החוק להתמודד עם התופעה מוגבלת, ההכרה בפגיעה וטיפול נכון בה, גם ברמה המשפטית, יכולים, ולו בחלק מהמקרים, לקטוע את "שרשרת ההדבקה" ולחולל שינוי.

בפרקליטות מצביעים גם על חוסר שקילות בין המענים המוצעים לפוגע למענים המוצעים לנפגע, ובין לקיחת האחריות של המדינה על הפוגע ללקיחת האחריות על הנפגע ועל הדאגה הגדולה של המדינה, הן ברמת הקשב והן ברמת המענים, יותר לפוגע מאשר לנפגע.

- **פסיקה מקילה מדי ביחס לקטינים פוגעים מינית:** באשר לפסיקת בתי המשפט ביחס לקטינים פוגעים מינית, בפרקליטות מציינים כי לעיתים ניתן למצוא פסיקה מקילה מאוד ביחס לקטינים פוגעים מינית, גם כשמדובר בפגיעות חמורות, המגיעה לעיתים עד כדי אי-הרשעה.

כפי שצוין לעיל, ככל שמדובר בקטינים, שיקולי השיקום, השילוב בחברה ותקנת השבים הינם שיקולים מרכזיים. ואולם, כשמדובר בפגיעות קשות, על נקודת האיזון לבטא את מכלול שיקולי הענישה דוגמת גמול והלימה. בתוך זה, קיימת חשיבות לכך שההליך המשפטי יסתיים תוך פרק זמן סביר, ובמקרים המתאימים, ככל שמדובר בעבירה חמורה מאוד בה עמדת התביעה הינה למאסר ללא תלות בהתקדמות הטיפולית, יש לצמצם בהיעתרות לבקשות דחיה מטעם שירות המבחן שמטרתן מעקב אחר ההתקדמות הטיפולית.

בפרקליטות מצביעים על החשיבות לרכיבי ההרתעה והגמול בהליך משפטי כנגד הפוגעים, וטוענים שמשקלם של רכיבים אלה במשוואת שיקולי הענישה להם נדרשים בתי המשפט לעתים חסר.

- **סוגיית המעצר עד תום ההליכים בתיקי עבירות מין עם קטינים:** לפי עמדתם של גורמי הפרקליטות, תיקי עבירות המין, וודאי החמורים שבהם, מקימים חזקת מסוכנות, לנפגע ולציבור גם יחד. ככאלה, יצדיקו בקשה למעצר עד תום ההליכים. אלא שעל פי רוב, ובהתאם להוראת סעיף 10 א לחוק הנוער המורה על מעצר קטינים כאמצעי אחרון ולזמן הקצר ביותר הנדרש, ישוחררו הקטינים הפוגעים לחלופות מעצר ביתיות או מוסדיות כבר בשלביו הראשונים של משפטם (ולעיתים עוד טרם לכך). שחרורו של נער פוגע מינית למסגרת לא מותאמת, מחטיא הן את מטרות המעצר והן את הליכי השיקום ארוכי הטווח.

נקודות נוספות שציינו בפנינו גורמי פרקליטות המדינה יוצגו בהמשך המסמך, בפרקים בנושא טיפול בקטינים פוגעים מינית.

6. הפניית קטינים שפגעו מינית לטיפול מותנה או להליכים חלופיים להליך פלילי

רשויות החוק ושירות המבחן לנוער פועלים באמצעים שונים במטרה להוציא קטינים עוברי חוק ממעגל העבריינות ולהחזירם למסלול חיים נורמטיבי, כאשר התפיסה היא כי הליכים פליליים אינם בהכרח תמיד מתאימים לטיפול בעבירה. במסגרת פעילויות אלו, ועל פי חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971,⁶² יכול קצין המבחן לנוער להמליץ כי קטין עובר חוק, העומד בפני תהליך פלילי, להשתתף באחת התוכניות המיוחדות המבוססות על תהליכי גישור ואיחוי הפגיעה – תוכניות צדק מאחה, כחלופה להליך הפלילי או כחלק ממנו או שיופנה להליך חלופי אחר.

על פי הוראות חוק הנוער, הליך חלופי להליך פלילי או לחלקו, שאת עיקריו אמורים להיות קבועים בנוהל, מתנהל שלא בפני בית משפט, בהשתתפות נפגע עבירה או שלא בהשתתפותו – אם נתן את הסכמתו לקיום ההליך בלעדיו, ומטרתו, בין היתר, להביא לפעולה שתבטא את קבלת האחריות של הקטין למעשה הפלילי, לרבות באמצעות תיקון כלפי נפגע העבירה, הקהילה או החברה.⁶³

על פי החוק, משטרת ישראל, משרד הרווחה באמצעות שירות המבחן לנוער ומשרד המשפטים יקבעו נוהל, המסדיר סוגי הליכים חלופיים, שיכלול, בין השאר, הוראות בענייני

⁶² סעיף 12א(ב), חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) התשל"א – 1971.

⁶³ סעיף 12א(א), חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) התשל"א – 1971.

השיקולים והתנאים להפניית קטין להליך חלופי; תנאי הסף לקיומו של ההליך; מעמד נפגע העבירה; סודיות; תוצאות השלמת ההליך החלופי או אי-השלמתו; הגורם האחראי לביצוע. החוק קובע כי הנוהל יפורסם לציבור.⁶⁴ ההליך יתנהל בהתאם להוראות נוהל זה, ובלבד שהתקיימו כל התנאים אלה:

- הקטין הסכים בכתב להשתתף בהליך החלופי, לאחר שקצין המבחן מסר לו את המידע הדרוש בדבר מהות ההליך, לרבות משמעות הסכמתו להשתתף בהליך וההשלכות הצפויות מההליך על מצבו המשפטי, בשפה ובאופן המובנים לו בהתחשב בגילו ובמידת בגרותו;

- הקטין מכיר במעורבותו באירוע המיוחס לו.⁶⁵

יצוין כי אין בהוראות החוק שצוינו לעיל לעניין הליך חלופי כדי לגרוע מסמכותו של קצין מוסמך או של תובע להפנות קטין להליך אחר שאינו הליך חלופי כפי שהוא מוגדר בסעיף החוק הרלוונטי ואינו מחייב השתתפות נפגע העבירה או הסכמתו להליך, ובלבד שההליך יוסדר בנוהל שיקבעו משטרת ישראל ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים באמצעות שירות המבחן לנוער, בהתייעצות עם משרד המשפטים, ופורסם באתרי האינטרנט.⁶⁶ כך, כאשר נפתח תיק משטרתי לקטין בחשש לביצוע עבירה פלילית, המשטרה יכולה, להפנות את התיק להליך טיפול מותנה (להלן: ט"מ), במסגרתו ניתן לגנוז את התיק שנפתח נגדו מבלי שיוותר לו רישום במרשם הפלילי או במרשם המשטרתי של התיקים הסגורים.

לפני הצגת עיקרי ההליכים – הליך צדק מאחה והליך טיפול מותנה – יצוין כי בפרקליטות המדינה מציינים כי ככלל, הוחרגו עבירות המין מהעבירות שבגינן יופנה קטין פוגע להליך חלופי [הכוונה להליך צדק מאחה; הסבר בהמשך הפרק], וזה מתוך תפיסה כי ההליך החלופי לא יכול להחליף את ההליך הפלילי בעבירות חמורות. יחד עם זאת, ניתן להפנות, באופן חריג, קטין החשוד בעבירת מין להליך החלופי, בהתקיים יתר תנאי הסף המנויים בנוהל, בתיאום ובאישור גורמי המשטרה והפרקליטות הרלוונטיים, באמצעות שירות המבחן.⁶⁷

גם ממשטרת ישראל נמסר כי ככלל, על פי הנחיות מדור נוער, קטינים חשודים בעבירות מין אינם מופנים להליך חלופי צדק מאחה – קד"ם או לט"מ, שאינו מתיר רישום פלילי, אלא בנסיבות

⁶⁴ סעיף 12א(ד), חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) התשל"א – 1971.

⁶⁵ שם, סעיף 12א(ב).

⁶⁶ שם, סעיף 12א(ו).

⁶⁷ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

ככלל, הוחרגו עבירות המין מהעבירות שבגינן יופנה קטין פוגע להליך חלופי, מתוך תפיסה כי ההליך החלופי לא יכול להחליף את ההליך הפלילי בעבירות חמורות. עם זאת, ישנם מקרים חריגים בהם ניתן להפנות קטין להליך חלופי, בהתאם לתנאים ואישורים הנדרשים לכך

מיוחדות המתייחסות, בין היתר, לחומרת העבירה ולנסיבות ביצועה. עוד יצוין כי סמכות ההחלטה לגבי העמדה לדין או גניזת תיקי עבירות מין ובאיזו עילה הינה של הפרקליטות.⁶⁸ להלן יוצג מידע על ההליך טיפול מותנה ועל ההליך החלופי להליך הפלילי או לחלקו – צדק מאחה קד"ם.

6.1 עיקרי הליך טיפול מותנה ותיקים משטרתיים שנסגרו בהליך זה

גורמי המשטרה יכולים לקבוע האם לקטין שמעורב בפלילים יפתח תיק פ"א (תיק פרטי אירוע, תיק במסלול פלילי)⁶⁹ או שהתיק יועבר להליך טיפול מותנה - תיק ט"מ (או להליך טיפול - תיק ט), כאשר החשודים בביצוע העבירה הנם קטינים מתחת לגיל 12; תיקים אלה מטופלים בעיקר במערכת הרווחה השוקלת את דרכי הטיפול בקטין ובמשפחתו). כאמור, סמכות ההחלטה לגבי העמדה לדין או גניזת תיקי עבירות מין ובאיזו עילה הינה של הפרקליטות.⁷⁰

תיקי טיפול מותנה הנם תיקים בהם חשש לביצוע עבירות מסוג חטא (עבירות שהעונש המרבי עליהן הוא עד שלושה חודשי מאסר) ו/או עבירות מסוג עוון (עבירות שהעונש המרבי עליהן הוא עד שלוש שנות מאסר)⁷¹ של קטינים מעל גיל 12 שבהם רשאי קצין משטרה בדרגת פקד ומעלה להורות שלא לחקור את העבירה ואף לסגור את התיק מחוסר עניין לציבור, תוך שהוא שוקל את חומרת המעשה, נסיבות ביצוע העבירה.⁷² **במקרה כזה הקטין לא יעמוד לדין, התיק לא יופיע במרשם הפלילי של הקטין ופרטיו האישיים לא יופיעו במרשם המשטרתי של התיקים**

⁶⁸ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובע לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

⁶⁹ בחקירת תלונה מסוג פשע נדרש לפתוח תיק חקירה פלילי המופיע במרשם הפלילי של הקטין (להלן - תיקי פ"א). בטיפול בתלונה מסוג חטא או עוון ייפתח תיק פ"א, אלא אם החליט קצין מוסמך על פתיחת תיק ט"מ. כל תיק פ"א מוצג ברישום הממוחשב של המרשם הפלילי, הכולל את העברות שביצע בעל התיק הפלילי על פי רמת חומרתן, מן החמורה אל הקלה. העברות נחלקות לעברות סמים, מין, רכוש, אלימות גופנית ועברות הקשורות לאלימות. מקור: דוח שנתי 64' של מבקר המדינה בנושא: היבטים בטיפול המשטרה בקטינים המעורבים לכאורה בפלילים, התשע"ד – 2014.

⁷⁰ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובע לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

על פי סעיף 4 של הודעות על פקודות המשטרה 14.01.01 "הטיפול בתלונה ובתיק חקירה" לפי פקודת המשטרה התשל"א-1971, 14.07.1994: "הטיפול בתלונה ובתיק חקירה בעבירה מסוג פשע ובעבירות מסוג עוון שבסמכות הפרקליטות, יעביר ראש לשכת החקירות את התלונה והמלצתו לגניזת החומר לפרקליטות המחוז".

⁷¹ דוח שנתי 64' של מבקר המדינה בנושא: היבטים בטיפול המשטרה בקטינים המעורבים לכאורה בפלילים, התשע"ד – 2014.

⁷² פקודת המטה הארצי של המשטרה מס' 14.01.01 בנושא "אירוע תלונה ומידע אחר על עבירה – דיווח, סיווג וטיפול", 23.08.2020.

על פי הנחיה 1.1 של פרקליט המדינה שעניינה "אי פתיחה בחקירה או סגירת תיק בעילת נסיבות העניין בכללותן אינן מתאימות לפתיחה בחקירה/להעמדה לדין", מתראיך 2.09.2019: סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, שכותרתו "חקירת המשטרה", קובע כי "נודע למשטרה על ביצוע עבירה, אם על פי תלונה ואם בכל דרך אחרת, תפתח בחקירה; אולם בעבירה שאינה פשע רשאי קצין משטרה בדרגת פקד ומעלה להורות שלא לחקור אם היה סבור שניסיבות העניין בכללותן אינן מתאימות לפתיחה בחקירה...".

הסגורים⁷³ ובתום החקירה ייגנז חומר החקירה בהליך מינהלי (להלן - תיקי ט"מ).⁷⁴ הליך זה הוא חד-פעמי ומחייב הודאה של הקטין בביצוע העברה ונכונות להתנצל בפני הקרבן. אם הקטין יחזור לבצע את העברות, ניתן יהיה לפתוח את התיק מחדש ולנהל חקירה פלילית שעלולה להסתיים בהעמדה לדין.⁷⁵

תנאי סף עיקריים להפניה לט"מ נקבעו בסעיף 4 להודעה על פקודת משטרה: הטיפול בתלונה ובתיק חקירה, מ-1994,⁷⁶ על פיו הליך אי-תביעה יהיה אפשרי בעבירות מסוג חטא ועוון כאשר לקטין אין רישום פלילי קודם, לא ננקט נגדו הליך קודם של אי-תביעה, הוא הודה בביצוע עבירה, הביעה נכונות להתנצל בפני קורבן העבירה והממונה על החקירה התרשם, כי הקטין לא יחזור ויבצע עבירות נוספות. בעבירות מסוג פשע, נוסף לתנאים אלה, יילקחו בחשבון תנאים נוספים, בהם נכונות הקטין והוריו לפצות את הקרבן, בגין הנזק שנגרם.

לעניין זה נוסף כי מבקר המדינה, אשר בדק היבטים בטיפול המשטרה בקטינים המעורבים לכאורה בפלילים ופרסם ב-2014 דוח בנושא, ציין בדוחו נוהל של המשטרה בנושא "הליך טיפול וטיפול מותנה לקטינים", שנועד לקבוע מדיניות אחידה וברורה לגבי שיקולי הטיפול בתיקי ט' ו-ט"מ. **מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל משטרת ישראל בבקשה לקבל נוהל זה. בקשתנו לא נענתה. נזכיר, כי על-פי חוק הנוער, כלל הנהלים להליכים חלופיים אמורים להיות מפורסמים לציבור. בהיעדר הנוהל אין ביכולתנו לבחון את הקריטריונים להפניית התיקים עם עבירות מין להליך ט"מ ולא ניתן לדעת האם יש הגבלה רשמית של עבירות מין מסוימות בהן מופנים או לא מופנים תיקים להליך ט"מ.**

כאמור, ככלל, קטינים חשודים בעבירות מין אינם מופנים להליכים חלופיים אלו שאינם מותרים רישום פלילי, אלא בנסיבות מיוחדות המתייחסות, בין היתר, לחומרת העבירה ולנסיבות ביצועה. כך, על פי נתוני המשטרה, **מתוך 2,965 תיקי חקירה שנפתחו על-ידה בגין חשש לביצוע עבירות מין על-ידי קטינים בין השנים 2017-2021, נכון לסוף 2021 נסגרו 1,585 תיקים מהסיבות השונות שפורטו לעיל (ראו תרשים 14). מתוך 1,585 התיקים שנסגרו, 228 תיקים בלבד נסגרו בהליך טיפול מותנה, והם מהווים כ-14% מכלל התיקים הסגורים וכ-8% מכלל התיקים שנפתחו בשנים אלה.**⁷⁷

⁷³ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובע לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל במ"מ ב-9 בפברואר 2022.

⁷⁴ יצוין כי פקודת המטא"ר 14.01.05 בנושא "חקירת קטין" מ-8.10.2013 קובעת כי ניתן להסב את תיק החקירה מפ"א להליך מותנה, אך גם ההליך הפוך הינו אפשרי - מהליך מותנה לפ"א. סעיף 24 א(4) של הפקודה קובע כי: "הוחלט להסב את תיק החקירה מפ"א להליך מותנה או מהליך מותנה לפ"א - יודיע על כך הקצין הממונה על החקירה או מי מטעמו לקצין המבחן".

⁷⁵ דוח שנתי 64' של מבקר המדינה בנושא: היבטים בטיפול המשטרה בקטינים המעורבים לכאורה בפלילים, התשע"ד – 2014.

⁷⁶ הודעות על פקודות המשטרה 14.01.01 "הטיפול בתלונה ובתיק חקירה" לפי פקודת המשטרה התשל"א-1971, סעיף 4; 14 ביולי 1994.

⁷⁷ בין השנים 2005-2020 ניכרת מגמה של פתיחת פחות תיקים פליליים ויותר תיקי טיפול מותנה בכלל העבירות שמבצעים בני נוער. כך, בשנת 2020 כ-60% מהתיקים בהם מעורבים קטינים חשודים, היו תיקים פליליים, וכ-40% היו תיקי ט.מ, לעומת 75% ו-25% בשנת

6.2 הליך קד"ם: קבוצות דיון משפחתיות

אחת התוכניות שפותחה למטרות להוציא קטינים עוברי חוק ממעגל העבריינות ולהחזירם למסלול חיים נורמטיבי היא תוכנית **קבוצות דיון משפחתיות (קד"ם)** – מפגש משותף בין הפוגע לנפגע, בני משפחותיהם ואנשי מקצוע, במטרה לתקן את הפגיעה שנגרמה ולבנות תוכנית טיפול לפוגע ולמנוע חזרה וביצוע עבירות נוספות.⁷⁸

לעניין הליך קד"ם גובשו שני נוהלים והם פורסמו לעיני הציבור: נוהל להליך קד"ם בשלבי ההליך הפלילי שטרם הגשת כתב אישום לבית המשפט;⁷⁹ ונוהל הפעלת תהליכי קבוצות דיון משפחתיות (להלן קד"ם) לאחר העברת תיק חקירה בעניינו של קטין לתביעה/פרקליטות; המתמקד בשלבי התביעה.⁸⁰

כעולה מן הנהלים, וכפי שצוין לעיל, ככלל, הוחרגו עבירות המין מהעבירות שבגינן יופנה קטין פוגע להליך חלופי, מתוך תפיסה כי ההליך החלופי לא יכול להחליף את ההליך הפלילי בעבירות חמורות. כמו כן, גורמי מקצוע ציינו בפנינו כי כאשר מדובר בעבירות מין, ישנו קושי לגייס את הנפגע לתהליך, שמתבסס, בין היתר, על המפגש בין הפוגע לנפגע. יחד עם זאת, ניתן להפנות, באופן חריג, קטין החשוד בעבירת מין להליך החלופי, בהתקיים יתר תנאי הסף המנויים בנוהל, בתיאום ובאישור גורמי המשטרה והפרקליטות הרלוונטיים, באמצעות שירות המבחן.⁸¹

על פי מידע שמסר שירות המבחן לנוער, בשנים האחרונות התקיימו כמה עשרות הליכי צדק מאחה לקטינים פוגעים מינית בשני תחומים: פגיעות ברשת על כל מגוון הפגיעות המיניות ופגיעות מסוג מעשה המגונה. נזכיר כי מדי שנה מוגשים על-ידי הפרקליטות סביב 100 כתבי האישום בתיקי עבירות מין שבוצעו על-ידי קטינים (ראו את הנתונים בפרק 4.1 לעיל). להלן הנתונים:

20025. אך, כאמור, הדבר לא בא לידי ביטוי בעבירות מין, המהוות, לדברי גורמי אכיפת החוק והמשפט, עבירות חמורות יותר ביחס לעבירות פליליות שונות אחרות.

מקור הנתונים: המועצה הלאומית לשלום הילד: שנתון ילדים בישראל 2021, תרשים ג'12: התפלגות תיקים פליליים ותיקי ט.מ. בעבירות שמעורבים בהן קטינים חשודים, לפי סוג תיק, 2005-2020, עמ' 393.

⁷⁸ משרד הרווחה והביטחון החברתי: **חלופה להליך הפלילי – נוער**, כניסה אחרונה: מאי 2022.

⁷⁹ **נוהל להליך החלופי קד"ם (קבוצות דיון משפחתיות) לנוער עובר חוק בשלבי ההליך הפלילי שטרם הגשת כתב אישום לבית המשפט מכח סעיף 17א' לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971**, 21 ביולי 2013.

⁸⁰ **הפעלת תהליכי קבוצות דיון משפחתיות (להלן קד"ם) לאחר העברת תיק חקירה בעניינו של קטין לתביעה/פרקליטות, מכוח סעיף 12א לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971**, 27 באפריל 2018.

⁸¹ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

לוח 12: הליכי צדק מאחה לקטינים פוגעים מינית 2019-2021⁸²

2021	2020	2019	
23	15	13	עבירות ברשת (פגיעה בפרטיות, פרסום תצלום משפיל/ חומר תועבה)
7	1	-	עבירות מעשה מגונה
27	16	13	סה"כ

מהנתונים לא ניתן ללמוד על כמות ההליכים שהתקיימו כחלופה להליך הפלילי או בתוך ההליך הפלילי ועל כמה מההליכים התקיימו לפני או אחרי הגשת כתב האישום, אך ניתן לראות שמדובר על כמות קטנה של הליכים שנקטו בשנים שנבדקו.

7. ועדת פטור מחובת הדיווח למשטרה על קטין שפגע בקטין

כאמור, חוק העונשין, תשל"ז 1977 (תיקון- תש"נ, 1989), בעניין פגיעה בקטינים ובחסרי ישע, קובע הוראות עונשיות מיוחדות למי שתוקף קטין או חסר ישע או מתעלל בהם, והוטלה חובת דיווח על התעללות בקטינים על-ידי אחראים עליהם.⁸³ החשיבות של חובת הדיווח בהקשר של פגיעה מינית על ידי קטינים היא בעיקר במקרים של פגיעה על ידי אחים בוגרים וכן בין קטינים במסגרות חינוך וטיפול ועל ידי מדריכים או מאמנים שהם קטינים. כך, לפי סעיף 368.ד(ג) של החוק, אם היה לאדם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה בקטין או בחסר ישע עבירת מין⁸⁴ בידי בן משפחה שטרם מלאו לו 18 שנים, חובה על האדם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו – מאסר שלושה חודשים.

חלק מהפגיעות המיניות המבוצעות בידי קטינים מתרחש בתוך המשפחה, בין אחים או קרובים אחרים ובמוסדות חינוכיים. על פי פרקליטות המדינה, פגיעות אלה מייצרות מורכבות גדולה במיוחד, הן מבחינת השפעותיה של הפגיעה על הנפגע לאורך זמן והן מבחינת ההשפעה על מערכת היחסים הפנים משפחתית או בתוך המסגרת החינוכית. **מורכבות זו מקצינה אף יותר במקרה בו הן הפוגע והן הנפגע הינם קטינים, ובמיוחד במקרה בו ההורים הינם הורי הפוגע והנפגע גם יחד.** לפיכך, יש לקחת בחשבון גם את ה"יום שאחרי" סיום ההליך הפלילי והשלכותיו על המשפחות.

⁸² בטי חנן, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות למבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי, השלמת נתונים, באמצעות דוא"ל 21 ביוני 2022.

⁸³ חוק העונשין, תשל"ז 1977, סעיף 368.ד(א): היה לאדם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה עבירה בקטין או בחסר ישע בידי האחראי עליו, חובה על האדם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה.

⁸⁴ כפי שהוגדר בסעיף 368.ד(ג) של חוק העונשין הסעיפים הרלוונטיים: 345 עד 347, 348 ו-351.

לעיתים נחשף דבר הפגיעה ממקורות חיצוניים, בהתאם לחובת הדיווח, כפי שהיא מעוגנת בחוק העונשין. אלא שבשל המורכבות האמורה, נעשה לא אחת שימוש בחריג לכלל חובת הדיווח, באמצעות פניה לוועדה מיוחדת שמטפלת בבקשות לקבלת פטור מחובת הדיווח למשטרה.⁸⁵

פנייה לוועדת פטור נשקלת לא רק במקרים של פגיעה מינית בין אחים, אלא גם באופן כללי, כשטובת הקטין מצריכה מהלך זה, כמו במקרים בהם הדיווח למשטרה צפוי לסכן את חיי הקטין או את חייו של בן משפחה אחר.⁸⁶ נזכיר כי ברבע מהתיקים המשטרתיים (24%) מתוך כלל התיקים שנפתחו בגין החשד לעבירות מין של קטינים וידועה זירת האירוע, החשוד הנו בן משפחה של הקורבן - לרוב מדובר על אח או אחות.

ועדות פטור מחובת הדיווח למשטרה במקרי חשד להתעללות בקטינים הוקמו בכל אחד משבעת מחוזותיה של הפרקליטות (צפון, חיפה, תל-אביב, מרכז, ירושלים, יהודה-שומרון ודרו).⁸⁷ בהתאם לחוק, בראש כל ועדה עומד נציג פרקליט המחוז, ולצידו חברים בוועדה עו"ס מחוזי לחוק הנוער או לחוק הסעד, וקצין נוער מחוזי או קצין נפגעי עבירה מחוזי.⁸⁸

ברבות מהבקשות לפטור, במיוחד ככל שהן נוגעות לפגיעה מינית בין אחים או במשפחה (שלא על ידי הורה, סב או גיס) או כזו שאירעה במוסד, כאשר מדובר בפוגעים שהם קטינים, ועדת הפטור מאפשרת טיפול משמעותי ומעקב לאורך זמן אחר הקטין הפוגע, בניית תכניות מוגנות ועוד. מדובר בהליך הוליסטי המגייס את הקטין הפוגע ואת משפחתו לטיפול משמעותי ללא הליך פלילי, כאשר האפשרות להליך פלילי נמצאת ברקע כ"איום" במידה ולא ישתף פעולה עם הוועדה.

פטור מחובת דיווח לא יינתן במקרים בהם העבירה המיוחסת לקטין הפוגע נמשכת, וככל שנסיבותיה חמורות, או שהקטין הפוגע לא לקח אחריות על מעשיו. עמדת הקטין הנפגע נשמעת והיא מהווה נדבך חשוב בהחלטה האם לפטור מחובת הדיווח באותו המקרה. לפי הפרקליטות, באמצעות הליך זה ניתנת במה אפקטיבית לנפגע העבירה להשתקם, לפוגע לקחת אחריות ולקבל טיפול, תוך ביצוע מעקב לאורך זמן והקפדה על מוגנות הנפגע ללא צורך בשימוש בהליך הפלילי.⁸⁹

⁸⁵ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

⁸⁶ דוח מבקר המדינה 69ב': היבטים בטיפול המדינה בעבריינות מין כלפי קטינים, מאי 2019; עמ' 93.

⁸⁷ שם.

⁸⁸ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022; חוק העונשין, תשל"ז 1977, סעיף 368ד(ו).

⁸⁹ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

על פי נתוני הפרקליטות, בשנת 2020, מתוך 1,419 בקשות שהוגשו לוועדת פטור, 224 בקשות היו בגין פגיעות מיניות בין אחים (כ-16%). אין בידינו נתונים על תוצאות הטיפול של הוועדה בבקשות שהוגשו בגין עבירות מין, אך לפי הנתונים הזמינים, מכלל הבקשות (בכל העבירות, 1,419 בקשות, כאמור) שהוגשו לוועדת הפטור בשנה זו, בכ-84% מהמקרים ניתן פטור מלא (624 מקרים) או פטור זמני (572) מהדיווח למשטרה. על פי נתונים נוספים, בשנת 2019 ניתן פטור בכ-80% מהבקשות (בגין כלל העבירות שנעברו כלפי קטינים וחייבו דיווח ולא רק בגין עבירות מין בין אחים), ובשנת 2018 בכ-76% מהבקשות.⁹⁰

8. טיפול גורמי הרווחה⁹¹

הגישה, לפיה בטיפול בבני נוער עוברי החוק יש למצות תחילה דרכי טיפול, שיקום וחינוך בטרם ענישה, באה לידי ביטוי הן בהקמת מערך שירותי רווחה ייחודיים העוסקים במתן טיפול ושיקום והן במערך של חוקים ייחודיים לילדים ובני נוער. כאמור, החוק המרכזי המנחה את הטיפול בבני נוער עוברי חוק בכלל ועבירות מין בפרט הינו חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) תשל"א-1971, החל על אוכלוסיית הנערים בגילאי 12-18.

במשרד הרווחה כמה גופים האחראים על טיפול במקרים של בני נוער המעורבים בפלילים בכלל ובעבירות מין בפרט, בהם:

- השירות לחקירות ילדים, האמון על חקירת ילדים עד גיל 14;
- שירות המבחן לנוער, האמון על האבחון, הטיפול והשיקום של קטינים עצורים, חשודים ועוברי חוק, ועל מתן סיוע בהתאמת ההליכים המשפטיים עבורם;⁹²
- מרכזים אזוריים לטיפול בפגיעות מיניות לילדים ובני נוער, אשר מעניקים טיפול גם לילדים פוגעים מינית עד גיל 18 עם התנהגות מינית לא מותאמת ו/או פוגעת, שאינם מטופלים על-ידי שירות המבחן לנוער בשל התנהגות זו;⁹³
- רשות חסות הנוער - טיפול סמכותי בבני נוער עוברי חוק במסגרות השמה חוץ-ביתיות. במסגרות מתקיימות תוכניות טיפול ייעודיות לבני נוער פוגעים מינית.

מדיניות הטיפול בבני נוער עוברי חוק במסגרת השירותים הללו נקבעת בחוקים שונים, אותם נפרט תוך כדי הסבר על כל שירות. אך נציין כי לא מצאנו נהלי עבודה המתייחסים לטיפול בקטינים עם התנהגות מין לא מותאמת או פוגעת.

⁹⁰ שם.

⁹¹ אם לא יצוין אחרת, מקור המידע והנתונים בפרק זה הנו: רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

⁹² משרד הרווחה והביטחון החברתי, [שירות המבחן נוער](#), כניסה אחרונה: אפריל 2022.

⁹³ משרד הרווחה והביטחון החברתי, [מרכזים אזוריים לטיפול בפגיעות מיניות לילדים ובני נוער](#), כניסה אחרונה: אפריל 2022.

8.1 השירות לחקירות ילדים

כאמור, השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות, אמון על חקירת ילדים עד גיל 14 החשודים בפגיעות מיניות, מתוקף החוק לתיקון דיני ראיות (הגנת ילדים), תשט"ו-1955. לאחר פתיחת התיק לקטין עד גיל 14 שחשוד בביצוע עבירת מין, המשטרה פונה אל המחלקה לחקירות ילדים במשרד הרווחה כדי שחוקרי ילדים יחקרו את הילד.

קצרה היריעה מלסקור את השירות לחקירות ילדים על היבטיו השונים במסמך זה. על כן, להלן יובא הסבר קצר על עיקרי השירות ויוצגו כמה נתונים בסיסיים על טיפולם של חוקרי ילדים בקטינים פוגיעים מינית.

חוקר ילדים הינו עובד סוציאלי בעל הכשרה ייעודית בתחום חקירות ילדים. כשנה מיום כניסתו לתפקיד, יעבור חוקר ילדים הכשרה ייעודית בתחום חקירות ילדים חשודים בעבירות מין.⁹⁴ יצוין כי חוקרי ילדים אינם חוקרים רק בני נוער החשודים בביצוע עבירות אלא גם את הקטינים נפגעי העבירה.

לאורך השנים קיים בשירות קושי בגיוס חוקרי ילדים וישנו מחסור באנשי מקצוע. המחסור גורם לעתים לעיכובים ולתורי המתנה לחקירות ילדים. **על פי משרד הרווחה, ברמה הארצית יש לשירות 84.5 תקנים של חוקרי ילדים, ואולם בשל התחלופה הגדולה בשורות העובדים, אין איש מלא של התקנים. נכון לפברואר 2022 היו בשירות 76.5 תקנים מאוישים, ומתוכם 17 תקנים של חוקרים דוברי ערבית.** במחוז תל אביב קיים קושי בגיוס חוקרי ילדים דוברי ערבית; במחוזות דרום וירושלים, ישנו קושי בגיוס עובדים דוברי ערבית נוספים, מעבר לתקנים המאוישים. **נכון לתחילת שנת 2022, היו שמונה חשודים קטינים שממתנינים לחקירה.** למרות המחסור בחוקרי ילדים, בשירות הדגישו כי ההמתנה איננה תלויה בנסיבות הקשורות בשירות, אך לא ציינו את הסיבות האחרות לכך.

להלן נתונים על מספר הקטינים עד גיל 14 החשודים בעבירות מין שנחקרו על ידי השירות בשנים האחרונות. יצוין, כי למרות שהבקשה של הממ"מ התמקדה בטיפול בקטינים בגיל האחריות הפלילית (כאמור, בני 12 ומעלה), מהשירות נמסרו נתונים על חקירות הקטינים החשודים בביצוע עבירות מין ללא הפרדה גילאית והנתון מתייחס לכלל הקטינים עד גיל 14 שנחקרו על-ידי חוקרי ילדים.

לוח 6: מספר הקטינים עד גיל 14 החשודים בעבירות מין שנחקרו על ידי חוקרי ילדים

2020	2019	2018
145	121	200

⁹⁴ ההכשרה כוללת סקירה תיאורטית בנוגע לילדים פוגעים מינית, הסבר על מבנה ואופן חקירת ילדים חשודים, הרציונל העומד מאחורי שיטת העבודה עם מדריך מובנה וסדור. ההכשרה שמה דגש רב על נוסח אזהרת חשוד, הקראתו בפני הילד ובדיקת ההבנה. עם סיום ההכשרה, חוקר הילדים מבין את הצורך להתאים כל חקירה לילד שמולו, להתנהל ברגישות, לא להאיץ את החקירה או להפעיל מניפולציות על הילד, אלא לתת לו את המקום ואת הזמן הנדרשים על מנת לספר את גרסתו בפניו. והכל, תוך שמירה על זכויותיו המעוגנות בחוק.

מהנתונים עולה כי מספר הקטינים החשודים שנחקרו על-ידי חוקרי ילדים בגין החשד לביצוע עבירות מין ב-2019 וב-2020 נמוך באופן משמעותי ממספר הקטינים שנחקרו ב-2018 (בכ-40% ובכ-28%, בהתאמה). לא ידועה לנו הסיבה לירידה זו; יתכן שהיא נובעת מירידה במספר המקרים שהתרחשו או זוהו על-ידי גורמי אכיפת החוק, הרווחה והחינוך, או מן העומס והיעדר כמות מספקת של חוקרי ילדים.

8.2 שירות המבחן לנוער

שרות המבחן לנוער הינו הגוף הסטטוטורי המקצועי המומחה לטיפול בנערים עוברי חוק ושיקומם, שפועל בפריסה ארצית, מתוקף חוקים, תקנות ופקודות.⁹⁵ כל קציני המבחן לנוער הינם עובדים סוציאליים שעברו הכשרה מיוחדת לתפקידם ומטפלים בנערים שעברו על החוק בכל סוגי העבירות, כולל עבירות מין.⁹⁶

שירות המבחן לנוער מטפל בקטינים בני 12 ומעלה שמופנים אליו על-ידי גורמי המשטרה לאחר שעלה החשש כי ביצעו עבירה פלילית, ובתוך זה – עבירות מין, ונפתח להם תיק משטרה. הבסיס החוקי להפניה לשירות מבחן לנוער הינה בחוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) תשל"א-1971, עלפיו, כש"נעצר קטין או נתגלה בחקירה פלילית כי קיים יסוד להעמיד לדין קטין, תודיע על כך המשטרה לקצין מבחן"⁹⁷ של שירות המבחן לנוער.

קצין מבחן לנוער פותח בחקירה פסיכו-סוציאלית עוד בטרם הוכחה אשמתו של הקטין, וזאת במטרה לעמוד על צרכיו הטיפוליים שיקומיים בלא להמתין לתוצאות המשפט. בהתאם לנסיבותיו, מאפייניו וצרכיו של קטין שעלו מתוצאות האבחון, נבנית עבורו ואיתו תכנית טיפול מותאמת אשר נועדה למנוע הישנות לביצוע עבירות מין. במקביל, מהשלב הראשון בהתערבות נבנית תכנית מוגנות - כשמטרתה למנוע מהקטין מצבים בהם יהיה ללא השגחה אשר יגרמו לו להיקלע למצבי סיכון ולפגוע בפעם נוספת. תכנית המוגנות לנער נבנית עוד בטרם החל בישום בתכנית הטיפול.

⁹⁵ תקנות המבחן (שירותי המבחן) התשי"ט-1959, מסדירות את עבודת שירותי המבחן ותפקידיו של קצין המבחן; פקודת המבחן (נוסח חדש) התשכ"ט-1969, מסדירה את נושא העמדת עבריין למבחן; תקנות המבחן (תסקיר קצין מבחן) התשס"ז-2006 - מסדירות את נושא הגשת התסקירים; חוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול) התשל"א - 1971, ובעיקר: סעיף 20, סעיף 20א, סעיף 20ג, סעיף 22, סעיף 23, סעיף 26, סעיף 30 - מסדירים טיפול ייחודי בקטינים; סעיף 12(א) מסדיר את ההליך החלופי להליך הפלילי.

מקור: בטי חנן, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות למבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא: פעילות משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים בטיפול לנוער עובר חוק, 14 ביוני 2021; שיחת טלפון, אפריל 2021.

⁹⁶ קציני המבחן לנוער במהלך השנה הראשונה לעבודתם מחויבים לקורס הכשרה ייעודי לתפקידם בהיקף של 120-150 שעות. מטרתו של הקורס הנה פיתוח מקצועי ואישי של קצין המבחן באמצעות הקניית ידע, מיומנויות וכלים הנדרשים לעבודתם הייחודית עם קטינים עוברי חוק.

⁹⁷ בחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א - 1971, סעיף 12(א).

בהתאם לנסיבותיו,
מאפייניו וצרכיו של
הקטין הפוגע, שעלו
מתוצאות האבחון
בשירות המבחן
לנוער, נבנית תכנית
מוגנות ותוכנית טיפול
מותאמת, במטרה
למנוע הישנות
לביצוע עבירות מין

למרות שהחוק קובע כי "אין להעמיד לדין קטין שטרם מלאו לו שלוש עשרה שנים ביום הגשת כתב אישום נגדו, אלא לאחר התייעצות עם קצין מבחן",⁹⁸ דהיינו – אין חובת התייעצות של המשטרה עם שירות המבחן לנוער בכל מקרה של קטינים מעל גיל 13 החשודים למעורבות בפליליים, **על פי נוהל עבודה פנימי משותף של משטרת ישראל ומשרד הרווחה, על גורמי המשטרה לערוך התייעצות עם גורמי שירות המבחן לנוער בכל מקרה של חשש לפלילים בקרב קטינים עד גיל 18.**⁹⁹

לאחר התייעצות עם קצין המבחן לנוער במשרד הרווחה ועל בסיס נתונים נוספים שישנם בידי המשטרה, הנלקחים בחשבון בהחלטה על המשך הטיפול במקרה, המשטרה מחליטה אם להמשיך בהליך הפלילי בליווי של משרד הרווחה או שלא לנקוט הליך פלילי נגד הנער ולהעביר את הטיפול בו לשירות המבחן לנוער. **ההחלטה הסופית בדבר המשך הטיפול בתיק של נער החשוד בביצוע העבירה, לאחר חקירה פסיכו-סוציאלית של גורמי שירות המבחן לנוער – הינה ההחלטה של המשטרה.**¹⁰⁰

להלן יוצגו נתונים על מספר בני הנוער הפוגעים מינית שהופנו לשירות המבחן לנוער בשנים 2018-2020 ושיעור קטינים אלה מכלל הקטינים החשודים בביצוע עבירות פליליות שהופנו לשירות המבחן לנוער באותן שנים.

לוח 7: מספר קטינים בגיל האחריות הפלילית החשודים בביצוע עבירות מין שהופנו לשירות המבחן לנוער ושיעורם מכלל המופנים לשירות בשנים 2018-2020			
שנה	2018	2019	2020
מספר המופנים החשודים בעבירות מין ושיעורם מכלל המופנים	647 4%	686 5%	610 5%
מתוכם: מספר המופנים מהחברה הערבית ושיעורם מהמופנים החשודים בעבירות מין	89 14%	93 14%	73 12%

מהנתונים עולה כי:

- למרות שבשנת 2020 מספר המופנים לשירות המבחן לנוער עקב פתיחת תיק במשטרה בגין חשד לעבירת מין קטן ביחס לשנים הקודמות שנבדקו, שיעורם מכלל המופנים לשירות המבחן לנוער נשאר דומה. יתכן שהירידה במספר החשודים בביצוע עבירות מין המופנים לשירות חלה במקביל לירידה בכלל המופנים לשירות בשנה זאת, ויתכן שהסיבה לכך היא שנת מגפת הקורונה, שבה צומצמו מגעים חברתיים ונמשכה ירידה בהיקף הפשיעה הכללי.¹⁰¹

⁹⁸ שם, סעיף 12(ב).

⁹⁹ בטי חנון, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות למבחן לנוער, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא: פעילות משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים בטיפול לנוער עובר חוק, 14 ביוני 2021; שיחת טלפון, אפריל 2021.

¹⁰⁰ עו"ד רחל גרייבין, רפ"ק, ק' יעוץ וחקיקה, מדו רנוער, משטרת ישראל: מדיניות הטיפול בתיקי עבירות מין שנעברו על-ידי קטינים, מכתב – תשובה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 6 בדצמבר 2021; התקבל בממ"מ ב-9 בפברואר 2022.

¹⁰¹ להרחבה ראו: [משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי 2020](#), מאי 2021.

למרות שב-2020 מספר המופנים לשירות המבחן לנוער בגין חשד לעבירת מין קטן ביחס לשנים הקודמות שנבדקו, שיעורם מכלל המופנים לשירות המבחן נשאר דומה

- שיעור הקטינים הערבים שהופנו לשירות המבחן לנוער בגין חשד לעבירת מין נמוך משיעורם באוכלוסייה הכללית ועמד על כ-14% בשנים 2018-2019 ועל כ-12% בשנת 2020. כאמור, שיעורם של קטינים ערבים מכלל החשודים בפגיעה מינית להם נפתח תיק במשטרה עומד על כ-16% (ממוצע של השנים 2017-2021).

על פי נתוני הלמ"ס שיעור הקטינים הערבים בקבוצת הגילאים הרלוונטיים מכלל הקטינים בקבוצת גיל זו נכון לשנת 2020 עמד על כ-24%.¹⁰²

פנינו אל משרד הרווחה בבקשה לנתונים על מספר התסקירים שמוגשים מדי שנה לבית המשפט בעניינם של קטינים פוגעים מינית. מהמשרד נמסר כי אין בידי מספר מדויק של תסקירים שהוגשו; בממוצע מוגשים בין ארבעה לחמישה תסקירים לבתי המשפט לגבי כל קטין שהוגש נגדו כתב אישום. על פי המשרד, ניתן לקבל אינדיקציה על כמות התסקירים לפי מספר ההקראות בבתי המשפט ולפי מספר כתבי אישום שהוגשו. להלן הנתונים על מספר הקראות ראשונות של תסקירים בבתי המשפט בעניינים של קטינים הנאשמים בעבירות מין בשנים 2018-2020:

לוח 8: מספר הקראות תסקירים בדיונים ראשונים בבתי המשפט בעניינים של קטינים הנאשמים בביצוע עבירות מין בשנים 2018-2020 ¹⁰³		
2020	2019	2018
467	467	418

מהנתונים עולה כי מספר ההקראות של התסקירים במהלך 2019 ו-2020 (נתון זהה) גבוה ממספר ההקראות במהלך 2018. אין בידינו הסבר ממה נובעת העלייה במספר בשנים האמורות.

8.2.1 תוכניות הטיפול

תוצאות החקירה הפסיכו-סוציאלית הנערכת לקטין הפוגע מינית על-ידי קצין המבחן לנוער והערכת הצרכים ורמת הסיכון, מסייעים להכוונת ההתערבות הטיפולית כולל קבלת ההחלטה אם הקטין יופנה לטיפול חוץ-ביתי במסגרות של רשות חסות הנוער או יינתן לו הטיפול בשירות המבחן - בקהילה.

הטיפול המרכזי בנערים פוגעים מינית ניתן היום במסגרת הטיפול הקבוצתי. על פי עמותת "על"ם", שמפעילה כיום את כל הקבוצות לטיפול בקטינים פוגעים מינית שמופנים אל הטיפול על-ידי שירות המבחן לנוער, אחת השיטות המקובלות והמרכזיות לטיפול בקטינים שפגעו מינית

¹⁰² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: [שנתון סטטיסטי לישראל מס' 72, 2021](#): לוח 2.3: אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, ממוצע 2020.

¹⁰³ בטי חנן, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות למבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי, השלמת נתונים, באמצעות דוא"ל 21 ביוני 2022.

עמותת "עלם"
מפעילה היום עבור
משרד הרווחה 29
קבוצות לטיפול
בקטינים פוגעים
מינית שמופנים אל
הטיפול על-ידי שירות
המבחן לנוער

היא השיטה של עבודה קבוצתית.¹⁰⁴ מעבר לחשיבות של קבוצת השווים בגיל ההתבגרות, שהופכת את שיטת הטיפול הקבוצתי למתאימה במקרים רבים של עבודה עם בני נוער, העבודה בקבוצה מאפשרת גם לעסוק לעומק וביעילות בתחומי תוכן כמו בושח וסוד, הקשורים במיוחד למאפיינים של עברייני מין.¹⁰⁵ העמותה מתמחה בטיפול בקטינים שלהם התנהגות מינית פוגעת בארץ כבר יותר משני עשורים.¹⁰⁶ משירות המבחן לנוער נמסר כי **לעתים ישנו מקום גם לטיפול הפרטני וישנם גם מקרים בהם ניתנת הדרכה מיוחדת להורים**, כמפורט להלן.

הטיפול הקבוצתי: תכנית הטיפול המרכזית לנערים פוגעים מינית הינה התכנית לטיפול קבוצתי ייעודי לנערים פוגעים מינית אשר גובשה בסיוע של מומחים מארה"ב, הותאמה לתנאים בארץ ע"י גורמי שרות המבחן לנוער ומופעלת כיום בקבוצות של שרות המבחן בקהילה ובמסגרות חסות הנוער. תוכנית הטיפול הקבוצתי מבוצעת הן על ידי קציני מבחן והן על ידי גוף חיצוני, בהתאם לתוצאות מרכז פומבי המתפרסם מעת לעת. ב-2022, התכנית בקהילה ובמסגרות חסות הנוער מופעלת על ידי עמותת על"ם, כאמור. **בתחילת 2022 פועלות בתוכנית 29 קבוצות, מתוכן 19 קבוצות בפריסה ארצית בקהילה ו-10 קבוצות במעונות של הרשות חסות הנוער.** בכל קבוצה מטופלים בין שישה לשמונה נערים. הקבוצה נפגשת פעם אחת בשבוע למשך שעה וחצי. משך הטיפול הממוצע נע בין שנה לשנה וחצי. כאשר צו של בית המשפט קובע טיפול לתקופה שאינו מספיקה לסיום הטיפול, קצין מבחן נוער רשאי להגיש בקשה לבית המשפט להרחבת הצו.¹⁰⁷

שירות המבחן לנוער טרם מסר את מספרם של בני הנוער שמטופלים במהלך השנה בקבוצות, אך לפי החישוב על בסיס המידע שבכל קבוצה מטופלים בין שישה לשמונה בני נוער, ובהנחה שקבוצות אכן פועלות באופן מלא, ניתן להעריך שבכל נקודת הזמן במהלך 2020 טופלו בקבוצות בין כ-170 לכ-230 בני נוער.

על פי מחקר שנערך לבקשת משרד הרווחה ובשיתופו ב-2006, ובמסגרתו נאספו נתונים ומידע על קטינים פוגעים מינית שהשתתפו בתוכניות הטיפול בתקופה שנבדקה (196 קטינים), 4.5% מהקטינים חזרו לבצע עבירות מין.¹⁰⁸

ב-2013 שירות המבחן לנוער ורשות חסות הנוער במשרד הרווחה, בהשתתפות מכון מאיר-רס-ג'וינט-ברוקדייל, התחילו מחקר חלוץ (להלן: פיילוט) למדידת תוצאות תוכנית הטיפול הקבוצתי

¹⁰⁴ אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית, עמותת על"ם, שיחת טלפון, מאי 2022.

¹⁰⁵ ד"ר טליה אתגר, הייתם אבו-הוא: טיפול בקטינים פוגעים מינית במגזר הערבי, פסיכולוגיה עברית, יולי 2018.

¹⁰⁶ אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית, עמותת על"ם, שיחת טלפון, מאי 2022.

¹⁰⁷ בטי חנן, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות המבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי, השלמת נתונים שיחת טלפון, 9 במאי 2022.

¹⁰⁸ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא מדיניות קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

בנערים פוגעים מינית. ב-2017 פרסם מכון ברוקדייל דוח המסכם את הממצאים שעלו בשתי המדידות שבוצעו במסגרת הפיילוט.¹⁰⁹ מטרת הפיילוט הייתה לסייע בפיתוח של כלים לצורך מעקב שוטף אחר תוצאות ההתערבות בקרב המטופלים המשתתפים בתוכנית, וכן לתעד את מאפייני הנערים ואת דרכי ההתערבות. ממצאי המדידה אף הושוו לנתוני מחקר הערכה של קבוצות הטיפול בנערים פוגעים מינית בשירות המבחן לנוער, שנערך ב-2006 (צוין לעיל). בשתי המדידות בפיילוט השתתפו 91 נערים פוגעים מינית שטופלו במסגרת התוכנית של שירות המבחן לנוער לקטינים פוגעים מינית.

במסגרת הפיילוט לא נבדק היקף החזרה של הנערים לעבריינות מין לאחר סיום ההתערבות (רצדיביזם). עם זאת, היקף העבריינות (ובכללה עבירות מין), במהלך תקופת ההתערבות נמדד במסגרתו. 18% מן הנערים ביצעו עבירות מאז הצטרפותם לקבוצה הטיפולית: חמישה נערים ביצעו עבירת מין בתקופה שבה השתתפו בטיפול הקבוצתי, חמישה ביצעו עבירת אלימות ושלושה עבירת רכוש. הממצאים אינם מצביעים על פרופיל מובהק של נערים אלו, מלבד ייחודיות בגיל: 14 מתוך 16 הנערים היו בני 18-19 בעת המדידה השנייה. בקבוצת הגיל הצעירה (עד 18) והמבוגרת (מעל 19) היו שני מקרים בלבד של עבריינות חוזרת. יש לקחת בחשבון כי מדובר במספר קטן של מקרים שנבדקו והממצאים דורשים בחינה נוספת על מנת לקבוע על בסיסם את היקפי החזרתיות לביצוע עבירות מין.

המדידות בפיילוט הראו כי בקרב הנערים שהשתתפו בתוכנית נרשם שיפור במהלך הטיפול הקבוצתי הייעודי: עיקר השינוי היה במודעות למעגל הפגיעה, תחום שנמצא במוקד הטיפול הקבוצתי הייעודי.

להערכת אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית בעמותת "עלם", מרבית בני הנוער שהשלימו טיפול מלא אינם חוזרים על הפגיעה.¹¹⁰

הטיפול הפרטני: מדובר על טיפול משלים לטיפול קבוצתי, או טיפול חלופי במקרים בהם הטיפול הקבוצתי אינו מתאים לנער. הטיפול ניתן במפגשים פרטניים של הנער עם קצין המבחן או העו"ס במעון (אם הנער נמצא במסגרות החסות). בשיחות הטיפוליות ישנה התייחסות גם לתכנים המועלים בקבוצה, למשל: 'המודעות למעגל הפגיעה', זיהוי מצבי סיכון, לקיחת האחריות על הפגיעה והשלכותיה, אמפטיה לנפגע העבירה, מיניות בריאה. בנוסף, ישנה התייחסות להתמודדות החברתית של הנער, הקניית כלים להתמודדות פונקציונלית עם המשימות הנדרשות מתהליך ההתבגרות, ביה"ס, זוגיות וכו'.

מהמשרד לא נמסר מספר בני הנוער שמקבלים טיפול פרטני בימים אלה כטיפול חלופי לטיפול קבוצתי. יצוין כי בפיילוט להערכת תוכנית ההתערבות הקבוצתית (שהוצג לעיל), עלה

¹⁰⁹ טלי טופילסקי, מיכל פיליפוב, טל ארזי: [תוכנית הטיפול הקבוצתי בנערים פוגעים מינית: סיכום ממצאי מדידה בפיילוט "מיזם תוצאות"](#). מכון מאיר-סג"וינט-ברוקדייל, 2017.

¹¹⁰ אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית, עמותת על"ם, שיחת טלפון, מאי 2022.

שכ-95% מכלל הנערים שהשתתפו במחקר, במקביל להשתתפותם בתוכנית קבוצתית קיבלו טיפול גם מגורם נוסף, מעבר לטיפול הקבוצתי הייעודי: 65% מכלל הנערים טופלו פרטנית על-ידי קצין מבחן ו-43% על-ידי עובד סוציאלי שאינו קצין מבחן (בנוסף, 10% טופלו על-ידי פסיכולוג ו-17% קיבלו טיפול פסיכיאטרי. 5% קיבלו טיפול פרטני אחר, כגון טיפול באומנות).¹¹¹ בהקשר לטיפול פרטני נשאלת השאלה עד כמה טיפול כזה יעיל ביחס לטיפול קבוצתי והאם רמת ההכשרה והמיומנויות של קציני המבחן או עובדים סוציאליים אחרים (שאינם קציני מבחן) מתאימה ומספקת למתן טיפול בתחום הייעודי של פגיעה מינית?

הדרכת הורים: ההדרה ניתנת כאשר מתעורר הצורך בהקניית כלים להורים להגברת ההשגחה ההורית והפעלת הסמכות ההורית. הורים אלה משולבים בסדנאות להורים המתקיימות בשרות המבחן וגם בשיחות פרטניות אצל קציני המבחן ולעיתים, הם מופנים לטיפול או הדרכה במסגרת הקהילה.

במסגרת המחקר להערכת התוכנית שצוין לעיל עלה, בהקשר להתערבות במסגרת המשפחה, כי 10% מהנערים קיבלו טיפול משפחתי, והוריהם של 20% מן הנערים קיבלו הדרכה הורית.¹¹² להלן מוצגים נתונים על תוכניות הטיפול שפעלו בארץ בכל אחת מהשנים שבין 2017-2021, בפילוח לפי התוכניות שפעלו בקהילה ותוכניות שפעלו במסגרות השמה חוץ-ביתיות. יצוין כי נתונים משלימים בנוגע לתוכניות הטיפול במסגרות השמה חוץ-ביתיות יוצגו בהמשך הפרק.

לוח 9: קטינים המטופלים בקבוצות לטיפול בהתנהגות מינית בלתי מובחנת ופגיעה מינית ברשות חסות הנוער ושיעורם מכלל המטופלים במסגרות הרשות					
שנה	2017	2018	2019	2020	2021
סה"כ קבוצות טיפול	23	24	25	27	29
קבוצות בקהילה (שיעור מכלל הקבוצות)	13 (56%)	14 (58%)	16 (64%)	18 (66%)	19 (66%)
קבוצות ברשות חסות הנוער	10 (44%)	10 (42%)	9 (36%)	9 (34%)	10 (34%)

מנתוני הלוח עולה כי:

- מספר הקבוצות עלה בהדרגה במהלך השנים שנבדקו ובמיוחד בשנתיים האחרונות. במשרד הרווחה הסבירו כי העלייה נבעה בעיקר מהרחבת מספר הקבוצות על מנת לצמצם את כמות המטופלים בכל אחת מהן בשל המגבלות חברתיות שהתקיימו

¹¹¹ טלי טופילסקי, מיכל פיליפוב, טל ארזי: [תוכנית הטיפול הקבוצתי בנערים פוגעים מינית: סיכום ממצאי מדידה בפיילוט "מיזם תוצאות"](#). מכון מאיר-סג'וונט-ברוקדייל, 2017.

¹¹² שם.

במהלך משבר הקורונה. עם זאת, יש לציין כי נראה שמספר הקבוצות בקהילה התחיל לעלות עוד טרם פריצת המגפה, ב-2019.

- **אפשר לראות כי חלקן של הקבוצות ברשות חסות הנוער, מכלל הקבוצות הטיפוליות, ירד לאורך השנים. בשלב זה אין בידינו מידע נוסף על הגורמים לכך.**¹¹³
 כאן נוסף גם כי לא ברור כיצד ניתן טיפול לנערים בזמן ההמתנה לכניסה למעון נעול.¹¹⁴

טיפול במסגרות רשות חסות הנוער: כאמור, תוכניות הטיפול לקטינים פוגעים מינית מתקיימות הן בקהילה והן במסגרות רשות חסות הנוער של משרד הרווחה במסגרתה ניתן מענה לנערים ונערות המטופלים על-ידי שירות המבחן לנוער הזקוקים לטיפול סמכותי וכופה במסגרת חוץ ביתית. רשות חסות הנוער היא אחת מיחידות מינהל הסיוע לבתי משפט ותקון במשרד הרווחה והביטחון החברתי. הרשות אחראית על טיפול חוץ-ביתי סמכותי-כופה בבני נוער הנתונים במצבים של עבריינות וסטייה חברתית ונמצאים בקצה הרצף הטיפולי-חינוכי, לאחר שכל ניסיונות הטיפול הקודמים בהם לא צלחו.¹¹⁵ **לאחר השמה לאחת המסגרות של הרשות, שירות המבחן לנוער ממשיך ללוות את הקטינים עד לתום תחולת צו בית המשפט המורה על ההשמה.** הפניית הקטינים לרשות חסות הנוער, כמו גם המשך הלווי והמעקב על תפקודו של הקטין במסגרת ההשמה, מעוגנים בנהלים של המשרד.¹¹⁶

להלן הנתונים של רשות חסות הנוער על בני נוער שהשתתפו בתוכניות טיפוליות לפוגעים מינית במסגרות הרשות בשנים 2018-2020:

לוח 10: קטינים המטופלים בקבוצות לטיפול בהתנהגות מינית בלתי מובחנת ופגיעה מינית ברשות חסות הנוער ושיעורם מכלל המטופלים במסגרות הרשות			
2020	2019	2018	סיבת ההפניה לטיפול/שנה
132	122	117	פוגע/ת מינית
12%	12%	10%	
276	235	242	התנהגות מינית בלתי מובחנת
25%	22%	21%	

מנתוני הלוח עולה כי:

¹¹³ בהקשר לנתון זה ניתן לשאול כמה שאלות: האם ישנם בשנים אלה יותר קטינים פוגעים מינית המתאימים לטיפול בקהילה? האם המצב נובע רק משיקולי ההתאמה הטיפולית או שיש סיבות מערכתיות נוספות, כגון: היעדר מקומות פנויים, מתאימים במסגרות הרשות חסות הנוער; היעדר טיפולים מתאימים במסגרת הרשות חסות הנוער או אי-התאמה של מאפייני הקטין להיכנס למסגרות חסות הנוער (למשל, על רקע של מורכבות פסיכיאטרית או התמכרויות)?

¹¹⁴ במשך שנים ישנן רשימות המתנה לקטינים שמופנים למעונות נעולים של רשות חסות הנוער. להרחבה ראו: מריה רבינוביץ, [סוגיות בפעילות המסגרות של רשות חסות הנוער](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יולי 2020.

¹¹⁵ משרד הרווחה והביטחון החברתי, [רשות חסות הנוער](#), כניסה אחרונה: מאי 2022.

¹¹⁶ רשות חסות הנוער, שירות המבחן לנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי: נוהל עבודה משותף בין שירות המבחן לנוער לבין רשות חסות הנוער, 27 בדצמבר 2011. נשלח על-ידי בטי חנן, קצינת מבחן ראשית לנוער, מנהלת שירות למבחן לנוער, 9 במאי 2022.

- מדי שנה מטופלים במסגרות רשות חסות הנוער יותר מ-350 בני נוער עם התנהגות מינית בלתי מובחנת ופוגעת: כשליש מהם – מטופלים בגין פגיעה מינית ושאר – בגין התנהגות מינית בלתי מובחנת. קטינים אלה מהווים יחד כשליש מכלל המטופלים של רשות חסות הנוער מדי שנה בשנים שנבחנו.

- בשנת 2020 מספר המטופלים בתוכנית לפוגעים מינית במסגרות הרשות גדל ביחס לשנים הקודמות – 2018 ו-2019. כמו כן גם שיעור מטופלים אלה מכלל המטופלים במסגרות של הרשות עלה.

בנוסף לקבוצות הטיפוליות שצוינו לעיל, ברשות פועל הוסטל (הוסטל חברותא), המיועד לנערים פוגעים מינית מהמגזר הדתי-חרדי בגילאי 13-20. הנערים מגיעים להוסטל לתקופה של שנה וחצי עד ארבע שנים. רוב הנערים מגיעים להוסטל עם תנאים מגבילים וחייבים בליווי, על כן הרוב המוחלט של המענים ניתנים בתוך מתחם ההוסטל. ההוסטל מייצר מרחב טיפולי עבור הנערים המאפשר השגחה מחד ומאידיך, הפנמת הגבולות וזיהוי הדפוסים הפוגעניים. המענים כוללים: טיפול פרטני, השתתפות בקבוצה טיפולית הממוקדת בטיפול בפוגעים מינית, התערבות משפחתית, השכלה דרך פרויקט היל"ה – 12 שנות לימוד ויחידות בגרות, פעילויות חינוכיות, הכשרה תעסוקתית טכנולוגית, מעקב פסיכיאטרי וכו'. נכון לנובמבר 2021 שהו בהוסטל 15 נערים; במקום 18 מכסות מאושרות לקליטת בני נוער.¹¹⁷

יעילות תוכניות התערבות: ממשד הרווחה נמסר כי פותח כלי למדידת תוצאות ההתערבות עם נערים פוגעים מינית שמשתתפים בקבוצות טיפוליות-ייעודיות והוא אמור להיות מוטמע בחודשים הקרובים ברשות המבחן לנוער. הכלי ישמש כתומך החלטות שיסייע לקצין המבחן לנוער להעריך את התקדמותו של הנער במהלך הטיפול וגם לקראת סיומו ובתוך כך, להעריך את מצבו ואת הצורך בהמשך הטיפול ובדיוק המענים עבורו.

תקציב התוכנית

להלן יוצגו נתונים של שירות המבחן לנוער על עלות הקבוצות הטיפוליות לנוער פוגע מינית. כאמור, תוכניות טיפוליות לקטינים פוגעים מינית מופעלות על ידי עמותת על"ם, בקהילה ובמסגרות חסות הנוער. המכרז לאיתור מפעילי התוכניות מתפרסם פעם בחמש שנים. המכרז האחרון התקיים בשנת 2018, במסגרתו שונו התעריפים ועלויות התוכניות. התעריפים החדשים נכנסו לתוקף ב-2019. מכאן, ניתן לראות בטבלה להלן את הגידול בתקציב של התוכניות החל משנה זו. להלן הנתונים:

¹¹⁷ אלינה שוורצמן, מרכזת תחום כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי; מענה לבקשת מידע של יונת מיזל, ממ"מ, בנושא: פנימיות לילדים באחריות משרד הרווחה בחברה הערבית, באמצעות דוא"ל; התקבל בממ"מ ב-10 בנובמבר 2021.

לוח 11: תקציב תוכניות טיפוליות לקטינים פוגעים מינית בקהילה ובמסגרות חוץ-ביתיות, אלפי ש"ח, 2017-2021					
שנה	2017	2018	2019	2020	2021
תקציב	2.106	2.161	2.622	2.714	3.082

מנתוני הלוח ניתן לראות כי תקציב הקבוצות הטיפוליות גדל בכ-50% משנת 2017 עד ל-2021. כאמור, ב-2019 התעדכן התעריף ועלות הפעלת הקבוצות הטיפוליות עלתה.

8.3 טיפול בקטינים פוגעים מינית במרכזי טיפול אזוריים לילדים ובני נוער נפגעי פגיעות מיניות

קטינים שכלפיהם הוחלט שלא לנקוט הליכים פליליים בגין התנהגות המינית לא מותאמת או פוגעת מופנים על-ידי גורמי המחלקות לשירותים חברתיים ביישובם למרכזים אזוריים לילדים ולבני נוער נפגעי פגיעה מינית (להלן גם: מרכזים אזוריים),¹¹⁸ שכיום מטפלים גם בילדים ובבני נוער עד גיל 18 המפגינים התנהגות מינית שאינה מותאמת לגילם או התנהגות מינית פוגעת ובבני משפחותיהם, מכל המגזרים.¹¹⁹ כיום פועלים ברחבי הארץ 21 מרכזים אזוריים הפרוסים ברחבי הארץ. הפעלת המרכזים מוסדרת במסגרת מרכזים פומביים המפורסמים על ידי המשרד וכיום מופעלים עבור המשרד על ידי שמונה עמותות.

לרשויות המקומיות או האזוריות שאין בהן או בקרבתן מרכז טיפול מקציב משרד הרווחה תקציב למימון טיפולים בידי מטפלים פרטיים, המהווים אפיק משלים למרכזי הטיפול.¹²⁰ על פי משרד הרווחה, הטיפול ניתן במרכז או בשלוחה טיפולית קרוב למקום מגוריו של הילד ומשפחתו.

משך הטיפול נקבע על פי צרכי הילד ומשפחתו. על פי רוב, מדובר בטיפול פעם בשבוע לילד, ומפגש עם ההורים פעם בשבועיים. ניתן לחזור לקבלת טיפול חוזר בגיל מאוחר יותר היה ומתעורר הצורך. טיפול שאורך למעלה משנה טעון אישורה של המפקחת על המרכז מטעם משרד הרווחה.¹²¹

לדברי המפקחת הארצית על פעילות המרכזים, עו"ס איזבל שרי-לוי, כמחצית מהילדים ובני הנוער המטופלים במרכזים בגין פגיעה מינית - נפגעו מקטין, שבחלק גדול מהמקרים קרוב לגיל הנפגע.¹²²

על פי רוב, במרכזים מטופלים קטינים אשר פגעו באחיהם הקטינים בתוך המשפחה, מה שמאפשר לטפל בכל חלקי המשפחה (הנפגעים, הפוגעים וההורים) תחת קורת גג אחת. כמו

¹¹⁸ מידע נוסף על פעילות המרכזים ניתן לראות בתוך: ד"ר יסכה מוניקנדס - גבעון: מרכזים לטיפול בקטינים נפגעי אלימות מצד בגירים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פברואר 2021.

¹¹⁹ משרד הרווחה והביטחון החברתי: מכרז פומבי מס' 106/2021: הפעלת מרכזי טיפול אזוריים לילדים ובני נוער נפגעי פגיעות מיניות, במחוז הצפון, מחוז המרכז ומחוז ירושלים, ינואר 2021.

¹²⁰ דוח מבקר המדינה 69ב: היבטים בטיפול המדינה בעבריינות מין כלפי קטינים, מאי 2019; עמ' 173.

¹²¹ משרד הרווחה והביטחון החברתי: מרכזים אזוריים לטיפול בפגיעות מיניות לילדים ובני נוער, כניסה אחרונה: מאי 2022.

¹²² איזבל שרי לוי, מפקחת ארצית לפגיעות מיניות בילדים ובני נוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי; בתוך: פרוטוקול מס' 12 מדין הוועדה לרצח הילד בנושא: הצגת מסקנות הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות, 19 באוקטובר 2021.

כן, מטופלים במרכזים קטינים נוספים אשר הפגינו התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת במסגרת בית הספר, פנימייה, במשפחה המורחבת ועוד.

בהקשר לטיפול בפגיעה בין האחים, יצוין כי בעמותת "עלם" מציינים כי לפעמים גורמי שונים מטפלים בילדים פוגעים ובילדים שנפגעו מאותה משפחה. הדבר גורם לכך שאין קשר בין גורמי הטיפול, אין תיאום בין התהליכים הטיפוליים שמתרחשים באותה משפחה והדבר פוגע ברצף הטיפולי למשפחה כולה. לטענת העמותה, התפיסה של טיפול משפחתי המשלב בין הטיפול בנפגע ובפוגע מאותה המשפחה, ובשאר חברי המשפחה, עדיין לא הוטמעה בכל המרכזים אזוריים: ישנם מרכזים שבהם מקבלים את האחים הפוגעים בנפרד מהאחים הנפגעים; ישנם גם מרכזים שכלל לא מקבלים את האחים הפוגעים לטיפול.¹²³ בנושא זה נוסף כי גם בעמותה "בית לכל ילד", שמפעילה חמישה מרכזים אזוריים, פועלים ליצירת תיאום בטיפול במקרים של פגיעה מינית בין אחים. בעמותה פותח מודל לשילוב בין טיפול בילדים פוגעים לבין טיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית. עיקרון ראשון של המודל נוגע לשילוב מקצועי אפקטיבי שיאפשר עבודה מתואמת ויצירת רצף טיפולי בין מצבים של היפגעות ופגיעה. לצד חשיבות השילוב, העיקרון השני נוגע לשימור המומחיות שבפרקטיקה של טיפול בנפגעים וטיפול בפוגעים – חשוב שהטיפול בילדים הפוגעים במרכזי העמותה השונים ישמור על מקומו הייחודי ומעמדו המקצועי בתוך המערך השוטף של יחידת הטיפול בנפגעים.¹²⁴

נוסיף גם כי במסגרת המענה של משרד הרווחה על פנייתנו בנושא, לא התקבל נוהל העבודה של המרכזים. מהמשרד נשלח מכתב עדכני להפעלת מרכזי טיפול אזוריים, בו מפורטות דרישות למפעיל כגון: סוג האוכלוסייה המטופלת במרכזים, רמת ההכשרה של המטופלים, תעריפים והיקף טיפולים. בדרישות המכתב אומנם עולה באופן ברור שהטיפול יינתן גם לבני משפחתו של הקטין הפוגע, אך לא פורט שם באיזה אופן.¹²⁵

תחילת הטיפול בנער שהוא מעל גיל האחריות הפלילית, היא כאמור בכפוף לבירור שהנער לא הובא בפלילים בגין עבירות מין טרם תחילת הטיפול במרכז, אך לעיתים גם במהלכו, ככל שמעמדו המשפטי של הנער משתנה.

יצוין גם כי השתתפות בטיפול נערכת בהתאם להסכמתו של קטין ושל משפחתו לטיפול. נשאלת השאלה מה קורה במקרים בהם אחד מהם מסרב לטיפול? והאם יש דרך לגורמי הרשויות לוודא שקטינים אלה אינם חוזרים על מעשים דומים בהמשך חייהם?

¹²³ אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית, עמותת על"ם, שיחת טלפון, מאי 2022.

¹²⁴ ד"ר חניתה קושר: מודל לשילוב בין טיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית לבין טיפול בילדים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת, עמותת בית לכל ילד, פברואר 2020; עמ' 17.

¹²⁵ משרד הרווחה והביטחון החברתי: מכתב פומבי מס' 106/2021: הפעלת מרכזי טיפול אזוריים לילדים ובני נוער נפגעי פגיעות מיניות, במחוז הצפון, מחוז המרכז ומחוז ירושלים, ינואר 2021.

השתתפות בטיפול
נערכת בהתאם
להסכמתו של קטין
ושל משפחתו לטיפול.
נשאלת השאלה מה
קורה במקרים בהם
אחד מהם מסרב
לטיפול? וכיצד ניתן
להפחית את הסיכוי
לחזרה על עבירות
אלה?

להלן הנתונים על קטינים פוגעים מינית שטופלו במרכזים בין השנים 2018-2020. לפני הצגת הנתונים נציין כי על פי משרד הרווחה, בשנים 2018-2020, טרם השלמת הפריסה הארצית של מרכזי טיפול (למשל, בסוף 2020 פעלו ברחבי הארץ 19 מרכזים;¹²⁶ בשנת 2018 - 13 מרכזים¹²⁷), ועל מנת לכלול את הטיפול בקטינים בעלי התנהגות מינית פוגעת, אחוז ניכר מהטיפולים היה ניתן באמצעות מטפלים פרטיים המתמחים בתחום טיפול זה, ולא במסגרת מרכזי הטיפול. זאת במסגרת שיטת מימון המכונה "קופות טיפול". מהמשרד לא נמסרו נתונים על המטופלים ב"קופות טיפול" לפי גיל הקטין, והנתונים כללו גם קטינים מתחת לגיל 12; הנתונים לפי גיל המטופל נמסרו על קטינים פוגעים מינית שמטופלים במרכזים: **בשנים 2018-2020 טופלו בסה"כ 583 קטינים, שרובם, על פי משרד הרווחה, מעל גיל 12 ורובם - בני; בשנים האמורות טופלו במרכזים אזוריים 464 קטינים בגילאי 12 עד 18**. לא ידוע לנו האם יש חפיפה בין הנתונים ומה היקפיה. להלן הנתונים:

לוח 13: מספר מטופלים קטינים פוגעים מינית המטופלים ב"קופות הטיפול" ובמרכזים אזוריים לטיפול בפגיעות מיניות לילדים ובני נוער, לפי גיל			
2020	2019	2018	
78	272	233	מטופלים ב"קופות טיפול" כל הגילאים (3 עד 18)
244	139	81	מטופלים במרכזים אזוריים (בני 12 ומעלה)
89	53	31	13-12
85	46	31	15-14
70	40	19	17-16
29%	29%	23%	שיעורם מכלל המטופלים

מנתוני הטבלה עולה כי:

- מספר הקטינים פוגעים מינית שטופלו במרכזים אזוריים גדל עם השנים. עליה זו התרחשה, כאמור, בעקבות פתיחת המרכזים החדשים לאורך השנים. בהתאמה, היקף הקטינים המטופלים ב"קופות טיפול" - יורד.

בהקשר להיקף המטופלים פוגעים מינית, במשרד הרווחה ציינו כי מאז כניסת תחום הטיפול בילדים ובני נוער בעלי התנהגות מינית לא מותאמת ו/או פוגעת לסל השירותים הקיימים במרכזים, חלה עליה מתמדת במספר המטופלים והשירות הורחב בכל שנה, מה שמעיד על נחיצותם.

- מספר המטופלים ב-2019 גדול ביחס למספר המטופלים ב-2018; ב-2020 מספר המטופלים שוב יורד. יתכן שירידה זו מתרחשת בעקבות משבר הקורונה. על מנת לבחון מגמות ברורות יש להמשיך ולעקוב אחר הנתונים בשנים הבאות.

¹²⁶ ד"ר יסכה מוניקנדם - גבעון: מרכזים לטיפול בקטינים נפגעי אלימות מצד בגירים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 9 בפברואר 2021.

¹²⁷ דוח מבקר המדינה 69ב': היבטים בטיפול המדינה בעבריינות מין כלפי קטינים, מאי 2019; עמ' 175.

על פי נתונים נוספים שנשלחו ממשרד הרווחה, **רוב המטופלים הנם בנים. כשליש מהמטופלים במרכזים אזוריים ב-2019-2020 פגעו באח או אחות; וכשליש מהמטופלים הנוספים - פגעו בתלמיד/ה במסגרת חינוכית.**

תקציב הטיפול בקטינים פוגעים מינית במרכזים אזוריים

ביולי 2014 הועבר למשרד הרווחה, לראשונה, תקציב ייעודי לטיפול בקטינים בעלי התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת, וזאת בנוסף לתקציב לטיפול בילדים ובני נוער שנפגעו מינית. להלן הנתונים על תקציב המיועד למרכזים האזוריים לטיפול בקטינים בני 12 ומעלה הפוגעים מינית. יצוין כי לא מדובר על כלל התקציב שמושקע מדי שנה בטיפולים מסוג זה, מאחר שכאמור ישנם גם קטינים המטופלים ב"קופות הטיפול", והמשרד לא מסר לנו נתונים על התקציבים שהושקעו בטיפולים אלה. לפיכך, מהנתונים שיוצגו להלן לא ניתן ללמוד על היקף התקציב המלא לטיפול האמור, אלא רק על הטיפולים שנערכים במרכזים אזוריים. עם זאת, מאחר שידוע לנו שחלק גדול מהקטינים שטופלו ב"קופות טיפול" עברו במהלך השנים שנבדקו לטיפול במרכזים אזוריים, הנתונים על התקציב משנת 2020 יכולים להוות אינדיקציה לסדר הגודל של התקציב העיקרי לטיפול בקטינים פוגעים מינית שלא נכנסו לטיפול שירות המבחן לנוער ומטופלים במרכזים אזוריים.

לוח 14: תקציב הטיפול בקטינים פוגעים מינית במרכזים אזוריים לטיפול בפגיעות מיניות לילדים ובני נוער, אלפי ש"ח		
2020	2019	2018
3,263,000	1,441,000	960,624

מנתוני הטבלה עולה כי התקציב השנתי של המרכזים גדל באופן ניכר עם השנים – יותר מפי שלוש. דבר נבע מהתרחבות הפעילות של המרכזים בשנים אלה. כאמור, במהלך 2018 פעלו בארץ 13 מרכזים, ב-בסוף 2020 פעלו 20 מרכזים (היום פועלים 21 מרכזים).

8.4 סוגיות במתן טיפול לקטינים עם התנהגות לא מותאמת או פוגעת במסגרת שירותי הרווחה

מרכז המחקר והמידע של הכנסת ביקש לפרט אתגרים עמם מתמודדים גורמי הרווחה בכל הנוגע לטיפול בקטינים עם התנהגות מינית לא מותאמת או פוגעת. להלן כמה סוגיות שהועלו על-ידי גורמי הרווחה וגורמים נוספים העוסקים בתחום:

- **אי-התאמה של התוכניות לבני נוער עם מוגבלות:** נערים שעברו עבירות מין ושיש להם קשיים קוגניטיביים, אוטיזם, בעיות פסיכיאטריות (שמאפשרות העמדה לדין), ברובם אינם מתאימים להשתלב במסגרות רשות חסות הנוער ולעבור שם טיפול לקטינים עוברי עבירות מין. לפיכך, גורמי משרד הרווחה בוחנים צורך בפיתוח מסגרות ייעודיות לטיפול בהתנהגותם המינית הפוגעת, המותאמת למצבם, שתכלול גם תכנית מוגנות להם ולסביבתם.

גם גורמי הפרקליטות העלו בפנינו סוגיית היעדר מענים מספקים לקבוצת אוכלוסייה זו, וצינו שהמחסור קיים גם במענים בהתאמה מגזרית.¹²⁸

• **מחסור במטפלים בפגיעה מינית:** במשרד הרווחה מציינים כי שירותי הרווחה נתקלים במחסור במטפלים המעוניינים להתמחות בתחום הטיפול בקטינים פוגעים מינית, בעיקר בקטינים שבגיל האחריות הפלילית. בין היתר, ישנו מחסור בכוח אדם דובר ערבית, שמורגש במיוחד בחברה הבדואית בדרום (בקבוצות לפוגעים מינית לנערים בחברה הערבי מונחות בשפה הערבית).¹²⁹

כאן נוסף כי לא ברור אם יש תוכנית הכשרה פורמלית אחידה לאנשי מקצוע בתחום הטיפול בפוגעים מינית. ההכשרה ניתנת היום על-ידי גורמים שונים, בהתאם להסכמות של המומחים בתחום על תכני ההכשרה. כך, ישנם קורסים שמעוברים על-ידי עמותות שמפעילות מרכזים אזוריים או קורסים במוסדות מוכרים על ידי משרד הרווחה, החינוך והבריאות, של מכון "חרוב" או אשלים".¹³⁰ משיחה עם ד"ר אתגר, לשעבר מנהלת תחום פגיעה מינית בעמותת "עלם" ובין מייסדי הטיפול בקטינים פוגעים מינית בארץ, עולה כי מצב זה מייצר אי-אחידות הן בתכנים הנלמדים והן ברמת המומחיות של המטפלים.¹³¹

• **מחסור מענים בפנימיות לילדים ונוער בסיכון:** מחסור במומחים בתחום הטיפול בקטינים הפוגעים מינית קיים גם בפנימיות של משרד הרווחה. במשרד הרווחה מסבירים כי למרות שיש תקני כוח אדם טיפולי בכל אחת מהפנימיות, חלק ניכר מהמטפלים המומחים בתחום אינם מוכנים להיות מועסקים במסגרת התקינה של אנשי המקצוע בפנימיות ומעדיפים לתת טיפולים בתשלום פרטי. לצד זה, ילדי פנימיות (שאינן פנימיות של רשות חסות הנוער), הזקוקים לטיפול בתחום של פגיעה מינית והתנהגות מינית לא מותאמת, אינם יכולים לקבל טיפול מחוץ לפנימיה - במרכזים אזוריים, עקב "כפל הועדות": קטין שמקבל "הועדה" למסגרת רווחה לא יכול לקבל "הועדה" לטיפול במסגרת אחרת של משרד הרווחה וצריך לקבל את כל השירותים במסגרת הפנימיה.¹³²

על פי משרד הרווחה, במשרד פועלים כיום להרחבת השירותים של מרכזי הטיפול האזוריים למסגרות חוץ-ביתיות. כאמור, המרכזים הוקמו על מנת להעניק שירותי טיפול לקטינים המתגוררים בקהילה. עם התפתחות המומחיות בטיפול בתחום קטינים נפגעים

¹²⁸ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער וקטינים, פרקליטות המדינה, מענה לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 במרץ 2022.

¹²⁹ עו"ד ורדה רפפורט, ס/מנהלת שירות המבחן לנוער, מינהל תקן וסיוע לבתי המשפט, משרד העבודה והשירותים החברתיים; בתוך: פרטוקול מס' 94 מדיון בוועדת ביטחון הפנים של הכנסת בנושא: [הצעת חוק מגבלות על חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה \(תיקון - הרחבת סמכות בית המשפט בנושא קטינים\), התשפ"ב-2021 - הכנה לקריאה ראשונה](#) [...], 23 במאי 2022.

¹³⁰ משרד הרווחה והביטחון החברתי: מרכז פומבי מס' 106/2021: הפעלת מרכזי טיפול אזוריים לילדים ובני נוער נפגעי פגיעות מיניות, במחוז הצפון, מחוז המרכז ומחוז ירושלים, ינואר 2021.

¹³¹ ד"ר טליה אתגר, הייתם אבו-הוא: [טיפול בקטינים פוגעים מינית במגזר הערבי](#), פסיכולוגיה עברית, יולי 2018.

¹³² אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית, עמותת על"ם, שיחת טלפון, מאי 2022.

ופוגעים מינית במסגרת המרכזים, השירות יפותח ויותאם בהמשך גם לצרכי קטינים השוהים במסגרת חוץ-ביתיות, מאחר ובחלק מהמסגרות תחום הטיפול בטרואמה מינית כיום מוגבל בהיקפו, כאמור.

• **אבחנה בין צו טיפול לצו ענישה בהפנייה של קטין פוגע מינית למעון נעול:** גורמי

הפרקליטות סבורים כי לא ניתן ביטוי מספק לאבחנה בין סוגי הצווים השונים שמכוחם נשלח הקטין הפוגע למעון נעול, כחלק מגזר דינו. הכרעתו של בית המשפט ניתנת בהתאם לחומרת המעשים שביצע הקטין, ושיקולים כמו הרחקת הקטין מהסביבה, המסר לנפגע ועוד. בפרקליטות מסבירים כי עם סיום משפטו וגזירת דינו, יכול הקטין להישלח למעון נעול כדרך ענישה (הקטין נשלח למעון לאחר הרשעה וכחלופה למאסר, על פי הוראת סעיף 25 א לחוק הנוער). לעומת זאת, כדרך טיפול הקטין נשלח למעון ללא הרשעה ולא כחלופה למאסר. נקודת האיזון בין כלל שיקולי הענישה, אותה קובע בית המשפט, שונה בשני המקרים ולכך צריך שיינתן ביטוי גם בתוך המסגרת עצמה, למשל בנושא יציאה לחופשות וביחס לפרק הזמן המינימלי בו צריך לשהות הקטין טרם במרחב הנעול שבתוך המעון הנעול.

• **היעדר טיפול מקדים בצרכים של קטינים פוגעים מינית לפני כניסתם לטיפול ייעודי:**

בסניגוריה הציבורית סבורים כי ישנם מקרים בהם קטינים זקוקים לטיפול מקדים בקשיים שלהם (כגון: הפרעות קשב, טראומה שנגרמה על-ידי פגיעה מינית שעברו בעצמם) לפני כניסתם לטיפול ייעודי. מצב בו לא טופלו קשיים אלה לפני כניסתם של הקטינים לטיפול ייעודי עשוי לפגוע בהצלחתו.

כמו כן, רמת ההכחשה ביחס לביצוע עבירת מין או פגיעה מינית של קטינים גבוהה וישנם מקרים בהם הקטין מודה במעשה רק לאחר פרק זמן מסוים. כל עוד קטין לא מודה במעשיו הוא אינו יכול להיכנס לטיפול ייעודי. יתכן שיש צורך בפיתוח כלים וטיפולים שניתן לתת לקטינים כאלה לפני כניסתם לטיפול ייעודי.¹³³

• **מורכבות הטיפול בפגיעה מינית בין אחים:** הטיפולים בקטינים פוגעים מינית הם

מורכבים, ומורכבות רבה עוד יותר מתעוררת בייחוד בטיפולים בעקבות פגיעה מינית בין אחים קטינים בתוך אותה משפחה.¹³⁴ במקרים כאלה נדרשת התייחסות מעמיקה להתנהלות המשפחה כולה, אשר על פי רוב, מהווה את הבסיס להיווצרות מקרי

¹³³ עו"ד רחל דניאלי, ממונה ארצית על ייצוג נוער, ענת משיח, ממונה בכירה ממשק טיפולי שיקומי, הסניגוריה הציבורית הארצית, משרד המשפטים, שיחת טלפון, 13 ביוני 2022.

¹³⁴ שם ורועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

הפגיעה.¹³⁵ כאמור, לטענת עמותת על"ם, התפיסה של טיפול משפחתי המשלב בין הטיפול בנפגע ובפוגע מאותה המשפחה, ובשאר חברי המשפחה, עדיין לא הוטמעה בכל המרכזים האזוריים: ישנם מרכזים שבהם מקבלים את האחים הפוגעים בנפרד מהאחים הנפגעים והדבר גורם לחוסר תאום בין התהליכים הטיפוליים באותה המשפחה; ישנם גם מרכזים שכלל לא מקבלים את האחים הפוגעים לטיפול.¹³⁶

9. טיפול בקטינים פוגעים מינית במתקנים של שירות בתי הסוהר¹³⁷

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל שירות בתי הסוהר (שב"ס), המספק שירותי שיקום, טיפול, חינוך ועוד לקטינים שנמצאים במעצר או נדונו למאסר בגין עבירות שביצעו ושוהים במסגרות שבאחריות השב"ס.

להלן נתוני שב"ס על קטינים שהיו במתקני שב"ס בשנים 2018 עד 2021 בגין חשד או הרשעה בביצוע עבירות מין. יצוין כי הנתונים כוללים גם אסירים ועצורים היו מוגדרים כ"קטינים" רק בחלק משנה מסוימת. כמו כן הנתונים כוללים את כל האסירים והעצורים שעברו במהלך כל אחת מהשנים במתקני שב"ס ולא רק בנקודת זמן מסוימת.

לוח 15: קטינים שהיו בשנים 2018 עד 2021 במתקני שב"ס בגין החשד/הרשעה בביצוע עבירות מין			
שנה	עצורים	שפוטים	סה"כ
2018	102	12	114
2019	90	8	98
2020	81	8	89
2021	76	7	83

מנתוני הלוח עולה כי בין השנים שנבדקו יש ירידה במספר הקטינים העצורים והאסורים ששהו במתקני השב"ס בגין עבירות מין. לא ידוע לנו בשלב זה מהן הסיבות לירידה.¹³⁸

¹³⁵ רועי בן נעים, מנהל תחום קשרי כנסת וממשל, משרד הרווחה והביטחון החברתי, מענה לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022, התקבל בממ"מ ב-2 בפברואר 2022.

¹³⁶ אמיר דלומי, מנהל תחום הטיפול בפגיעה מינית, עמותת על"ם, שיחת טלפון, מאי 2022.

¹³⁷ אם לא יצוין אחרת, מידע בפרק זה מתוך: שירות בתי הסוהר, מכתב בנושא: מענה למרכז המידע של הכנסת – קטינים פוגעים מינית, 19 בינואר 2022; התקבל בממ"מ ב-24 בינואר 2022, באמצעות דוא"ל.

¹³⁸ כאן נוסף כי במהלך שנת 2020 הוכרז על פיילוט בין-משרדי לשחרור קטינים ממאסר ומעצר, בראשות משרד המשפטים, ומטרתו בניית תוכנית חזרה הדרגתית ומבוקרת לחברה. במסגרת הפיילוט, מתקיים תיאום בין שירות מבחן, שירות בתי הסוהר, והרשות לשיקום האסיר, והקטין מלווה על-ידם באופן רציף מיום מעצרו ועד לאחר שחרורו ממאסר. בשלב המעצר, קציני המבחן מתכללים את ההליך בו מצוי הקטין, אוספים נתונים (כגון מידע ממסגרות חינוך של קטין, רווחה, רשות מקומית), ובונים תכנית טיפול התואמת את צרכיו. זאת, בהשתתפות הקטין, בני משפחתו, גורמי רווחה, נציגי השלטון המקומי, חסות הנוער וכל מי שיש בידיהו לתרום בשיח טיפולי במטרה למצוא עבור הקטין חלופת מעצר תואמת את צרכיו. בשלב השני, וככל שהקטין נדון למאסר, נציגי הרשות לשיקום האסיר הופך להיות הגורם המתכלל, בשיתוף קצין המבחן אשר ליווה את הקטין עד כה, על מנת לבנות עבור קטין תכנית שחרור ממאסר אשר תיתן מענה לצרכיו ולרצונותיו. תכנית השיקום נבנית עבור כל הקטינים המעוניינים והמתאימים לכך (גם בשחרור מוקדם וגם אחרי מאסר מלא).

מדיניות הטיפול והשיקום בשב"ס מוגדרת בנוהל "הפעלת מערך העבודה הסוציאלית בשב"ס". הנוהל מפרט את עיקרי הטיפול והשיקום, המבוססים על ההתאמה לאבחון הצרכים הטיפוליים ובמקרה של אסירים שפגעו מינית – נלקחת בחשבון גם הערכת המסוכנות המינית.¹³⁹

בבית סוהר "אופק" לקטינים מתקיים תהליך אבחון פסיכו-סוציאלי על-ידי עובדים סוציאליים, הכולל בניית תוכנית רב-מקצועית המשלבת את כל היבטי הטיפול, החינוך והשיקום לכלל הנערים. הנער מלווה על-ידי העובד הסוציאלי מעת קליטתו ועד שחרורו. כל נער משולב ברצף טיפולי המתאים לצרכיו, כאשר אורך מאסרו נלקח בחשבון. **בשב"ס מציינים כי מאז 2017 לא עלה צורך למתן מענה ייעודי לבני נוער פוגעים מינית בשל צורך בטיפולים מכינים מקדימיים לטיפול ייעודי, בהם שולבו בני נוער, יתרות מאסר קצר והיעדר המוטיבציה של חלק מהנערים.** לרוב, לפני שנערים מטופלים בטיפול קבוצתי ייעודי לפוגעים מינית, קיים צורך לטפל בצרכים קודמים, כגון: ייצוב מצב נפשי והתנהגותי, הגברת מוטיבציה לטיפול, בעיות של שימוש בחומרים וצרכים ייחודיים נוספים. כמו כן, מהתשובה של שב"ס עולה תמונה לפיה בשל תקופות מעצר קצרות, אחרי הטיפול בצרכים קודמים של האסירים, לא נשאר מספיק זמן לשלב קטינים פוגעים מינית בטיפול ייעודי.

להלן נתונים של שב"ס על קטינים שריצו מאסר בגין עבירות מין בכלא "אופק" בין השנים 2018 ל-2020, לפי סוג הטיפול שקיבלו. נקדים ונאמר שמדובר על 12 קטינים בלבד.

לוח 16: קטינים ריצו מאסר בגין עבירות מין בכלא "אופק" בין השנים 2018 ל-2020, לפי סוג הטיפול שקיבלו				
שנה	מספר נערים	סוגי הטיפול שקיבלו		
		טיפול ייעודי לפוגעים מינית	השתתפו בתוכנית למיניות בריאה	טיפול אחר: התמכרויות, אלימות, הפרעות קשב ועוד
2018	8	---	5	14
2018	7	---	2	5
2020	4	---	2	4
סה"כ	12	---	9	23

מתוך 12 נערים אלה – שלושה חזרו למאסר בהמשך, שניים מהם – אחרי מאסר מלא ואחד – אחרי שחרור מוקדם. לא פורט בגין איזה עבירות הם חזרו לכלא; אין להסיק מהנתונים על שיעורי הרצדיביזם.

משב"ס נמסר גם כי לא נערכו הערכות לקבוצות שפעלו בשנת 2017 (כאמור, השנה האחרונה בה התקיים טיפול ייעודי לקטינים פוגעים מינית ב"אופק"), אך מבדיקה פרטיות של תיקי משתתפי הקבוצה עלה כי ארבעה זכו לשחרור מוקדם והמשך תוכנית שיקומית, ואף אחד מהמשתתפים בתוכנית לא חזר (עד תחילת 2022) למאסר.

¹³⁹ שירות בתי הסוהר, [בוהלי חטיבת תקון: הפעלת מערך העבודה הסוציאלית בשב"ס](#), 1 בינואר 2000; עדכון אחרון: 8 ביולי 2021.

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל גורמי השב"ס בשאלה על מספר עברייני מין שהיו קטינים בעת ביצוע העבירה, שמצויים היום בפיקוח ובמעקב של יחידת צור (היחידה הייעודית להגנה על הציבור מפני ביצוע עבירות מין חוזרות מקרב עברייני מין הנמצאים בפיקוח), בהתאם להוראות חוק הגנה על הציבור מפני ביצוע עבירות מין, התשס"ו - 2006. בפנייה זו שאלנו על השיעור שלהם מכלל המפוקחים ועל רמות המסוכנות שלהם.

מיחידת צור נמסר כי היחידה מפקחת על בגירים מגיל 19 ומעלה ואינה מבצעת מעקב על תאריך ביצוע העבירה אלא רק מעת כניסתו לפיקוח ועד סיום הליך הפיקוח. לפיכך, אין בידי היחידה את הנתונים המבוקשים. מהיחידה נמסר עוד כי מוכרים מקרים בהם המפוקח ביצע את עבירת המין בהיותו בגיל 17 (קטין), ריצה את מאסרו שנים רבות (לעיתים 15 ואף 20 שנה) וכנס לפיקוח בהיותו בגיר בגיל 30 ומעלה. עוד נמסר מהיחידה כי היא פועלת על פי הקריטריונים לכניסה לפיקוח, בהם: אזרחות ישראלית, גיל בעת סיום מאסר/גזר דין (במקרה של חלופת מאסר), וסוג העברה.

10. טיפול מערכת החינוך¹⁴⁰

10.1 מדיניות

מדיניות הטיפול בפגיעה מינית בין תלמידים במערכת החינוך מעוגנת בשני חוזרי מנכ"ל: התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים (1999),¹⁴¹ ואקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון (2005; מעודכן ב-2020).¹⁴² בנוגע לחוזר הראשון, נשאלת השאלה האם החוזר שנקבע לפני כעשרים שנים עדיין עדכני דיו על כל היבטיו המרכזיים ומותאם לטיפול במקרים עמם מתמודדת המערכת היום?

באשר למדיניות משרד החינוך בתחום המניעה של פגיעה מינית, על פי מידע שמסר משרד החינוך בדיון הוועדה לקידום מעמד האישה ולשויון מגדרי של הכנסת בסוף 2021, נושא החינוך למיניות ומניעת פגיעה מינית נקבע כנושא חובה במוסדות החינוך על-ידי שרת החינוך יפעת שאשא ביטון. משמעות המדיניות החדשה היא כי החשיפה לנושא לא נתונה לבחירת בתי הספר, כפי שזה היה בעבר; המדיניות החדשה מחייבת את כל בתי הספר בארץ להעביר תוכניות בנושא זה בקרב התלמידים. מהמידע שנמסר בדיון לא עלה באופן ברור באזה שכתובת גיל ובאיזה היקף שעות יועברו התוכניות באופן מחייב. כן נמסר בדיון כי המדיניות החדשה תיושם בשילוב עם מתן

¹⁴⁰ אם לא יצוין אחרת, מידע בפרק זה מתוך: מענה משרד החינוך לבקשת המידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא טיפול גורמי החינוך בקטינים פוגעים מינית בגיל אחריות פלילית, 23.12.2021. התקבל בממ"מ ב-15 במרץ 2022.

¹⁴¹ חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשס"ו/2(א) בנושא: [התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים](#). כ"ג בתשרי התש"ס, 3 באוקטובר 1999.

¹⁴² חוזר מנכ"ל משרד החינוך, הוראת קבע 0256 בנושא: [אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון](#). מאי 2020.

משאבים תקציביים ברמה הבית ספרית, כאשר בתי הספר יוכלו להחליט באיזה אופן להשתמש בהם: העברת תכנים בכיתות, ארגון ימי שיא, הכשרה לצוות, סדנאות להורים סביב הנושאים של מוגנות ועוד.¹⁴³ המדיניות החדשה תיושם במוסדות החינוך החל משנת הלימודים הבאה (תשפ"ג, 2022/23).¹⁴⁴

בנוסף, בשנה שעברה (2020/21) אושר על ידי משרד החינוך מתווה חדש להכשרה בהוראה למכללות ולאוניברסיטאות, ובמסגרתה נקבעה הכשרת חובה למורים בנושא של מיניות ומניעת פגיעה. ההכשרות התחילו מתחילת השנה הנוכחית (2021/22)¹⁴⁵ ויש לעקוב על אופן יישום ההכשרות (למשל, כמה סטודנטים עברו הכשרה זו ובאיזה היקף) בהמשך.

הבסיס החוקי להיבטים נוספים הקשורים לתלמידים פוגעים מינית, כגון העברת מידע ממסגרת חינוכית אחת לאחרת, כאשר עולה הצורך להעביר את התלמיד החשוד בפגיעה על מנת למנוע מפגש עם הנפגע, נמצא בשני חוקים עיקריים: חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א - 1981¹⁴⁶ וחוק זכויות התלמיד, התשס"א - 2000.¹⁴⁷ כך, חוק זכויות התלמיד לא מאפשר לגורמי מערכת החינוך להעביר מידע על הפגיעה ממסגרת אחת למסגרת אחרת, אליה עובר לעתים התלמיד לאחר הפגיעה על מנת לשמור על הנפגע ולמנוע מגע בין שניים, אלא במספר מצומצם של מקרים.¹⁴⁸

10.2 עיקרי המענים של המערכת החינוך לפגיעות מיניות של תלמידים

תחילה יצוין כי על פי משרד החינוך, **השירותים הפסיכולוגים החינוכיים (שפ"י) מעניקים לזוו לצוותים חינוכיים ולהורים של נפגעי תקיפה מינית ופוגעים מינית לכלל האוכלוסיות (תלמידים בחינוך העברי, הערבי והחרדי). המענים הטיפוליים הקיימים לקטינים הפוגעים מינית עצמם, הינם בהפניה אל גורמי הרווחה ואין טיפול שניתן על-ידי גורמי מערכת החינוך. לפיכך גם אין תקציב ייעודי לטיפול בתלמידים פוגעים מינית.** גורמי הרווחה, כאמור, מפנים את הפוגעים למרכזי טיפול ייעודיים לקטינים נפגעי תקיפה מינית או לטיפול במסגרת שירות המבחן לנוער, בהתאם לנסיבות ולחומרת העבירה, ובהתאם לתיאום מול גורמי המשטרה, פרקליטות וכו'.

¹⁴³ הילה סגל, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה, שפ"י, משרד החינוך; בתוך: [פרוטוקול מס' 30 מדין הוועדה לידום מעמד האישה ולשיוויון מגדרי בנושא: התמודדות מערכת החינוך עם אלימות מינית - בעקבות פרשת האונס בבית-ספר תיכון בתל-אביב](#), 28 בדצמבר 2021.

¹⁴⁴ איריס בן יעקב מנדה, ממונה חינוך למיניות ומניעת פגיעה, משרד החינוך, בדיון הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בנושא: יישום המלצות דוח הוועדה הציבורית לשינוי מדיניות ביחס לפגיעה מינית בתקופת הילדות, 20 ביוני 2022.

¹⁴⁵ משרד החינוך, מכתב ליו"ר הוועדה לקידום מעמד האישה ולשיוויון מגדרי לקראת דיון הוועדה בנושא התמודדות מערכת החינוך עם אלימות מינית, בעקבות פרשת האונס בבית-ספר תיכון בתל-אביב, התקבל במזכירות הוועדה בדצמבר 2021.

¹⁴⁶ [חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א - 1981](#).

¹⁴⁷ [חוק זכויות התלמיד, התשס"א - 2000](#).

¹⁴⁸ הילה סגל, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומניעה, שפ"י, משרד החינוך ועו"ד בלה רודונסקי, מהיעוץ המשפטי במחוז חיפה והצפון של משרד החינוך; בתוך: [פרוטוקול מס' 30 מדין הוועדה לידום מעמד האישה ולשיוויון מגדרי בנושא: התמודדות מערכת החינוך עם אלימות מינית - בעקבות פרשת האונס בבית-ספר תיכון בתל-אביב](#), 28 בדצמבר 2021.

חוזרי המנכ"ל מנחים כיצד יש לפעול מרגע שעולה חשד לפגיעה מינית. החוזרים מדגישים כיצד יש ללוות את התלמיד/ה הנפגע/ת וכן כיצד יש לפעול במי שחשוד בפגיעה. ההנחיות משתנות בהתאם לסוג האירוע. בהתאם לחוזרי המנכ"ל, הטיפול במקרים נעשה לפי כללים הבאים: הפסקה מיידית של הפגיעה, שיקול דעת לגבי הפרדה בין הפוגע לנפגע (הרחקתם האחד מהשני), טיפול במעורבים, דיווח ע"פ החוק, הבטחת פרטיותם של המעורבים, התייחסות מערכתית למעגלי פגיעה נוספים (כיתה, שכבה, צוות חינוכי והורים) ויצירת מוגנות לכלל תלמידי בית הספר. באירועי פגיעה או חשד לפגיעה מינית, יש ליידע את מנהלת ביה"ס, המיידעת את היועצת והפסיכולוגית של ביה"ס, את המפקחת הכוללת והיועצת הבכירה.

במקרים שחלה עליהם חובת דיווח לעו"ס לחוק הנוער או למשטרה (במקרים של פגיעה מינית על-ידי האחראי על הקטין, על פי סעיף 368ד בחוק העונשין, כאמור), חוזר מנכ"ל משרד החינוך קובע כי יש לכנס ועדה בין מקצועית הכוללת עו"ס לחוק נוער, על מנת לדון במקרה, בטיפול בו ובהתערבות המערכתית במידה ויש צורך. במקרים שאינם מחייבים דיווח ישיר למשטרה, ההתערבות נעשית על-ידי הגורמים של בית הספר, והדיווח ו/או התייעצות עם עו"ס לחוק הנוער ו/או משטרה נעשים בהתאם לצורך.

בכל המקרים, לפי משרד החינוך, מערכת החינוך ממפה את מעגלי הפגיעות ונותנת מענים בהתאם לצורך – בתוך בית הספר או מחוצה לו. טובת התלמיד והימנעות מפגיעה בחקירה צריכים להיות חלק משיקול הדעת של הצוות החינוכי. מנהלת ביה"ס תיפגש פעם אחת עם התלמיד הפוגע והוריו ועם הנפגע והוריו מתוך אחריות לשניהם. שמירה על סודיות הינה קו מנחה לאורך כל התהליך.

10.3 נתונים

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל משרד החינוך בבקשה לנתונים על מספר התלמידים שפגעו מינית ושקיבלו מענים הקיימים במסגרת מערכת החינוך בשנים האחרונות. כאמור, אין במערכת החינוך מענים טיפוליים לתלמידים פוגעים מינית. עם זאת, יתכן שרישום התלונות על פגיעות במערכת החינוך, הן בין התלמידים והן בין אנשי צוות לתלמידים ועל המאפיינים של המקרים הללו, עשוי לסייע לגורמי המערכת לעקוב אחרי המתרחש, למנוע חזרתיות של מקרים, וכן להתאים את הכלים הנדרשים ולהזרים משאבים קיימים לטיפול בתופעה בצורה מושכלת יותר. סוגייה זו עלתה גם בדיוני הוועדה הוועדה לקידום מעמד האישה ולשיוויון מגדרי בכנסת ה-20.¹⁴⁹

כאמור, בעת חשיפת אירוע של פגיעה מינית, גורמי שפ"י מלווים את המקרים של פגיעה מינית במוסדות החינוך, ומלווים את המורים וההורים של התלמידים שנפגעו ושל התלמידים החשודים בפגיעה. הצוות החינוכי וההורים יכולים לפנות למדריכת היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים

¹⁴⁹ פרוטוקול מס' 30 מדין הוועדה לידום מעמד האישה ולשיוויון מגדרי בנושא: התמודדות מערכת החינוך עם אלימות מינית - בעקבות פרשת האונס בבית-ספר תיכון בתל-אביב, 28 בדצמבר 2021.

ובני נוער בשפ"י לחשיבה והיוועצות באשר לאירוע הפגיעה, תוך התייחסות לנוהל המחייב ולמכלול ההיבטים של האירוע. לפיכך, פנינו למשרד החינוך עם בקשה לקבל נתונים על מספר היוועצויות שנערכות מדי שנה במקרים אלה. להלן הנתונים:

לוח 17: פניות להיוועצות עם היחידה למיניות ומניעת פגיעה של שפ"י במקרים של התלמידים שהיו מעורבים באירועים בעלי אופי מיני, לפי גיל, תש"פ – תשפ"א ¹⁵⁰				
שנת לימוד ¹⁵¹	תלמידי גנים וכיתות א'-ו' (עד גיל 12-13)	תלמידי כיתות ז'-יב' (מעל גיל 12-13)	סה"כ	שיעור מכלל הפניות ליחידה בשנה
				תש"פ 2019/20
תשפ"א 2020/21	816	680	1,496	32%

יצוין כי על בסיס הנתונים שהתקבלו לא ניתן לקבוע מגמות או לקבל אינדיקציה למגמות בנוגע לפגיעות מיניות של התלמידים שלוו על-ידי שפ"י. הסיבה העיקרית לכך היא שמדובר על שנים של מגפת הקורונה, בהן מסגרות החינוך היו סגורות במשך כמה חודשים עקב הסגרים, מגעים בין התלמידים הצטמצמו, וניתן להניח שהתמונה שעולה מהנתונים אינה משקפת את היקף התופעה בשנים "רגילות". משרד החינוך התבקש למסור נתונים גם מהשנתיים שקדמו לשנים שהוצגו בטבלה (תשע"ח-תשע"ט), אך מהמשרד נמסר שנתונים אלה לא נאספו בהן.

בנתונים ניתן לראות כי מדי שנה התקיימו מאות היוועצויות מול גורמי שפ"י בגין מקרים של פגיעות מיניות של קטינים. בשנת הלימודים תש"ף מספר היוועצויות בשתי קבוצות הגיל היה דומה; בשנה לאחר מכן – מספר היוועצויות בגין התנהגות מינית לא מתאימה בקרב תלמידי גנים ובתי ספר יסודיים היה גבוה מאשר מספר היוועצויות שנערכו בגין התנהגות מינית פוגעת בקרב תלמידים בוגרים יותר.

10.4 סוגיות במתן טיפול לקטינים עם התנהגות לא מותאמת או פוגעת במערכת החינוך

- **מורכבות מתן מענה במסגרת החינוכית:** על המסגרות החינוכיות לייצר תחושת מוגנות לכל באי בית הספר, תוך מענה והתייחסות לכל מעגלי הפגיעה, בתוכם, הפוגעים והוריהם. במצבים רבים של תלונה על פגיעה - הנפגע והפוגע תלמידי אותה מסגרת חינוכית, בעוד הנפגע מדווח על אירוע בגינו הוא מצוי במצוקה רגשית, בחרדה, בפחד להגיע לבית הספר ולפגוש את הפוגע, ובעוד הפוגע מכחיש את חלקו באירוע. האתגר הוא לקבל החלטה מיטבית תוך הפעלת שיקולי דעת שיגנו על הנפגע ויאפשרו לו מוגנות, אך גם על הפוגע שהינו קטין תלמיד בית ספר שהמערכת רוצה בשיקומו.

בית ספר נדרש לעתים לנהל גם אירועי פגיעה מינית המגיעים לפתחו ולא התרחשו במסגרת החינוכית ועליו לקבל החלטות חינוכיות הנוגעות לכל המעורבים. (לדוגמא:

¹⁵⁰ איריס (מנדה) בן יעקב, מנהלת היחידה למיניות ומניעת פגיעה, שפ"י, משרד החינוך, השלמת נתונים לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 17 במאי 2022; התקבל בממ"מ ב-7 ביוני 2022.

¹⁵¹ שנת הקורונה, בה מסגרות החינוך היו סגורות במשך כמה חודשים עקב הסגרים.

השעיית תלמיד החשוד כפוגע מלימודים, לצורך ברור על אירוע שהתרחש בבית). על בית הספר לקבל מגוון החלטות שיאפשרו מוגנות, כמו החלטה על הפרדה בין הנפגע לפוגע. כמו כן, החלטה על העברת התלמיד הפוגע לכאורה, בהעדר תנאי הפרדה ויצירת מוגנות מספקים במוסד החינוכי, נתפסת לעיתים כהכרעה לגבי אשמת הפוגע.

- **סוגיית מעבר מידע כשמחליטים על העברת הפוגע למסגרת חינוכית אחרת:** בית הספר לא יכול למסור את כל המידע המצוי בידו בדבר הפגיעה בשל הוראות חוק הגנת הפרטיות, סעיף 14 בחוק זכויות התלמיד וסעיף 24 בחוק הנוער (טיפול והשגחה), ומכאן עלולות מורכבויות רבות כגון: העברת פרטי האירוע ככלל ולכל גורם שהוא בפרט, מענים טיפוליים שניתנו לתלמיד, הצבת גבולות, ועוד. נשאלת השאלה איך מייצרים תנאים של מוגנות בבית הספר הקולט בהעדר "ויתור סודיות"?

על פי עמדת שפ"י, מתוך ראיית טובת הילד יש לדאוג לכך כי מידע רלבנטי שיוכל לסייע להתפתחותו יועבר ממסגרת חינוכית האחת לשניה, תוך הקפדה והבחנה בין מידע שיסייע להתפתחות ובין מידע העשוי לבולמה. אולם, לפי ערך "צנעת הפרט" ישנה חשיבות גם בשמירתו. בשפ"י סבורים כי ראוי שמעבר מידע ייעשה תוך שמירה על שמירת הסודיות של הפרט, ולפיכך יש להקפיד כי מידע יועבר בין המסגרות רק לאחר קבלת הסכמה מההורים או מהאפוטרופס על הילד.¹⁵²

יצוין כי בימים אלה מסתיימת במשרד החינוך כתיבתו של חוזר מנכ"ל "העברת מידע בין מוסדות חינוך", המתייחס למצבים בהם לא ניתנה הסכמת הורים להעברת מידע. החוזר יוצא מתוך הנחה שהכלל הינו "הסכמת הורים", אולם, העברת מידע גם ללא הסכמת הורים תתאפשר רק לאחר הדיון בוועדה הבין מקצועית ולאחר שנשקלו התבחינים המנחים בחוזר העברת המידע.

- **מורכבות במהלך ניהול חקירה:** כאשר נפתחת חקירה משטרתית, ביה"ס צריך לטפל באירוע במישור החינוכי, לעיתים גם במישור הטיפולי, ובמקביל הוא צריך להימנע משיבוש הליכי חקירה ולשמור על סודיות המידע ופרטיותם של המעורבים בה. על כן ישנו קושי לדבר עם התלמידים/הצוות החינוכי/ההורים על האירוע בעוד בשטח ישנן כבר שמועות והאירוע מדובר ומעורר רגשות עזים של חרדה, כעס וכד'. ישנו קושי לאפשר שיח שלא יפגע בפרטיות של המעורבים או ישבש מהלכי חקירה.

- **קושי בקבלת מידע מגורמי האכיפה לאחר שהועבר הדיווח:** הנפגע והפוגע ממשיכים לימודיהם במסגרות החינוכיות האחריות לשלומם, ללא מידע מוסדר על המשך ההליכים,

¹⁵² העברת מידע – עמדת שפ"י: עמדת שפ"י בנושא העברת מידע במעברים ממסגרת למסגרת מבוססת על מספר הנחות, אתר ש"ינט, משרד החינוך, כניסה אחרונה: יוני 2022.

המשפיעים ישירות על מצבם הכולל. אין משרד החינוך מקבל היום מידע מהמשרה ו/או הרווחה לאחר שהועבר הדיווח בשל חסמים משפטיים לרבות הסעיפים שהוזכרו לעיל.

- **קושי בקבלת טיפול ייעודי לפוגעים מינית:** על פי גורמי משרד החינוך, מיעוט מענים טיפוליים מטעם הרווחה ושרות המבחן לנוער, חוסר הנגישות של הטיפול ועוד, מצטרפים לעיתים לקשיים המובנים בטיפול באירועי פגיעה מינית, ואף הכחשת הבעיה אצל הנערים בעלי ההתנהגות המינית הפוגעת ו/או הכחשה של הורי הפוגעים.